

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

UMBERTO ECO'DA METNİN DEĞERLENDİRİLİŞİ

Müzeyyengül YÜKSEL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nurten GÖKALP

YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

ŞUBAT 2021

UMBERTO ECO'DA METNİN DEĞERLENDİRİLiŞİ

Müzeyyengül YÜKSEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Müzeyyengül YÜKSEL

11.02.2021

Umberto Eco'da Metnin Değerlendirilişi

Yüksek Lisans Tezi

Müzeyyengül YÜKSEL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Şubat 2021

ÖZET

Çalışmamızın amacı özellikle anlaşılması zor ve derin bir anlama sahip olan felsefi metinleri Umberto Eco'nun metin değerlendirme biçimiyle anlamak ve yorumlamaktır. Yorumlama kavramının bir temele oturtulmasıyla ve felsefi hermeneutik ile birlikte metin okur ilişkisinin ön plana çıkması anlam sorununun gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bu sorun çerçevesinde birtakım sorulara cevap aranmaktadır. Bu sorular; metnin tek bir anlamı mı vardır? Metinlerde yorumun bir sınırı var mıdır? Eğer yorumun bir sınırı yoksa aşırı yorumu ayırt edebileceğimiz bir ölçüt var mıdır? Metni anlamlandıran okurun yorumu mudur yoksa anlam metnin içinde mi gizlidir? Yorum doğrulanabilir ya da yanlışlanabilir midir? Bir yorumun iyi ya da kötü olduğu belirlenebilir mi? Bu sorulara Umberto Eco'nun görüşleri çerçevesinde cevap verilmesi ele alınmıştır. Her metnin amacı okurunu kendi seçmesidir. Metnin hitap ettiği okur ise örnek okurdur. Örnek okur metnin bir kurgu olduğunu bilir ve metnin yönlendirmesine uyarak kurguya düşmeden aradaki boşlukları doldurmaktadır. Eco'ya göre okur metni yazarın niyetine göre yorumlamalıdır ve her yazar metni yorumlansın diye icra etmektedir. Fakat metin okura yorumlama hakkını verirken onu tamamen özgür bırakmamaktadır. Okurun özgürlüğü metnin sınırları içinde geçerlidir. Bu bağlamda Eco, yorumlamaya bir sınır çizmektedir. Yorum sınırını aşip aşırılığa kaçarsa yanlışlanabilirlik ilkesiyle bilinmektedir. Bu ilke, yorumun iyi mi kötü mü olduğunu belirlemek için kullanılır ve metnin içinde denenerek yapılmaktadır. Çalışmanın kapsamı göstergebilimi ve hermeneutik çerçevesindedir. Veriler toplanırken; kütüphanelerden, Türkçe ve İngilizce kaynaklardan, tezlerden, makalelerden, elektronik ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Bilim Kodu : 110907

Anahtar Kelimeler : Hermeneutik, Göstegebilim, Anlam, Yorumlama, Metin, Okur

Sayfa Adedi : 75

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nurten GÖKALP

Öğrenci ORCID ID : 0000-0002-9881-2642

Evaluation Of The Text In Umberto ECO

M. Sc. Tesis

Müzeyyengül YÜKSEL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
February 2021

ABSTRACT

The purpose of our study is especially to understand and interpret philosophic texts those are complicated and having deep meaning with text evaluation method of Umberto Eco. By placing the concept of interpretation on a basis and the prominence of the text-reader relationship with the philosophical hermeneutics, the question of meaning has come to the fore. These questions are; does the text have only single meaning? Is there a limit for the interpretation of the texts? In case there is no limit to interpretation, are there any criteria through which we can define excessive interpretation? Is it the reader's interpretation that composes the meaning of the text or is the meaning hidden in the text? May the interpretation be verified or falsified? Can an interpretation be determined whether it is good or bad? To answer these questions within the frame of Umberto Eco's ideas is discussed. Purpose of each text is to choose its own reader. The reader addressed by the text is the sample reader. The sample reader knows that the text is a fiction and fills the gaps without falling into fiction by following the guidance of the text. According to Eco, the reader shall interpret the text according to the author's intention and every author performs the text for interpretation. However, while the text gives the reader the right to interpret, it does not leave her completely free. The freedom of the reader is valid within the limits of the text. In this context, Eco puts a limit to interpretation. He is known with the principle that in case the interpretation exceeds the limit and goes beyond it, it can be falsified. This principle is used to determine whether the interpretation is good or bad, and it is done in the text through testing. Scope of the study is within scope of semiotics and hermeneutics. While collecting data; Libraries, Turkish and English resources, dissertations, articles, electronic and internet resources were used.

Science Code : 110907
Key Words : Hermeneutic, Semiotic, Meaning, Interpretation, Text, Reader
Page Number : 75
Supervisor : Prof. Dr. Nurten GÖKALP
Student ORCID ID : 0000-0002-9881-2642

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
2. HERMENEUTİK.....	5
2.1. Hermeneutik Nedir?	5
2.1.1. Tarihi.....	7
2.2. Hermeneutikte Anlam	12
2.2.1. Schleiermacher.....	12
2.2.2. Dilthey	14
2.2.3. Heidegger.....	16
2.2.4. Gadamer.....	18
2.3. Metinlerde Anlam Sorunu	20
2.4. Hermeneutik Okuma	21
2.5. Göstergebilim ve Anlam	24
3. UMBERTO ECO'DA METNİN DEĞERLENDİRİLMİŞİ.....	27
3.1. Umberto Eco Kimdir?	27
3.2. Eco ve Göstergebilim	28
3.3. Eco Metinleri	34
3.3.1. Açık Yapıt.....	34
3.3.2. Metin ve Okur İlişkisi	44
3.3.2.1. Metnin niyeti	47
3.3.2.2. Yazarın niyeti	50
3.3.3. Yorum	54
3.3.4. Aşırı Yorum	60
4. SONUÇ	67
KAYNAKLAR	71
ÖZGEÇMİŞ.....	75

1. GİRİŞ

Umberto Eco (1932-2016), yorumlama sanatına yön vermiş bir filozoftur. Göstergebilimin dünyada yayılmasına sebep olmuş, alımlama göstergebilimi ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Örnek okur ve örnek yazar kavramını geliştirmiştir ve tembel bir makine adını verdiği metinlerin ancak okurun işbirliği ile yorumlanabileceğini vurgulamaktadır.¹ Burada metin ile okur arasında bir diyalektik kurduğunu göstermektedir. Tembel bir makine olan metin yorumlanabilmek için okurun iş birliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden yazar metnini iletebilmek için kendi içinde bir örnek okur oluşturarak, yapıtının yorumlanmasına ortam hazırlamaktadır.²

Ayrıca açık yapıt kavramı Eco'nun üzerinde çokça durduğu bir kavramdır. Açık yapıtları ele alırken örneklerinde sadece metinlerden bahsetmez, müzik yapıtları ve mimari yapılar örneklerinde yer alır. Hatta bununla ilgili bir üniversitenin dersliğinin mimari olarak ihtiyaca göre değiştiği örneğini vermektedir. Bir yapıtın anlamını kavrayabilmek ve yorumlayabilmek için öncelikle yoruma açık bir yapıt olması gerekmektedir. Burada yorumcunun rolünün etkinliğini savunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı metinlerde anlam sorunu ve yorumlamayı; Umberto Eco ve metinleri üzerinden ele alıp tartışmak ve irdelemektir. Özellikle felsefi metinleri ele aldığımızda anlaşılması zor ve derin metinlerle karşılaşmaktayız. Araştırma yaparken metnin anlamına ulaşabilmek ve yorumlayabilmek için Eco'nun metin değerlendirmesi yol göstericidir. Ayrıca okurun bir takım sorumluluklara sahip olması gerekmektedir. Bunun için öncelikle yorumlama sanatı olan hermeneutiğin ne olduğu, kökeni, tarihi ve hermeneutikte anlam problemi araştırma konusu olmaktadır.

Bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yorumlama ve açıklama sanatı olan hermeneutiğin ne olduğu ve hermeneutikte anlam problemi araştırılacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde hermeneutiğin alınmasının sebebi öncelikle yorum kavramının değişim göstererek felsefi hermeneutik ile gelişimini anlamak ve felsefi bir temel üzerine oturtulmasını incelemektir.

¹ Alize Can, "Çeviri Göstergebilimi Ekseninde Özgün Metin Okuma Ve Çözümleme Modeli İle Anlam Arayışı", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9/18 (2019), s.127.

² Haluk Aşar, "Umberto Eco: Açık Yapıt ve Sınırsız Yorum Tartışması", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 5 (2016), s.101.

Hermeneutiğin tarihsel gelişimiyle birlikte şekillenmesi sonucu özellikle Felsefi Hermeneutik ile birlikte metinlerde anlam sorunu üzerinde odaklanılmıştır. İşte bu anlam sorunu pek çok konunun gündeme gelmesine sebep olmaktadır. Bunlardan biri yazar-metin- okur arasındaki diyalektiktir. Okur, bir metni anlamaya çalışırken yazarın niyetini tamamen bir kenara atarak bunu yapamaz. Çünkü yazar, metne iletmek istediği şeyleri koyar ve okuru yönlendirir. Metinde belirli ipuçları bulunur, okur bilinçli ve belirli bir altyapıya sahipse ipuçlarının yönlendirmesiyle anlama ulaşabilir.³ Kurduğu bu diyalektik okuma onun için dinamiktir ve karşılıklı etkileşim içinde olur. Felsefi hermeneutikte Eco gibi metin ile okur arasında keskin bir ayrım yapmamaktadır ve onun gibi etkileşim içinde olduğunu savunmaktadır.⁴

Yorumlama, insanın deneyimleri ile bağlı olarak şekillendirdiği bir özelliğidir. Kişinin kendisini, eylemlerini, karşısındaki bireyi, bir yazıyı, mağara hiyerogliflerini, dinlerini ve onların metinlerini kısacası var olduğu evrendeki karşılaştığı her şeyi anlamlandırabilmesi için kullandığı bir araçtır.⁵

Bir şeyi yorumlayabilmek için gelen ifadeyi önce anlamamız ve onun hakkında fikir sahibi olmamız gerekmektedir. Bu ifade sözlü olmak zorunda değildir.⁶ Bir yazı, kelime, resim, fotoğraf hatta jest ve mimikler olabilir. Önce ifade doğru ve tam bir şekilde iletilmeli, sonra doğru ve tam şekilde anlaşılmalıdır. Ancak ifade anlaşıldıktan sonra onun hakkında bir fikir sahibi olabiliriz. Sırasıyla, ifade muhatabına doğru bir şekilde ulaşacak, doğru bir şekilde anlaşılacak ve anlaşıldıktan sonra bir şey ifade edecektir. Böylece ifade yorumlanabilir hale gelecektir.

Yorumlama tıpkı anlam gibi insanlığın var oluşuyla birlikte gelmektedir. Bir şeye anlam atfetmek, bir ifadeyi anlamlandırmak, zihnimize onunla ilgili bir takım bilgilere sahip olmaktır. Yani o şeyi deneyimlemek⁷ ve ona ait anıyı zihnimize oluşturmaktır. İletilen ifadeye deneyimler ile anlam yüklenmektedir ve bir ifadeye

³ Melik Bülbül, “Yazınsal Metinlerde Anlam ve Çok Boyutluluk”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2016),s.46.

⁴ Mehmet Ali Dombaycı, Olcay Bayraktar ve S. Gülay Doğru, *Felsefi Okuma ve Yazma*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2020, s.53.

⁵ Fatih İbiş, “Hermenötik ve Yapısöküm Kuramına Genel Bir Bakış”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6/11 (2012), s.32.

⁶ O.F. Bollnow, İfade ve Anlam, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995, s.87.

⁷ Kadir Ulusoy, “Tarih Eğitiminde Hermeneutik Yaklaşım”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1 (2009),s.58.

anlam yükledikten sonra onu yorumlanmaya elverişli hale getirilmektedir. Yani hermeneutik (yorumlama), bu anlama ve yorumlama sürecini ele almaktadır.

Daha sonra ana çalışmamız olan Eco'nun metinlerine giriş yapabilmemiz için önce metinlerde anlam sorununu, hermeneutik okumanın nasıl olması gerektiği, göstergebilim ve anlam ele alınacaktır. Çünkü göstergebilimin görevleri arasında anlamanın nasıl olduğu, işleyişi ve metnin anlamına nasıl ulaşılabileceği bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise Eco'nun eserleri temel alınarak metinlerde anlam nasıl ulaşıldığı anlaşılmasına çalışılacaktır. Bir metni doğru bir şekilde anlayabilmek için okurun hangi aşamalardan geçerek metni değerlendirdiği Eco'nun görüşleri bağlamında açıklanmaya çalışılacaktır.

Özellikle son dönemde edebi ve felsefi metinlerde anlam sorunu üzerine odaklanılmasıyla birlikte yorumlama sürecinde yorumun bir sınırı olup olmadığı ele alınmaktadır. Okur odaklı kuramların yaygınlaşmasıyla birlikte sınırsız bir yorumun mümkün olduğu görüşünü öne sürmüşlerdir.⁸ Örneğin; Jacques Derrida'nın (1930-2004) anlam (hermeneutik) anlayışına göre metin yazardan bağımsız olarak kendi anlamını üretir. Hatta ona göre metin denetlenemez, çünkü metnin işaret ettiği bir anlam yoktur. Okur metinde göstergeden göstergeye atlayarak göstergenin anlamına işaret eden bir gösterilene ulaşamaz. Bu yüzden sürekli birbirine bağlı bir zincir oluşturmaktadır ve metin sınırsız yorumlanabilmektedir.⁹ Burada Eco yoruma sınır getirerek bazı yorumların aşırı olduğunu öne sürmüştür.

Ayrıca Eco, açık yapıt kavramının yanlış anlaşılmasıyla, yorumun bir sınırının olmadığı görüşüne sebep olduğu düşüncesiyle rahatsızlık duymuş ve yoruma bir sınır çizmiştir. Bunu yanlışlanabilirlik ilkesiyle yapmıştır.

Sonuç bölümünde ise Eco'nun yorumbilim sisteminin değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Okuma yaparken anlama doğru bir şekilde ulaşabilmek için sadece metnin değil, yazarın ve okurun niyeti de önem kazanmaktadır. Metnin derinine ulaşabilmek için izlenmesi gereken yolların önemine vurgu yapılmakta ve doğru okumanın önemine değinilmektedir. Yorumlama sanatının ihtiyaca göre şekillenerek

⁸ Aşar, "Umberto Eco: Açık Yapıt ve Sınırsız Yorum Tartışması", s.99.

⁹ Nil Göksel, "Umberto Eco'da Yorumlamanın Sınırları", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2006, s.6.

ortaya çıkışından itibaren özellikle Umberto Eco' da geldiği noktaya değinilmeye çalışılmıştır.

Çalışma süresince bu anlatım sırası uygulanarak konular aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamı gstergibilimi ve hermeneutik çerçevesindedir. Veriler toplanırken; kütüphanelerden, Türkçe ve İngilizce kaynaklardan, tezlerden, makalelerden, elektronik ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının yürütülmesinde ve nihayete erdirilmesinde ilgi, alaka ve içten yaklaşımından dolayı değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Nurten GÖKALP'a sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezin ortaya çıkmasında ve araştırmalarımnda beni yönlendirmiş olan saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun Akın CENGİZ'e de teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak desteklerini esirgemeyen aileme, katkılarından dolayı Melike Sümeyye şhin' e ve Ahmet Raşit Yüksel' e teşekkür ederim.

2. HERMENEUTİK

2.1. Hermeneutik Nedir?

İnsanlar var oluşları gereği kendilerini, dünyayı, karşısındakileri anlama ve yorumlama isteği duymuşlardır. Bundan dolayı hermeneutik bizim için her zaman önem teşkil etmiştir. “Hermeneutik, hermeneuinen sanatı, yani bildirme, haber verme, çeviri yapma, açıklama ve açıklama sanatıdır.”¹⁰ Bir şeyi anlamlandırmaya çalışırken kendimizi de işin içine katarak açıklamaya ve yorumlamaya çalışırız. Bu şekilde baktığımızda hermeneutiğin kökünde anlama ve yorumlama vardır diyebiliriz.¹¹ Burada amaç bir ifadeden yola çıkarak ne denilmek istediğini anlamaya çalışmaktır.¹² Çünkü karşılaşılan şey bir insan ya da metin olsun aslında bir ifadedir ve o ifade biçimine anlam verme uğraşdır.

Geleneksel olarak kutsal metinlerin yorumlanması için kurallar sağlayan yorumlama sanatı olarak anlaşılan yorumlama, günümüzde çağdaş kıta felsefesinde yorumlama meseleleriyle ilgilenen, dünya deneyimimizin tarihsel ve dilsel doğasını vurgulayan geniş bir akımın karakterize edilmesine hizmet etmektedir.¹³ Özellikle dönem gereği gereksinim duyulan ihtiyaçlara göre şekillenmiş ve aracı olmuştur. Arayışa göre bir hizmet sunmuştur.

Köküne inildiğinde hermeneutik Antik Yunan’a dayanmaktadır. Fakat bugünkü anlamını 19. yüzyılda kazanmıştır.¹⁴ İnsanın süregelen değişimiyle birlikte hermeneutik kavramı da bir değişim içine girmiş diyebiliriz. İsmi Antik Yunan’da Zeus’un habercisi olan Hermes’ten almıştır. Hermes’in görevi Zeus’un buyruklarını insanlara iletmektir. Bir nevi elçilik yapmaktadır. Fakat Hermes bu buyrukları insanlara aktarırken birtakım sorunlar oluşmaktadır. Çünkü tanrılar ölümsüzken, insanlar ölümlüdür. Bu durumdan kaynaklı olarak Hermes’in tanrıların buyruklarını insanların anlayabileceği hale getirmesi gerekmektedir. Yani Hermes, görevini yerine

¹⁰ H.G. Gadamer, *Hermeneutik, Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995, s.11.

¹¹ Kaan Ökten, “Hermeneutik”, *Cogito Yapı Kredi Yayınları-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 89 (2017), s.5.

¹² Jean Grondin, “Hermeneutik”, *Cogito Yapı Kredi Yayınları-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 89 (2017), s.8.

¹³ Jean Grondin, “Hermeneutics”, *New Dictionary of the History of the Ideas*, Vol. 3 (2005), s.982.

¹⁴ Sevra Fıncıoğulları, “Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 53 (2016), s.286.

getirirken buyrukları insanlar için yorumlamaktadır. Böylece tanrının buyruğu insanlar tarafından anlaşılabilir hale gelmektedir. Tabii anlamının gerçekleşebilmesi için Hermes'in tanrıları doğru ve tam olarak anlaması gerekmektedir. Ayrıca bu ileti sırasında Hermes ifadeye kendi yorumunu kattığı için hermeneutik kavramının buradan gelmiş olabileceği düşünülmektedir.¹⁵ Hermes bu görevde üzerine düşeni yaparken, tanrıları tam ve eksiksiz anlamalı ve iletirken insanların anlayabileceği şekilde insanlara anlatmalıdır. Aslında buyruğu iletirken önce yorumlamaktadır. Böylece anlama gerçekleşir ve muhabata doğru bir şekilde ulaştırılabilir.

Hermeneutiğin yorumlama anlamı Orta Çağ döneminde de geçerlidir. Bu dönemdeki yorumlama ise Hıristiyan teolojisinde kutsal kitabı yorumlamak için dogmatik amaçla kullanılmıştır.¹⁶ Burada hermeneutik, metinle iletişime geçmiştir. Artık Hermes'in görevini kutsal kitap devralmıştır.

Hermeneutik belirli bir sıra izlemektedir. İlk olarak, yorumbilim, eski, kutsal ve edebi metinlerin yorumlanmasına kadar değişen yorumlayıcı bir çabadır. İkinci olarak, bu yorumlayıcı alıştırma dilin içinde ve dolayısıyla tüm yorumsal görevlerde dilin önceliğinde gerçekleşmektedir. Üçüncüsü, herhangi bir yorumlayıcı görev, yorumcunun "ufku" içine yerleştirilmelidir, çünkü anlayış ve yorum her zaman yataydır, belirli bir bakış açılarından. Dördüncüsü, anlama ve yorumlama, okuyucunun ön varsayımları ve önyargıları ile karakterize edilir, çünkü anlayış yataydır. Son olarak, okuyucu metni ve mesajını deşifre etmeli ve yorumlama çabasını tamamlayan varoluşsal tahsis eyleminde kendi anlam sistemine aktarmalıdır.¹⁷ Metni yorumlama çabası dil eşliğindedir, dil ile iletilmektedir. Metin, yorumlayan kişinin deneyim ve yaşantısıyla bir araya gelmelidir, yorumcunun bakış açısı kadardır. Buna okuyucunun varsayımları dâhildir. Metnin içindeki anlam irdelenerek ortaya çıkarılmaktadır.

Hermeneutik sadece teoloji ve felsefe için değil, edebi çalışmalar için de çok önemlidir. Yazarın asıl amacını kavrayabilmek için metin çözümlemeleri yapılırken hermeneutik kullanılmaktadır.¹⁸ Hermeneutiğin insanla birlikte nasıl bir ilerleme ve

¹⁵ İbiş, "Hermenötik ve Yapısöküm Kuramına Genel Bir Bakış", s.32.

¹⁶ Ahmet Cevizci, "Felsefe Sözlüğü", İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005, s.828.

¹⁷ Joseph Dorairaj, "What is Literary Hermeneutics", *Suvidya Journal of Philosophy and Religion*, 4/1 (2010), s.106-107.

¹⁸ Age, s.106-107.

değişim süreci gösterdiğini ve bugünkü haline evrilmesini bilebilmemiz için tarihine bakmak ve onu irdelemek gerekmektedir.

2.1.1. Tarihi

Hermeneutik (Yorumbilimi), yorumlanması anlamına gelen Yunanca hermeneuein kelimesinden ve yorumlama anlamına gelen hermeneia kelimesinden türetilmiştir. Olimpiyat tanrılarının hızlı ayaklı habercisi olan Hermes, tanrılarının dilini ustalaştırmak, bu ölümsüz varlıkların aklında ne olduğunu anlamak, yorumlamak ve niyetlerini ölümlü varlıklara tercüme etmek ile görevlidir.¹⁹ Hermes'in görevi üç aşamalıdır. Anlama, yorumlama ve tercüme.

Hermeneutiğin karmaşık bir fikir gibi görünmesinin nedeni, farklı nitelikteki anlamların ve derecelerin birbiri içine girmesi nedeniyle karmaşıklaşmasıdır. Bu nedenle öncelikle, bunu anlamak için farklı dereceleri çözmek gerekmektedir. En sade anlamıyla, yorumbilim bir teori olarak düşünülebilir. Metnin içinde bulunan gizli anlamının yeniden ele alınarak yorumlama sistematiğidir. Hermeneutik, örtük metinlerin içinde barındırdığı anlamı ortaya çıkarmak için yorumlanması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Yorumbilimin üç farklı anlam ve derecesi vardır:

- 1) epistemolojik geçerlilik ve yorumlama olasılığı ile ilgilenen teori,
- 2) güvenilir yorum sistemlerinin formülasyonu ile ilgilenen metodoloji,
- 3) belirli metinleri yorumlama süreciyle ilgilenen praksis.²⁰

Hermeneutik, bir yorum pratiği olarak, insanlık tarihinde erken ortaya çıkmıştır. Yorumbilim eski insanlar tarafından felsefeden çok önce kendi metodolojisine ait bir disiplin olarak uygulanmıştır. Çünkü Antik Çağ'da dini ve edebiyat metinlerinin yorumlanması için kullanılmıştır. Yunanlıların Homeros destanlarını, Yahudilerin Tevrat'ını ve Hıristiyanların İncil'ini yorumlamak için kullanmışlardır. İnsanlar yorum yapmak için kendilerine özgü kurallar dizisi revize etmişlerdir. Bu nedenle, yorumlama metodolojisi olarak yorumbilim, yorum pratiği olarak yorumlamadan önce gelişmeye başlamıştır.²¹ Yani yorum pratiği sistemleşmeden çok öncesinde rastlantısal olarak gelişim göstermiştir. Her dönemde

¹⁹ F.P.A. Dematrio III, "Introduction to Hermeneutics", Academia, Son güncelleme 6 Mayıs, 2020, s.1-3, https://www.academia.edu/7425496/Introduction_to_Hermeneutics.

²⁰ Age, s.1-2.

²¹ Age, s.2.

görüldüğü üzere insanlar ilgi alanı ve ihtiyacına göre bilimi geliştirmiş, değiştirmiş ve kullanmıştır.

Metodolojik olarak yorumlamanın gelişmesi Rönesans döneminden bir süre sonra olmuştur. Dini metinlerden yasa yorumlanmasına geçilmiş ve epistemolojik bir ihtiyaç olarak biçim değiştirmiştir. Hermeneutiği epistemolojik bir temele oturtan ve düzenleyen Alman protestan teolog ve filolog Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768-1834), yorumlama sorunlarına ve birleşik sistematik bir yorumlama yöntemine duyulan ihtiyaç üzerine odaklanan felsefeyi başlatmıştır. Yorumlamanın bir teorisi ya da epistemolojisi olarak yorumlama gerçekleşmektedir. Böylece yorumlama felsefi analiz ve teorileşme potasına yerleştirilmiş ve sadece din ve hümanizm için değil, aynı zamanda istikrarlı bir şekilde büyüyen sosyal bilimler için de daha güçlü bir sistem olarak ortaya çıkmıştır.²² Böylece Schleiermacher sayesinde Hermeneutik felsefi bir sistem üzerine oturtularak geliştirilmiştir.

Hermeneutiğin din ve metinsellik dünyasından sosyal bilimlerin insan eylemi, davranışı ve kültür alanına geçmesi, metnin kendisinin anlamının genişlemesi ile kolaylaştırılmıştır. Geleneksel olarak sadece yazılabilen şeylere atıfta bulunan bir şey olarak anlaşılan şey, insan ve kültürle ilgisi olan hemen hemen her şeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bugün sadece belgeler, edebi metinler ve kutsal metinler değil, aynı zamanda semboller, ritüeller, uygulamalar ve gelenekler, efsaneler, iktidar yapıları, akrabalık ve sosyal düzenlemeler ve daha pek çok şey hermeneutiğin alanına girmektedir. Hermeneutiğin evrimi, bu nedenle, sadece dini temalarla ilgilenen saf yansıtıcı praksisten, son derece sistematik ve yansıtıcı bir praksise kadar herhangi bir metne veya metin analoguna uygulanabilir hale gelmiştir.²³

Schleiermacher'in öğrencisi, biyografisti ve entelektüel varisi olan Alman kültür filozofu ve epistemolog Wilhelm Dilthey (1833-1911), yorumda kültürel ve tarihi bağlamların gerekliliği hakkındaki fikrini detaylandırmıştır. Dilthey kolektif bir bilincin varlığını, objektif Geist (kelimenin tam anlamıyla, nesnel zihin) olarak adlandırdığı öznelerarası ürünlerin ve insan yaratımlarının toplamı veya belirli bir zamanda verilen bir kültürün tüm yaşam ifadelerinin katılması üzerine teorize ederek yapmıştır. Onun için, bu objektif Geist, herhangi bir dönemde ve yerde tüm

²² Age, s.3.

²³ Age, s.3.

metinlerin ve insan eylemlerinin nihai bağlamıdır ve onu anlamak, herhangi bir yorum için anahtardır.²⁴ Yani anlamının şartı olan objektif Geist denilen nesnel tını anlamaktan geçmektedir. Burada yorumlama, belirli bir metnin bir nevi yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir.

Ancak Schleiermacher'in rekonstrüktif yorumu aslında teorik bir sorunla karşılaşmıştır. Belirli bir metnin kültürel ve tarihi bağlamlarının yeniden yapılandırılmasının, kendi başlarına kültürel ve tarihi yeniden yapılanmanın bir ön koşulunu gerektiren hermeneutik görevler olduğunu ve yine kültürel ve tarihi yeniden yapılanmanın başka bir ön koşulu olan hermeneutik görevler olduğunu fark etmiştir. Bu böyle devam eder. Bu yüzden hermeneutik teorisini ve metodolojisini kurtarmak için başka bir tür yeniden yapılandırma önermiştir; ilahi rekonstrüksiyon, ya da biri yazarın kendisini diğerine dönüştürdüğü noktaya kadar anlamaya çalıştığı süreci önermektedir.²⁵ Yani bir metni yeniden yapılandırma okuru sürekli olarak geçmişe doğru sonsuz bir şekilde gerilemeye zorlamaktadır. Bunun çözümü için Schleiermacher, bir nevi kendini karşısındakinin yerine koyarak dönüştürme çabasıyla gerçekleşen anlam sürecini tavsiye etmektedir.

Dilthey'in hermeneutik teoriye en önemli katkılarından biri, Schleiermacher'in ilahi rekonstrüksiyon prosedürünü daha rasyonel bir açıklama yaparak detaylandırılmasıdır. Dilthey bunu başka bir kategoride teorize ederek yapmıştır. Erlebnis yani deneyim kavramıyla. Ona göre deneyim, aşk, öfke, baskı, devrim, güzellik, acı, hırs, hayal kırıklığı ve dostluk gibi yaşamın içinde olan deneyimlerdir. Dilthey, deneyimin her zaman tüm insanlar tarafından anlaşılabilir olduğunu, tüm zamanların, tüm insanların onları bir şekilde deneyimleyebileceğini savunmuştur. Böylece, Dilthey, bu deneyimi metnin ötekiliğine daha rasyonel bir giriş için basamak taşları olarak kullanmıştır.²⁶ Schleiermacher'in ilahi rekonstrüksiyonuna karşın Dilthey'in deneyimleri insanlar için daha ulaşılabilir ve tarihteki tüm insanlar tarafından deneyimlenebilen şeylerdir. Çünkü kişi kendini tamamen karşısındakinin yerine koyamamakta ve ötekileştirememektedir.

²⁴ Dematrio III, "Hermeneutics", s.3.

²⁵ Age. s.3.

²⁶ Age, s.4.

Dilthey, “yaşamın ifadeleri tamamen yabancı olsaydı yorum yapmak imkansız olurdu ve içlerinde yabancı bir şey olmasa gereksiz olurdu” demektedir.²⁷ Yaşamın ifadeleri ne tamamen bilindik olmalı ne de tamamen bilinmedik bir şey olmalıdır. Deneyim sayesinde, yorumcu ve metin bir ortak bir paylaşım olur. En doğru ve tam anlama biçimi, okuyucunun metnin yaşantı deneyimlerini kendisinin de yeniden yaşaması ve yeniden yaratmasıyla olur.

Alman bir filolog ve filozof olan Martin Heidegger (1889-1976), Edmund Husserl'in (1859-1938) öğrencisidir. Ancak Heidegger, Husserl'in yorumcunun önyargılarını ve varsayımlarını desteklemenin gerçekten mümkün olduğu görüşünü benimsememektedir. Aksine, Heidegger, Nietzsche'nin (1844-1900) perspektifçi bilgi teorisinin öncülüğünü izlemiş ve yorumcunun, yaşam dünyasına tamamen daldırılmış bir zihin ve varlığa sahip olduğunu, böylece anlayış ve yorumlamanın her zaman bakış açısından ilerleyeceğini öne sürmektedir. Yorumcu aslında yaşam dünyasının önyargıları ve ön varsayımlarından oluşur ve yaşam dünyası onu tam bir öz bilince ve nesnel bilgiye erişmekten alıkoymaktadır.²⁸ Yani bakış açısını yönlendirmekte ve önünde engel oluşturmaktadır. Heidegger, bu önyargıları ve ön varsayımları yorumcunun belirli bir metni anlamada başlangıç noktası olarak kullanarak bunları daha iyi kullanabileceğini savunmaktadır. Onun için, anlama ve yorum, ağlarla balık avlamak gibidir. Balıkçıların önce bir ağa sahip olması, ikinci olarak ağı suya atması ve üçüncü olarak biraz balık yakalamak için ağı geri çekmesidir. Buradaki balıkçı yorumcu, ağ yorumcunun zihnindeki önyargılar ve varsayımlar, su metnidir ve balık metnin anlamıdır.²⁹ Heidegger için, bir metnin anlamını anlarken önyargıları ve ön varsayımları yönlendirerek, amaca uygun bir şekilde kullanarak metnin içindeki anlamı balık tutar gibi çekerek gerçekleştirilebilir.

Tamamen yeni ve yabancı bir metin okuduğumuzda ise ağı olmayan bir balıkçıya indirgeniriz. Yepyeni ve yabancı bir metnin anlamını yakalamanın zor olmasının nedeni, aynı anlamı kavramamıza yardımcı olacak gerekli önyargılara ve varsayımlara sahip olmamamızdır. Ancak aynı metinle ilgili daha basit tanıtım materyallerini okumaya başladığımız anda, gerekli önyargıları ve varsayımları biriktirmeye başlarız. Böylece aynı metne tekrar yaklaştığımızda, metin daha anlamlı

²⁷ Dematrio III, “Hermeneutics”, s.4.

²⁸ Age, s.6.

²⁹ Age, s.6.

ve anlaşılır görünebilir. Heidegger için hermeneutik, gerçek yorumlama sürecine başlamadan önce yararlı ve gerekli önyargıların ve varsayımların bilinçli ve sistematik olarak birikmesi anlamına gelmektedir. Bu önyargıları ve varsayımları metne dökme eylemi ve yorumcuya yönelik anlamı geri çekme eylemi Heidegger'in hermeneutik çemberini oluşturmaktadır.³⁰ Yani bir metinle karşılaşıldığında sahip olunan önyargı ve varsayımlar bir süzgeçten geçirilircesine yararlı olanlar seçilip amaca uygun olarak kullanılmakta ve anlama ulaşılmaktadır.

Alman filozof Hans-Georg Gadamer (1900-2002), Heidegger'in öğrencisi ve takipçisidir. Hocasının teorisini daha da geliştirme niyetiyle Gadamer, Heidegger'in önyargı ve varsayım kavramını ufuk fikriyle değiştirmiştir. Gadamer için ufuk, herhangi bir kişinin önyargıları, varsayımları, deneyimleri, bilgileri ve duyguları tarafından oluşturulan öznel ve deneysel yaşam dünyasıdır.³¹ Dilthey'in deneyimleri, Heidegger'in önyargı ve varsayımları Gadamer'in ufuk kavramı anlamının ön koşulunu oluşturmaktadır. Ufuk, herhangi bir etkileşim, konuşma ve anlayış için öncülümüzdür. Her zaman kendi kişisel ufukumuzun perspektifinden bir şeyler yapmakta, bir şeyler görmekte, bir şeyler hakkında konuşmakta ve bir şeyleri anlamaktayız. Gadamer, bir ufkun, kişiyi hapseden değişmeyen bir balon değil, öncelikle diğer ufuklara maruz kalma yoluyla değiştirilebilen canlı bir çerçeve olduğunu vurgulamıştır.³² Burada ufuk, kişiyi her karşılaştığı ufuk ile yenileyen ve değişim içinde olan biriktirdiği deneyimlerdir.

Gadamer dikkatini iki farklı ufkun etkileşimi sırasında neler olduğuna odaklanmaktadır. Bir diyalog, konuşma veya etkileşim sırasında, iki kişinin farklı ufukları birbirleriyle etkileşmekte ve birbirlerini değiştirmektedir. Bu durum, örneğin, iki arkadaşın hayatında görülebilmektedir. Biri rock konserlerinden hoşlanabiliyorken, diğeri orkestra; biri dergileri okumayı tercih ederken, diğeri romanları; biri İtalyan mutfağını sevebiliyorken, diğeri Çin mutfağından hoşlanabilir. Ancak arkadaş oldukları ve sürekli birbirleriyle etkileşime girdikleri için, farklı ufukları birbirlerini değiştirebilir, dostluklarının başlangıcında, iki kişi birbirinden çok farklıyken durum değişebilir. Gadamer buna “ufukların kaynaşması” demektedir.³³ Ufukların

³⁰ Dematrio III, “Hermeneutics”, s.6.

³¹ Age, s.6.

³² Age, s.6

³³ Age, s.6.

karşılaşması sadece bir iletişim değil aynı zamanda bir istişaredir. Birbirinin ufkunu genişletebilir, etkileyebilir ve değiştirebilir.

Yorumcu, kendi ufku ile metnin ufkuna yaklaştığında, metnin ufku kendi ufkuna yansiyabilir ve eleştirel bir öz bilinç seviyesine ulaşabilir. Anlam üzerinde mücadele süreci boyunca, yorumcu tekrar tekrar kendi ufkunu aşabilir ve aynı anda başlangıç ufkundan metni çekerken kendi ufkunu değiştirebilir.³⁴ Yani yorumcu metin ile etkileşime girdiğinde canlı olan ufuk sürekli değişim ve etkileşim halindedir.

2.2. Hermeneutikte Anlam

2.2.1. Scleiermacher

Scleiermacher'den önce hermeneutik, genel geçer bir açıklama sanatına ulaşmak için gramatiğin, tarihselliğin, retoriğin kullanıldığı bir kurallar bütününden ibaretti ve bu kurallarında bilgisi haline gelmişti. Fakat bilincimizde verili olanın arkasında bilinçsiz bir yaratma potansiyeli vardı. İşte Scleiermacher bu kurallar bütünüünün arkasına, anlamının özüne yönelmiş ve genelgeçer açıklamanın olanaklılığını bu özün bilgisiyle ortaya çıkarmıştır.³⁵ Yani sistematik bir temel üzerine oturmuştur. Scleiermacher ile birlikte felsefenin alanına girmiştir.

Scleiermacher, hermeneutiği dogmatik yönünden sıyrarak, onu evrenselleştirmiştir ve bir anlama öğretisi haline getirmeye çalışarak sistematik bir yöntem ortaya koymaktadır.³⁶ Ona kadar hermeneutik dogmatik metinleri anlamakta kullanılırken onunla birlikte tarihselciliğe giden yol açılmıştır.³⁷ Hermeneutik artık sadece dini metinleri açıklamak ve yorumlamak için kullanılmaktan öteye gitmiş ve bir yöntem haline gelmiştir.

Ona göre anlama dilin bulunduğu her yerdedir ve hermeneutik tek başına değil, özel hermeneutikler ile birlikte var olmaktadır. Genel ve bütünsel bir hermeneutik anlayışına sahiptir.³⁸ Bu genel hermeneutik anlayışına özel hermeneutikler de dahildir ve aralarında bir statü farkı ve hiyerarşi bulunmamaktadır. Metinlerin konusu ve içeriği

³⁴Dematrio III, "Hermeneutics", s.7.

³⁵Wilhelm Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, çev., Doğan Özlem, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999, s.1

³⁶Şilan Ceren Ceylan, "Paul Ricoeur Hermeneutik Kuramında Metaforun İşlevi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015, s.33.

³⁷Gadamer, *Hermeneutik*, s.15.

³⁸Atilla Erdemli, "Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher - Felsefe Tarihçisi Gözüyle Bir Tanıtma", *İstanbul Üniversitesi Yayınevi Felsefe Arkivi*, 28 (1991), s.266.

ne olursa olsun anlamaya ve yorumlamaya aynı yoldan varılmaktadır. Her metin aynı kurallara tabi tutularak anlaşılır hale getirilmektedir.³⁹ Bu kurallar dizini izlenerek metnin anlamına ulaşılabilir.

Bu kuralların Scleiermacher’de ne olduğuna bakarsak, metnin yapısına göre iki tane açıklama türü vardır. Gramatik ve psikolojik açıklamadır. Eğer okur, metni anlamaya çalışırken metne yazarın ifade biçimi ve kuralları yönünden bakıyorsa psikolojik açıklama, kullanılan dilin gramatik yapısına bakıyorsa gramatik açıklama öne çıkmaktadır. Fakat anlamının ve yorumlamanın tam ve doğru olabilmesi için okur iki açıklama yöntemini de kullanmalıdır. Çünkü bu iki yöntem birbirini tamamlamaktadır. Hem yazarın neyi ifade etmek istediği hem de kullanılan dilin gramatik yapısı önemlidir. Her kelimenin tek bir anlamı yoktur ve metin içinde hangi anlamının kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir. Bunu belirlemek için gramatik metoddan yararlanır.⁴⁰ Gramatik yöntemde, tek tek kelimelerden yola çıkarak genele doğru gidilir. Böylece metnin konusu hakkında bir fikir elde edilerek bütünlüğe varılır. Bu yöntem tek başına yeterli gelmemektedir. Okur bir yandan yazarın niyetini anlamak için psikolojik yöntemi kullanırken, diğer yandan kullanılan dili ve gramatiğini bilmelidir. Ayrıca psikolojik yöntem metin ile yazar arasındaki ilişki hakkında bilgi verir. Tam ve doğru anlama için bu iki yöntem kullanılmalıdır.⁴¹ Tek bir yöntemin kullanılması metnin anlamına ulaşabilmek için yeterli değildir. Bu iki yöntem birbirini tamamlamaktadır. Çünkü hem kelimelerin gramatik yapısı ve anlamı hem de yazarın ne demek istediği ancak iki yöntemin birbirini tamamlamasıyla gerçekleşmektedir.

Okur kendini yazarın yerine koyarak, metnin anlamını ortaya çıkarmaktadır. Metne nüfuz ederek kendini yazarın yazma anına götürmektedir.⁴² Yazarın metni oluştururken nasıl bir ruh halinde olduğu, kullandığı kelimelerle nereye varmak istediğini anlamak için uğraşılmalıdır. Bunu okur kendini yazarın yerine koyarak yapmaktadır.

Son olarak Scleiermacher’e göre hermeneutik, metni ve konuşmayı en doğru şekilde anlamak için kullanılmaktadır. Buna için ulaşabilmek için ise gramatik ve

³⁹ Ceylan, “Paul Ricoeur Hermeneutik Kuramında Metaforun İşlevi”, s.34.

⁴⁰ Age, s.35.

⁴¹ Age, s.36.

⁴² Seyit Coşkun, “Gadamer’de Hermeneutik Yöntem”, *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 12 (2009), s.30-31.

psikolojik yöntemin ikisi birlikte kullanılmalıdır. Doğru ve tam anlama düzeyine ancak böyle ulaşılabilir.

2.2.2. Dilthey

Dilthey, “beni ilgilendiren, insanla tarihsel ve psikolojik açıdan uğraşmaktır” derken insanı bütüncül olarak ele aldığını ve temele koyduğunu söylemektedir. İnsanın yaşantısını kavrayabilmemiz için onu bütün tarihselliği ve başkalarıyla ilişkileri yani iç ve dış dünyasıyla bütünsel olarak ele almamız gerekmektedir.⁴³ İnsan geçmişi, şimdisi ve diğer varlıklarla etkileşimi ile bir bütündür.

Anlama, insandan yola çıkılarak yaşantıyı anlamaktır. İnsan, diğer insanlarla birlikte yaşayan ve sürekli etkileşim halinde bulunan bir varlıktır.⁴⁴ İnsan başkasıyla iletişim halinde yaşarken ve birbirini anlamaya çalışırken bunu içselleştirerek yapar. Kendi yaşantısıyla karşısındaki arasında özdeşlik kurar.⁴⁵ İnsan toplum içinde yaşayan ve sürekli olarak iletişim halinde olan kültürel bir varlık olmasının getirisiyle birlikte bir bütündür.

Ayrıca Dilthey, insanı anlamaya çalışırken doğa bilimleri ve tin bilimleri arasındaki ayrımı ele alır.⁴⁶ Tin bilimleri zaten bilincimizde var olan yaşantımızla deneyimlediğimiz iç gerçekliktir.⁴⁷ Doğa bilimleri kendi başına bağımsız olarak varken, tin bilimleri tarihsel gerçeklik ve kültürel mirastır.⁴⁸ Dilthey’e göre buradan yola çıkarak anlama, dıştan gelen verilerle içsel gerçekliğin bilinmesidir.⁴⁹ Tin bilimleri içsel gerçeklik olduğu ve gerçekliğin bilgisi yaşantı yoluyla anlaşıldığı için anlama tin bilimlerine dayalıdır ve onun konusudur.⁵⁰ Tin bilimleri bizim deneyimlerimizdir ve biz bu sayede anlamaya ulaşabiliriz. Bu deneyimler insanın yaşantısı sonucu geçmişten gelen yaşantısıyla şu anki yaşantısının eseridir. Böylece tarihsellik içeren bir anlamadan söz edilmektedir.

⁴³ Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, s.18-19.

⁴⁴ Sengün M. Acar Vanleene, “William Dilthey’da Anlama Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 52/1 (2012), s.158.

⁴⁵ Arslan Topakkaya, “Felsefi Hermeneutik”, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2007), s.80.

⁴⁶ Vanleene, “William Dilthey’da Anlama Üzerine”, s.159.

⁴⁷ Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, s.85.

⁴⁸ Svitlana Nesterova, “Hans- Georg Gadamer’in Hermeneutiğinde Bir Anlama Modeli Olarak Diyalog”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004, s.26.

⁴⁹ Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, s.87.

⁵⁰ Metin Becermen, “Dilthey, Heidegger ve Gadamer’de Anlama Sorunu”, *Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 6/5 (2004), s.41.

Bir metinle ya da bir insanla iletişime geçtiğimizde karşımıza ifadeler çıkmaktadır. Biz o ifadelerin neyi kast ettiğini anlamaya çalışırız.⁵¹ İşte bu yüzden anlamın gerçekleşebilmesi için insan ifadeye ihtiyaç duymaktadır. İfadeler birer ipucudur ve anlamın koşuludur. İnsan önce ifadeyi algılar ama anlama için bu algılama yeterli değildir. İfadenin arka planını, içeriğini anlamak gerekmektedir.⁵² İfade ile iletişim anında gelen ileti kastedilmektedir. İfade bize gelir ve algılanır. İfade gelirken aynı zamanda içinde barındırdığı anlam ile gelmektedir. İşte burada içinde barındırdığı anlama ulaşılabilirse ne denilmek istediği anlaşılabilir.

Dilthey ifadeyi üçe ayırmaktadır: kavramlar, edimler ve yaşantı ifadeleri. Yaşantı ifadeleri, bir yaşantının ifade edilmesidir. Yani anlama ile yaşantı ifadeleri arasında ortak bir hayat vardır. Örnek verirsek, yazar yaşantı ifadesini ortaya koyar, okur ise onu anlamaya çalışır. Burada ortak bir temele dayanan varlık ilişkisi vardır. Bu yaşantı ifadeleri sayesinde tinsel dünyadaki veriler ortaya çıkmaktadır. Bu hermeneutik anlamadır. Bir metne baktığımızda eser yazardan bağımsız tinsel bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın kendisinden sıyrılan bağımsız bir anlam vardır. Buradaki anlam gerçek anlamdır.⁵³ Metnin niyeti yazarın niyetinden ayrılmaktadır. Çünkü yazar belirli bir niyetle metnin başına oturur fakat bir süre sonra metin kendi niyetiyle yazardan sıyrılarak bağımsızlaşır ve kendi niyetini oluşturur. İşte anlam burada metnin oluşturduğu niyette bulunmaktadır.

İfade sadece bir kelime ya da sözcük değildir. İnsanın her eylemi bir ifadedir. Bu yüzden ifade ile yaşantımız birlik içindedir. İnsanın bu birlik içinde olduğu ifadeleri anlayabilmesi için kendi deneyimlerinden ve insanlarla ortak etkileşiminden, birbirini anlama sürecinden yola çıkılmalıdır. Çünkü yaşantı ifadeleri insan eylemleridir.⁵⁴ Bu ifadeler insan ürünü olduğu için ancak insan kendinden ve deneyimlerinden yola çıkarak bunların ifade olduğunu anlayabilir. İşte bu anlamayı sağlayan insanlar arası etkileşim yani ortak yapı, Dilthey'in nesnel tin olarak adlandırdığı yapıdır.⁵⁵ Böylece Dilthey anlamının gerçekleşebilmesi için temele

⁵¹ Bollnow, *İfade ve Anlam*, s.87.

⁵² Vanleene, "William Dilthey'da Anlama Üzerine", s.160.

⁵³ Topakkaya, "Felsefi Hermeneutik", s.81.

⁵⁴ Arslan, "Dilthey Hermeneutiği", s.61.

⁵⁵ Vanleene, "William Dilthey'da Anlama Üzerine", s.161.

toplumu koymuştur diyebiliriz. Çünkü birey ortak bir alanda yaşar ve yine o ortak alanda anlamaktadır.

Anlayan ile anlaşılan ortak bir alanda bulunur ve bu sayede anlama gerçekleşir. Bu anlama biçimi Dilthey'in adlandırdığı elemanter yani temel ve basit anlamadır. İnsanın deneyimlediği bir yaşantıyı anlaması basit anlamadır, peki insan deneyimlemediği bir yaşantıyı anlayabilir mi? Burada devreye Dilthey'e göre "anlamanın yüksek formları" devreye girmektedir. Bazen ifadeler anlaşılmaz, anlamanın basit formu yeterli gelmez ve yüksek anlama formlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüksek anlama basit anlamanın üzerine kurulur ve basitten karmaşığa doğru bir yol izlemektedir.⁵⁶ Burada yüksek anlama bizzat deneyimlenmeyen bir yaşantının ürünüdür. Yüksek anlamaya ulaşabilmek için, insan kendi sınırlarını aşarak, kendisini diğer insanların yerine koyarak ve bunu içten yaşayarak gerçekleştirmektedir.⁵⁷ Ancak bu sayede deneyimlenmeyen bir ifadeyi anlayabiliriz. Deneyimler yeterli gelmediği zaman empati kurarak anlamanın yüksek formlarına ulaşılabilir.

Dilthey hermeneutiği, ifadelerden yola çıkarak insanı kendi yaşantısı ve diğer insanlarla ortak etkileşimi içinde anlamaya çalışır ve bunu yaparken anlamayı tarihsellik ile ilişkilendirir.⁵⁸ İnsan toplumsal bir varlık olmasının getirisiyle bir toplum içinde anlayabilmektedir ve deneyimleri sayesinde bunu tarihsellik içinde yapmaktadır.

2.2.3. Heidegger

Dilthey hermeneutiğini epistemolojik bir temele oturturken, Heidegger ontolojik bir temel üzerine oturtmaktadır. Onun ontolojisinin başında Dasein gelmektedir.⁵⁹ Felsefesini oturttuğu Dasein kavramı hermeneutiğinin de temelinde bulunmaktadır. Heidegger, Dilthey'in yaşantı kavramının yerine Dasein'ı koymaktadır. Dasein kendini anlar ve kendini anlayan Dasein diğer var olanların varlığını da anlar.⁶⁰ Burada Dasein anlayan ve anlaşılan varlık olarak ele alınmaktadır.

⁵⁶ Bollnow, *İfade ve Anlam*, s.90-94.

⁵⁷ Becermen, "Dilthey, Heidegger ve Gadamer", s.46.

⁵⁸ Vanleene, "William Dilthey'da Anlama Üzerine", s.165.

⁵⁹ Becermen, "Dilthey, Heidegger ve Gadamer", s.49.

⁶⁰ Uwe Japp, Hermeneutik, Filoloji ve Edebiyat, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995, s.244.

Onun için var olmak anlamaktır.⁶¹ Dasein varsa anlam vardır. Yani Dasein varoluşsal olarak anlamın varoluş sebebini oluşturmaktadır.

Anlama bir tek Dasein' in sahip olduğu bir oluşturdur.⁶² Dasein anlayan varlık olarak kendi olanaklarına yönelir böylece anlaması gelişmektedir. Anlama ise bir yorumlamadır. Yorum, anlamayı geliştirir bu yüzden anlamaya dayanmaktadır.⁶³ Anlama varsa yorumlama vardır, yani birbirini tamamlamaktadırlar.

Heidegger'e göre hermeneutik kendini anlamaktır. İnsan yaşadığı dünyayı değil kendini anlamak için uğraş vermektedir. Dasein kendini anlarken bunu zamansallık içinde yapmaktadır. Çünkü insan zamana bağlıdır ve tarihseldir. Sonlu bir varlık olduğu için varlığın anlamını zamansallıkta bulur.⁶⁴ Dasein bir zaman içinde kendini anladığı ve bunu geçmiş, şimdi ve gelecekte yani tarihsel bütünlüğü içinde yaptığı için anlamını bulur. Yani Dasein tarihsel bütünlük içinde kendini anlamaktadır. Dasein tarih içinde hem geçmişini hem de geleceğini yaşamaktadır. Heidegger, Husserl'in fenomenolojik yöntemini Dasein'a uyguladığı için Dasein tarihsellik ve somutluk kazanmıştır.⁶⁵

Heidegger'de anlama ve yorumlama ontolojik varoluşunun temelindedir. Dasein var olduğu sürece anlar ve anlarken sadece kendisini değil, diğer varlıkları da anlar. Bu insanlar arasındaki bağı ve etkileşimi göstermektedir. Yani Heidegger hermeneutiğinde anlama bir varoluş biçimidir. Bu yüzden Dasein'ın temelinde hermeneutik bulunmaktadır.⁶⁶ Anlama bir var olma şeklidir. Dasein özü itibariyle anlamadan ibarettir ve onun anlama biçimidir.⁶⁷ Dasein kendi içinde anlamı bulduran varoluşsal bir varlıktır. Onda asıl anlama kendini anlama ile başlamakta ve kendi dışındaki varlıkları anlayarak devam etmektedir.

⁶¹ Arslan, "Dilthey Hermeneutiği", s.32.

⁶² Mehmet Ulukütük, "Geleneğin Dili Mi? Varlığın Evi Mi? Heidegger ve Gadamer'de Dil, Gelenek ve Varlığın İnsanlık Halleri Üzerine", *Özne Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları Dergisi*, 17 (Bahar 2012), s.9.

⁶³ Becermen, "Dilthey, Heidegger ve Gadamer", s.49.

⁶⁴ Arslan, "Dilthey Hermeneutiği", s.32-34.

⁶⁵ Coşkun, "Gadamer'de Hermeneutik Yöntem", s.32.

⁶⁶ Zahide Arslan, "Dilthey Hermeneutiğinin Oluşumu ve Temel Kavramları", Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, 2007, s.35-36.

⁶⁷ Topakkaya, "Felsefi Hermeneutik", s.88.

2.2.4. Gadamer

Gadamer, anlamayı insan varoluşunun temeline koymuştur ve ontolojik bir anlama yönteminden bahsetmektedir.⁶⁸ Heidegger'in anlamak var olmaktır anlayışından yola çıkarak epistemolojik değil ontolojik bir hermeneutik geliştirmiştir.⁶⁹ Yani Gadamer için anlama varoluşun özünü kavramaktır. Anlama hermeneutiğinin temelini oluşturmaktadır.

Bu ontolojik hermeneutikten yola çıkarak anlama insanın olduğu her yerdedir ve anlama varsa yorum da vardır.⁷⁰ Anlamanın olabilmesi için öncelikle dil anlaşılmalıdır.⁷¹ Çünkü insan iletişim kurmak için dili kullanmaktadır. Bu yüzden kullanılan dile hakim olunması gerekmektedir. İnsan dil ile varoluşunu ortaya koymakta ve yorumla birlikte anlamlandırmayı kanıtlamaktadır. İnsan yaşadığı kültür ve deneyimleriyle hem toplum içinde hem de bir birey olarak değerlendirilmektedir.⁷²

Gadamer'e göre anlama yaşantı ve deneyime bağlıdır. İnsan şu anda yaşayan bir varlıktır. Geçmişte yazılmış bir metni şu anda, şimdi yaşayan insan anlamakta ve yorumlamaktadır. Nasıl ki anlamayı tarih belirliyorsan, insanda anlayarak tarihi belirlemektedir. Burada Gadamer'in ufuk kavramından bahsetmek gerekmektedir. Çünkü insanın şimdiki ufku ile tarihsel ufuk bütünleşerek anlamayı oluşturmaktadır.⁷³ Okur kendi deneyimlerinden oluşturduğu ufku ile metnin ufku karşılaşır ve etkileşim kurarlar. Böylece şu anda bulunan okur geçmişte yazılmış bir metni yorumlayabilir.

Yorumcu metni kendi ufku ile anlamlandırmaktadır. Yani kendi bakış açısıyla anlamaktadır. Bu her yorumcu için geçerlidir. Her yorumcuda anlam farklılaşır ve metin artık yazardan bağımsızlaşır. Burada metnin ufku ile yorumcunun ufku karşılaşır. Gadamer buna ufukların karşılaşması demektedir.⁷⁴ Ufukların karşılaşması ile metnin ne demek istediğiyle okuyucunun kendinde biriktirdikleri etkileşime girmekte ve anlam ortaya çıkmaktadır. Fakat metnin ufkuna ulaşmak o kadar kolay

⁶⁸ Fırıncioğulları, "Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer", s.290.

⁶⁹ Seval Bulutoğlu, "Dilthey ve Gadamer'de Anlamanın Kapsamı", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009, s.135.

⁷⁰ Sevra Fırıncioğulları, "Sosyal Bilimler ve Hermeneutik Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, 33 (2016), s.41.

⁷¹ Becermen, "Dilthey, Heidegger ve Gadamer", s.52.

⁷² Fırıncioğulları, "Sosyal Bilimler ve Hermeneutik Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", s.47.

⁷³ Ulusoy, "Tarih Eğitiminde Hermeneutik Yaklaşım", s.58.

⁷⁴ Ulukütük, "Hakikate Giden Yollar: Metin-Yazar-Okur Diyalektiğinde Beliren Anlam Sorunu", s.42-43.

değildir. Gadamer'in hermenütüğü, Schleiermacher ve Dilthey hermenütüğünden farklı olarak yazarın ne söylemek istediğinin tam olarak bilinemeyeceği ve metnin tarihsellik dışında tek başına anlaşılamayacağını söylemektedir. Oysa Schleiermacher ve Dilthey için anlama ifadeden yola çıkarak yazarın ne demek istediğine odaklanırken, Gadamer için anlam her seferinde farklıdır ve ufuk karşılaşması ile tekrar ortaya çıkmaktadır.⁷⁵ Her okuyan aynı ufka sahip değildir. Ayrıca her okuma da aynı değildir. Aynı okurun ikinci okumasında bile farklılıklar vardır. Çünkü yaşantıyla birlikte ufukumuzda değişime uğramaktadır.

Bir eser ortaya çıktığı zamanın ürünü olmakla birlikte onu yorumlayan kişinin de zamanına aittir. Geçmişte yazılan bir metni şimdi okuyan okur, geçmişe tam olarak gidemediği için şimdiki haliyle okumaktadır. Yani metin her iki zamana da aittir.⁷⁶ Metin, geçmişte yazılmış ve o dönemin gerçeklerini anlatsa bile okuyan şimdiki zamanda olduğu için ürün hem geçmişe hem de şimdiki zamana ait sayılmaktadır. Ayrıca Hermeneutik evrenseldir ve kısıtlanamaz. Bu yüzden Gadamer hakikat sorunu üzerinde durmaktadır. Hakikatin ortaya çıkması için öznenin başkasıyla bağlantı kurması gerekmektedir. Bu diyalog ile olmaktadır. Okurun metne anlam verebilmesi için metni okumalı, tabi önce okuyabilmesi için diline hakim olmalı yani iletişime geçebilmelidir.⁷⁷ Burada diyalog iki kişi arasında geçmek zorunda değildir. Okur ve metinde diyalog halindedir. Yani sözlü veya yazılı iletişim olabilir.

Gadamer hermenütüğünde, insanın şimdiye ait ufku ile tarihsel ufuk karşılaşırken anlam tecrübe edilmektedir. Doğru bir anlama olabilmesi için kişinin kendi ufkunu tarihsel ufka eklemesi gerekmektedir. Bu durum anlamanın sürekli devinim halinde olduğunu ve sürekli olarak kendini yenilediğini göstermektedir. Geçmişten gelen bilinç ile bireyin bilincini karşılaşması sonucu anlama gerçekleşirken, birey ön yargılarına başvurmaktadır. Birey metni anlamaya çalışırken kendini tamamen bu ön yargılara bırakmamalı, metnin de bir şeyler söylediğini göz ardı etmemeli ve ön yargılarının farkında olmalıdır. Hakikati anlayabilmesi için doğru ön yargıları ve yanlış ön yargıları ayırt etmelidir. Bunu yapabilmesi için tarihsel bilince sahip olmalıdır. Böylece birey doğru ön yargılar ile metinle doğru bir ilişki kurabilir.

⁷⁵ Bulutoğlu, "Dilthey ve Gadamer", s.136.

⁷⁶ Ulaş Bingöl, "Gadamer'in Felsefi Hermeneütüğünde Anlam Sorunu", *Edebiyat Eleştiri Dergisi*, 3/3 (2019)", s.267.

⁷⁷ Age, s.267.

Gadamer, tarafsız olabilmek için aydınlanmanın ön yargılara olumsuz baktığını söylemektedir. Fakat doğru ön yargılar vardır ve metni doğru anlayabilmek için kullanılmalıdır.⁷⁸ Ön yargıların varlığı yadsınmamalı, okur belirli bir çerçevede kendisini yönlendirmesine izin vermeli fakat tamamen ele geçirmesine izin vermemelidir. Ön yargıların, okur tarafından metnin anlamına ulaşmak için kullanılması gerekmektedir.

2.3. Metinlerde Anlam Sorunu

İnsanlar var olduğundan beri anlama ve anlatma çabası içinde bulunmaktadır. Anlamayı gerçekleştirirken bunu hem sözel olarak hem yazınsal olarak yapmaktadırlar. Okuma yaparken metin okuru yönlendirmekte ve ona ipuçları sunmaktadır. Takip etmesi gereken yol metinde belirlenmiş ve içine konulmuştur. Eğer okur belli bilinç ve deneyime sahipse metnin anlamını belirli bir oranda çözebilmektedir. Bu yazar içinde geçerlidir. Belirli yazarların ne türde yazdıkları deneyimli okurlar tarafından bilinebilmektedir.⁷⁹

Metin, yazar, okur diyalektiğinde; Scleirmacher metinde yazarı, Dilthey yorumcu, Gadamer ise metni anlamayı öncelemektedir. Gadamer için metnin ne demek istediği önemlidir ve okur, metin ile işbirliği yaparak metnin anlamına ulaşabilmektedir. Fakat bu demek değildir ki okur tamamen özgür bırakılmaktadır. Okurun bakış açısıyla birlikte metnin anlamı birbiriyle buluşarak ortaklaşa bir üretimde bulunur.⁸⁰ Yani metnin ufku ile okurun ufku karşılaşmış olur. Metin sınırları içinde okur yorum yapabilmektedir.

Buna karşılık Scleirmacher, okura metni yaratan yazarın niyetini anlamak için bir görev vermektedir. Okur, yazar ile empati kurarak onun niyetini çözüp metnin anlamına ulaşmaktadır.⁸¹ Kendini yazarın yerine koyma ve nasıl düşündüğünü bulma amacı vardır. Scleirmacher, metinleri anlamak için anlama ve yorumlamayı aynı düzeyde kabul etmektedir. Metnin anlaşılması için bazı tekniklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu teknikler, gramatik yöntem (dilsel ifadenin arkasındaki düşünceye

⁷⁸ Age, s.269-270.

⁷⁹ Bülbül, “Yazınsal Metinlerde Anlam ve Çok Boyutluluk”, s.46.

⁸⁰ Ulukütük, “Hakikate Giden Yollar: Metin-Yazar-Okur Diyalektiğinde Beliren Anlam Sorunu”, s.42-43.

⁸¹ Coşkun, “Gadamer’de Hermeneutik Yöntem”, s.30-31.

ulaşma) ile psikolojik yöntemdir (kendini yazarın yerine koyma).⁸² Okur bu yöntemleri kullanarak metnin anlamına ulaşabilmektedir.

Dilthey, tarihi bir metin olarak görmektedir ve bu metinde yorumcunun görevi bilişsel yaşantısında metnin anlamını ortaya çıkarmaktır.⁸³ Okurun anlamı ortaya çıkarabilmesi için kendi deneyimlerinden yola çıkarak, her seferinde anlamı yeniden üretmektedir.

Son olarak Heidegger felsefesinde Dasein'in kendini gerçekleştirme zamanına bağlı olduğu için anlama zamansallık içinde mümkün olmaktadır. Ontolojik anlama varoluşun bir parçasıdır. Bu yüzden anlama Dasein'in kendisini, kendi imkanlarını idrak etmesidir. ⁸⁴ Dasein varsa anlama vardır ve bu Dasein'in kendini gerçekleştirme, bilmesi ile olmaktadır.

2.4. Hermeneutik Okuma

Bir metni yorumlayabilmemiz için önce anlam atfetmemiz gerekmektedir. Fakat öncesinde nasıl okumamız gerektiğini bilmemiz gerekmektedir. Metnin ne demek istediğini anlayabilmek için okur belirli özelliklere ve okuma stratejisine sahip olmalıdır. Hermeneutik okuma genellikle metinlerin veya hikayelerin bir dayanak kazanmak için veri kaynağı olarak kullanıldığı ve belirli kurallara sahip bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır.⁸⁵

Hermeneutik okuma, yazın metninin farklı biçimlerini veya anlaşılması zor olan kısımlarını anlamak amacıyla kullanılmaktadır. Felsefi hermeneutiğin amacı, derin bir felsefi anlam yoluyla yorumlama ve anlayışı yönlendirmektir.⁸⁶ Hermeneutik okuma ile felsefi hermeneutiğin amacı olan yorumlamaya ulaşılabilir.

Hermeneutikçi anlayış derece olarak geldiğinden, metnin bölümlerini tüm metnin anlaşılması için bir ölçü elde etmek üzere yorumlarız, daha sonra parçaları

⁸² Bingöl, "Gadamer'in Felsefi Hermeneutiği", s.265.

⁸³ Coşkun, "Gadamer'de Hermeneutik Yöntem", s.31.

⁸⁴ Bingöl, "Gadamer'in Felsefi Hermeneutiği", s.265.

⁸⁵ Camilla A-L Koskisen, "Hermeneutic Reading of Classic Text", *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27/3 (2013), s.758.

⁸⁶ Age, s.758.

anlamamızı iyileştirmek için bu metnin tamamını anlama ölçüsünü dağıtırız, böylece anlayışımızı geliştiririz.⁸⁷ Yani parçadan bütüne doğru giden bir okuma vardır.

Okumada derin yapıları tanımlamak ve metnin orijinal anlamını ortaya çıkarmak önemlidir, çünkü metin, söylenenleri ileten orijinal seslerin izlerini taşımaktadır. Her okuma aynı zamanda kaçınılmaz olarak seçici sesler çıkarıldıkça ve diğerleri perdelenmiş için seçicidir ve bu nedenle araştırmacının metnin arkasındaki sesleri tekrar tekrar arama ve başlangıçta söylenenleri yeniden yaratma sorumluluğu vardır. Metne sorular sorarak, seslere çokluklarında hayat verilir ve topluluktaki orijinal sesleri tekrar satarak, evrensel yanıltıcı bir özgüllükten kurtulur.⁸⁸ Okur metnin anlamını kavrayabilmek için ona sorular sorarak metnin içinde yol almaktadır. Çünkü metin yazarın niyetini anlamak için okurla yazar arasında bir aracıdır.

Dünyasallık, insanların yalnızca ebedi ve sınırsız bir gerçekliğe sahip olabileceği büyük bir metindir, çünkü onların bilgisi her zaman sınırlıdır. Bu nedenle, metnin derinliklerinden anlam ortaya çıkarmak ve farklı yorumları şekillendirmek, icat etmek ve ortaya çıkarmak için okumada yaratıcı fanteziye ihtiyaç duyulmaktadır. Okuma ve anlama sanatı, yazarın evrenine girerek ve yazarın düşüncesinin temel fikirlerini keşfederek ortaya çıkmaktadır. Okuyucular, diğeriyle ilişkiye girmek için kendilerinden bir şeyler verirler. Anlama, önyargısız veya nesnel bir bakış açısıyla kazanılmaz, ancak okuyucular anlamaya çalıştıkları kişi tarafından etkilenmelerine izin verdiğinde kazanılmaktadır. Yeni olanı görmek ve doğrudan verilenin ötesinde anlam aramak için yorumlayıcı yönü sallamak zor olabilmektedir. Bu nedenle, zaman ve etik bir konum, yorumların değerlendirilmesinde esas teşkil etmektedir. Yorum, yazarın niyetiyle yorumlama niyeti arasındaki kavşağa kaymaktadır. Öte yandan, bilgi sevgisi araştırmacının metnin değerini görmesine yardımcı olmaktadır. Sevgi, gerçeğe ya da yeni bilgiye ulaşmanın ve başkalarının bakış açısını anlamının farklı olduğunu kavradığı zaman kaynak haline gelmektedir.⁸⁹ Yani insan anlama ulaşmanın kendinde yarattığı farkındalıkla okuma ve yorumlama ile sevginin farkına varmaktadır.

Bir metni okumak onu çözümlenmekten geçer. Böylece okur metni anlamaya başlar. Okur metni okumaya başladığında bir seyahate çıkar. Sırasıyla hiçbir olayı

⁸⁷ Lisa F. Signori, "The (W)hole in the Text: A Hermeneutic Reading of Marguerite Duras' s La Pluie d' etc", *The University of North Carolina At Chapel Hill, Romance Notes*, 53/1 (2013), s.8.

⁸⁸ Koskinsen, "Hermeneutic Reading of Classic Text", s.759.

⁸⁹ Age, s.759.

atlamadan yola çıkar, istediği yere ulaşır ve orada kalır. Metnin okunabilmesi için belirli bir sırayı izlemek gerekmektedir. Ayrıca metinde aralarda boşluk olmamalı, okurun düşmesi engellenmelidir.⁹⁰ Metindeki sıra izlenmediği zaman okur kurguda kaybolup yolundan ayrılabilir ancak hiçbir yere sapmadığı zaman yolun sonuna varabilmektedir. Burada metin aralarındaki boşluk okurun kurguya kapılmaması için önlem almaktır.

Klasik bir metni bugün bizim için anlamı ve geleneğimizle ilgili yaptığı açıklamalarla anlarız. Metinler bizi ve metnin ifadesi ile önyargılarımız arasındaki hareket ortaya çıktığında ve diğerleriyle oynadığında, yeni bir anlayış kazanırız. Araştırmacılar, metni tekrar tekrar okuyarak ve metinlerin özünü görebildikleri zaman sınırlarını aşabilirler. Yorum her zaman yazarın metinle amaçladığından daha fazlasını temsil eder ve bu nedenle her zaman üretken bir faaliyettir.⁹¹

Bir metni inceleme, bir yöntem olarak okumaktan ziyade metnin gerçek bağlamına daha fazla odaklanmanın önemi hakkında bir fikir vermektedir. Odak metnin kendisine konulduğunda, hermeneutik okuma, araştırmacı zevkle, özenle ve etik bir tutumla metni keşfeder, duyar ve takip eder. Yeniliklere karşı açıklık, metne yöneltilen sorularla gösterilirken, aynı zamanda sorular, araştırmacıya özgün sesleri izlemesi, yeniden yaratması ve yeniden anlatması için mevcut metnin orijinal anlamı yardımcı olacak yönü veya başlangıç noktasını gösterir. Okuma ile ilgili metnin ele alınmasına izin verildiğinde yeni anlayış ortaya çıkar ve metnin ifadeleri araştırmacının gelecekteki işlemdeki kendi önyargılarını sorgular. Gelenek her zaman ontoloji yoluyla ön plandadır, aynı zamanda araştırmacıların kendi okurları olarak araştırmacıların geçmiş metinlerine dokunmalarına izin verdikleri kendi geleneği ile düşünülür.⁹² Okur geçmiş metinleri şimdi, şuanda okuduğu için kendi geleneği ve deneyimleriyle okuyup yorumlamaktadır.

Hermeneutik okuma, okuyucu olarak araştırmacının metne doğru bir pozisyon aldığı tam olarak bireysel bir çalışma yöntemidir. Metne sorular sorarak ve metnin konuşmasına izin vererek, araştırmacı metinde dinlenebilir ve metnin yeni bir tasavvur ve farklı bir anlayış için açılacağına güvenebilir. Böylece okuma, araştırmacının

⁹⁰ Göksel, "Umberto Eco'da Yorumlamanın Sınırları", s.14-15.

⁹¹ Koskinsen, "Hermeneutic Reading of Classic Text", s.760.

⁹² Age, s.760-761.

açıklığı, duyarlılığı ve adrese karşı uyanıklığı ve metnin sonsuz hareketi ile ifade edilen sonsuz bir anlayış eylemi olarak görülebilir. Ayrıca hermeneutik okuma, arkeolojik araştırmaları anımsatan bir çalışma yöntemidir.⁹³ Yani araştırmacı, sürekli okuma yaparak, daha derin bilgi katmanlarına ulaşır ve önemli anlam parçalarını ortaya çıkarır.

Hermeneutik okuma, metodolojik olarak araştırmacıların kendi bilim gelenekleri, teorik ve etik temelleri ile bütün gizem ve onurlarındaki hikayeleri arasındaki ilişki ve sürekli hareket olarak görülebilir. Seçilen metinlerin özgünlükleri ve ötekilikleri ile ilk kez okunmasıyla başlar. İlk okumadan sonra, metinden çıkarılan araştırmaya hitap eden, dokunan ve uyandıran ayrı daha büyük metinsel birim haline gelir. Bundan sonra yeni bir örnek ve kalıcı okuma başlar. Metindeki konuşma birimlerinin kalıpları daha sonra ilgili bilim araştırmalarında yeni bir kavram veya fenomen anlayışı kazanmak için yorumlanır. Araştırmacının hermeneutik ve ilgili bilim geleneği bilgisi ışığında, genel olarak kavramların önemli boyutları hakkında bir iç düzen yaratılır, özenli bir temel veya temel kavram hakkında doğru tezler oluşur.⁹⁴

2.5. Göstergebilim ve Anlam

İnsanlar alfabeyi bulmadan önce anlaşabilmek için resimleri kullanmışlardır. Yani iletişim görsellik ile başlamıştır. Görsel iletişim kullanılarak, resim yazılarından yararlanılmıştır. Resim yazısı, kelimelerin sözsüz ve jestsiz olarak kullanılmasıdır. Görsellik iletişim kurmanın eski ve etkili bir biçimidir. İletişimin özünde göstergelerden oluşmuş dizgeler mevcuttur. İşte bu göstergelerin incelenme ve anlamlandırılmak istenmesi sonucu göstergebilim ortaya çıkmıştır. Göstergebilim, bu göstergeleri ve dizgeleri inceleyen bilim dalıdır.⁹⁵

Göstergebilim anlamlandırmayı, anlamın işleyişini, biçimlerini, bilgi ve eylemle olan ilişkisini incelemektedir. Anlamlandırma çabasını kuramsal olarak ele almaktadır. Nereden geldiği, işlevi, dizgelerin sınıflanması, değerlendirilmesi gibi

⁹³ Age, s.762.

⁹⁴ Age, s.762.

⁹⁵ Bilgehan Çağlar, "Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/2 (2012), s.22.

sorular sorar ve bu sorulara cevap verir.⁹⁶ Buradan görüldüğü üzere anlamlandırma göstergebilimin konusunu oluşturmaktadır.

Göstergebiliminde anlam, metindeki unsurlar arasında farklılık sonucu oluşur. Bu unsurlar bir sistem meydana getirir ve metin anlamını bu farklardan meydana gelen sistem sayesinde edinir. Göstergebilim bir metnin anlamına ulaşmak için takip edilecek yolları gösterir, metinde anlam yaratan farkların nasıl bir düzenlemeden oluştuğunu görmeyi sağlayan sistem ve kuramları öğretir.⁹⁷ Bu sayede metni anlamlandırabiliriz. Bir metni okumak, onun anlamını ve niyetini görmektir.

Bir göstergede, gösterenle gösterilen arasında ilişki kurulması anlamadır. Bir göstereni gördüğümüz ya da duyduğumuzda onun anlamı zihnimizde oluşur. Böylece anlama süreci başlar. Kavramlar toplumun kültürü ile oluşur yani ondan bağımsız değildir. Bireysellik ya da keyfilik içermezler. Bu yüzden o kültür bağlamında değer kazanır.⁹⁸

Göstergebilim, sadece gösterge ile değil, anlamın oluşma süreciyle ilgili bir etkinlik olarak düşünülmelidir. Bu bağlamda göstergebilim, anlamlandırma süreçleriyle ilgilenmektedir. Göstergebilim, dikkatini öncelikle metne yöneltir, alıcı ya da okuyucunun metni yorumlarken etkin bir rol oynadığını kabul eder. Okur kendi deneyimlerini, tutumlarını ve duygularını metne taşıyarak metnin anlamlandırılmasına doğrudan katkıda bulunur.⁹⁹ Yani göstergebilimin işlevi anlamı bir bütün olarak tanımlamadır. Okur metni anlarken kendi bakış açısıyla bunu yapmaktadır.

⁹⁶ Ayşe Kıran, “Çağdaş Bir Düşünme Biçimi Olarak Göstergebilim”, *Dilbilim Dergisi*, 29 (2009), s.1-5.

⁹⁷ Ahmet Güneş, “Çağdaş Bir Çözümleme Yöntemi: Göstergebilim”, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7/2 (2012), s.41.

⁹⁸ Çağlar, “Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim”, s.26.

⁹⁹ Age, s.27.

3. UMBERTO ECO'DA METNİN DEĞERLENDİRİLİŞİ

3.1. Umberto Eco Kimdir?

İtalyan yazar, edebiyatçı, filozof, edebiyat eleştirmeni, dil bilimci ve ortaçağ uzmanı olan Umberto Eco, 1932 yılında Alessandria'da doğmuştur. 1954 yılında Turin Üniversitesi felsefe bölümünden mezun olmuştur. 1950'lerde İtalyan Radyo Televizyonu Rai'nin kültür programlarını yönetmiştir. 1959-1975 yıllar arasında Bompiani Yayınevi'nin edebiyat dışı yayınlar editörlüğünü üstlenmiş; La Stampa, Corriere della Sera, La Repubblica, L'Espresso gibi gazetelerde makaleler yazmıştır. 1971-2016 yılları arasında Bologna Üniversitesinde profesör olarak dersler vermiştir. 2016 yılında Milano'da vefat etmiştir.¹⁰⁰

Göstergebilim ve ortaçağ estetiği alanında çalışmalar yapmıştır ve kendinden söz ettirmiştir. İlk romanı *Gülün Adı* 1980 yılında yayımlanmış ve geniş kitlelere ulaşmıştır.¹⁰¹ Ancak altı yıl sonra Türkçeye çevrilmiştir. Eco bu romanında Batı Orta Çağ'ını olumlu olumsuz bütün yanlarıyla yansıtmaktadır. Tarihsel bir roman niteliği taşımaktadır.¹⁰²

1988 yılında ise ikinci romanı *Foucault Sarkacı*'ni yayınlamıştır. *Dedalus* takma adını kullanmaktadır.¹⁰³ Ayrıca yorumbilim, metin, okur, yazar ilişkisi birçok alanda çalışmalar yapmıştır. *Alımlama Göstergebilimi*, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Yorum Aşırı Yorum*, *Yanlış Okumalar*, *Açık Yapıt*, *Edebiyata Dair bazı eserleridir*.¹⁰⁴

Eco'nun yapıtları birçok yazara esin kaynağı olmuştur, olmaktadır.¹⁰⁵ Eco çeşitli alanlar arasında bağlantı kurabilen bir yazardır. Bu alanlar arasındaki sınırları kaldırabilmektedir. Ayrıca üç yönlü bir entelektüeldir; iletişim kuramcısı, kurmaca yazarı ve göstergebilim uzmanıdır.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Umberto Eco, *Yanlış Okumalar*, çev., Mehmet H. Doğan, İstanbul: Can Yayınları, 2018, s.1.

¹⁰¹ Umberto Eco, *Popüler Roman Kahramanları*, çev., Kemal Atakay, İstanbul: Alfa Yayınları, 2017, s.1.

¹⁰² Betül Çotuksöken, "Gülün Adı ve Ortaçağ Felsefesi", *Felsefe Dergisi*, 17 (1986), s.16.

¹⁰³ Sedat Demir, "Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergebilime Katkıları", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009, s.83.

¹⁰⁴ Eco, *Popüler Roman Kahramanları*, s.1.

¹⁰⁵ Zennube Şahin Yılmaz, "Umberto Eco'nun *Gülün Adı* Romanında Anlatıcı ve Kurmaca Dünya", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/55 (2018), s.194.

¹⁰⁶ Demir, "Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları", s.100.

Eco, sadece yazmak için yazmayan ve bir çağa karşı nesnel davranma sorumluluğunu yitirmeyen bir dilbilimcidir. Bu durum bilim adamı tarihçi ve filozof kişiliğinden kaynaklanmaktadır.¹⁰⁷

3.2. Eco ve Göstegebilim

Umberto Eco, alımlama göstergebilimi üzerine çalışmalar yapmış ve büyük kitlelere yaymıştır. Göstergebilimin gelişmesini etkilemiştir.¹⁰⁸ Onun göstergebilimi, iletişim faaliyetleri içindeki işaretlerin önemini yorumlama ve üretim biçimlerini incelemektedir. Eco için, işaretlerin anlamı bireysel veya psikolojik bir fenomen değildir, ancak paylaşılan bilginin aracılık ettiği bir sürecin sonucudur. İşaretler çok sayıda norm ve bilgiyi içermektedir.¹⁰⁹ İletişim kurarken algıladığımız ve gönderdiğimiz ifadeler işaretlerdir.

Eco, Yunanlıların semiyosis kavramını kendisinin dışında herhangi başka bir şeklin ve objenin yerine geçen ve onu simgeleyen bir gösterge olarak kullandığını ifade etmektedir.¹¹⁰ Semiyosis, iletişimsel süreçler içindeki sosyal ve kültürel yaşama egemen olan bir faaliyet biçimidir. Bir trafik ışığının önünde “kırmızı ışık” ifadesine “trafik düzenlemesi” tarafından sağlanan koda uygun olarak “durdur” içeriğinin yerleştirilmesi bir işaret sürecidir.¹¹¹ Bizim günlük hayatta sıklıkla kullandığımız göstergelerdir.

İfade, göstergebilimsel olmayan bir alana ait gibi görünmektedir, çünkü fiziksel bir gerçek olarak kabul edilebilir. Tersine, Eco'ya göre, ifade mantıklı ve doğanın alanına ait olanla karıştırılmamalıdır. İfade semiyotik bir yapıdır ve yorumlayıcının maddi süreklilikte tanıdığı ve kodlanmış bir türle ilişkilendirdiği bir simgedir. Bu nedenle, korelasyon eylemi, mantıklı olanın, içerik atamanın mümkün olduğu kodlanmış semiyotik bir elemanlar sistemine ait bir tür belirteci olarak ele alındığından oluşmaktadır. Her durumda, ifadenin içeriğinin aynı semiyotik durumunu

¹⁰⁷ Çotuksöken, “Gülün Adı ve Ortaçağ Felsefesi”, s.16.

¹⁰⁸ Çağlar, “Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim”, s.25.

¹⁰⁹ Paolo Desogus, “The Encyclopedia in Umberto Eco’s Semiotics, *De Gruyter Mouton, Semiotica* 192 (2012), s.501.

¹¹⁰ Mehmet Fatih Ünal, “Göstergebilimin Serüveni”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3/6 (2016), s.380.

¹¹¹ Desogus, “The Encyclopedia in Umberto Eco’s Semiotics”, s.501.

elinde tuttuğu için işaret homojen elemanlar arasında gerçekleşmektedir.¹¹² İfade göstergebilimsel dünyaya aittir ve insan ifade ile algılamaktadır.

Eco ifadeyi ve içeriği, her bir ögenin kimliğini konumu ve aynı sistemin diğer öğeleri arasında varsaydığı kimliğe dayanarak oluşturduğu bir ilişkiler sistemine göre tanımlamaktadır. Örneğin, trafik ışığında tanıdığımız “kırmızı” ifadesi, yeşil ve sarı ile ifade formunun olası kombinasyon kümesini oluşturan unsurlardan biridir. Aynı şekilde, “dur” içeriği, “kavşak açık” ve “dikkatle ilerle” içerik formunun bazı kombinasyonlarını düzenler. Her öge kümesi, göstergebilimsel bir süreçte oluşabilecek olası korelasyonlardan bağımsız olarak var olan bir sistem oluşturur. Aslında, hem ifade hem de içeriğin elemanlarının kümesi, içsel özellikleriyle değil, sadece işaret fonksiyonu süreci boyunca geleneksel kodla ilişkilendirilir. Eco'nun açıkladığı gibi, bir işaret sabit bir göstergebilimsel varlık değil, bağımsız unsurlar için buluşma zemini iki farklı düzlemin iki farklı sisteminden gelmekte ve bir kodlama korelasyonu temelinde buluşmaktadır. Dolayısıyla, ifade ve içerik arasındaki korelasyon potansiyel olarak varyasyonlara açıktır.¹¹³

Charles Sanders Peirce (1839-1914) teorisinin etkisiyle Eco, korelasyonun bir dizi işaret fonksiyonuna yol açan ve ansiklopedik bilgiyi içeren yinelemeli bir süreç olduğunu savunmaktadır. İlk korelasyondan sonra, içeriğin daha fazla içeriğin ifadesi ve benzeri olduğu varsayılabilir. Göstergebilimsel süreç potansiyel olarak sınırsızdır: içeriğin unsurlarını daha fazla işaret fonksiyonu ile yeniden yorumlamak her zaman mümkündür.¹¹⁴ Her zaman yorumlanmaya açıktır ve tekrar tekrar yorumlanarak yeniden kurulabilmektedir.

Eco'ya göre, sanat ürünleri çapraz okumaya sebep olmaktadır. Bu sayede bir yapıt sınırsız şekilde yorumlanabilir. Yapıt kapalı ya da bitmiş olsa bile yoruma hala açıktır. Farklı farklı yorumlar bile metnin bu özelliğini elinden alamaz.¹¹⁵ Bu sınırsız semiyosisin özelliği, içeriğin unsurlarının ilişkisel bir yapıya sahip olmasıdır. Tekrar trafik ışığı örneğini ele alırsak; kırmızı, dur ile ilişkilendirilebilir ve bu da arabayı frenle ile ilişkilendirilebilir. Buna karşılık, arabayı frenleme diğer işaretlerle yeşil olduğunda, ilerle ile ilişkilendirilebilir. Yani yeniden yorumlanabilen bir işarettir. Bu

¹¹² Age, s.501-502.

¹¹³ Age, s.502-503.

¹¹⁴ Age, s.503.

¹¹⁵ Çağlar, “Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim”, s.25.

nedenle, işaretlerin içeriği, Eco'nun ansiklopedi olarak adlandırdığı tüm bilgi sistemini içeren semiyotik bir akış doğurabilecek diğer içeriklerle ilişkilidir.¹¹⁶ Çünkü sürekli olarak bir sonuca ulaşmakta ve her sonuç yeni bir yorum doğurabilmektedir.

Göstergebilimciler tarafından hala kullanılan kod terimi, ilk yapısalcılığın eski semiyotik sözlüğüne aittir. Eco'ya göre, her kod çözme biçimi her zaman yorumcunun uygun kodu seçmesini gerektirir. Kod çözme saf bir yerine koyma gibi görünse bile, bir yorum izi vardır. Örneğin, "cane" sözcüğü İngilizce ve İtalyancada mevcuttur. Bu nedenle içeriğini kavramak için iki göstergebilim sisteminden birini seçmek gerekir. Aslında, grafik benzerliklerine rağmen, İngilizce'de "cane" "baston" anlamına gelirken, İtalyanca'da "köpek" anlamına gelir. Bu örnekten, temel korelasyon süreçlerinin mekanik olmadığı, çünkü her zaman bir konu yorumcu seçimini gerektirdiği sonucu çıkar.¹¹⁷ Burada amaca göre uygun kodların seçilmesinin önemi gösterilmektedir. Yoksa "cane" sözcüğünde olduğu gibi "baston" kodu kullanılmak istenirken köpek" yorumu anlaşılmasına sebep olunabilir.

Semiyotik süreçleri incelemek ve kodların kökenini anlamak için Eco, kültürel birim kavramını inceler. Kültürel birim bir ifadenin içeriğidir. Bununla birlikte bir tanımda veya tanım kümesinde somutlaştırılması gerekmez. Ayrıca bir kural, bir dizi deneyimin işlevsel bir açıklaması veya basmakalıp bir anlatı çerçevesi de olabilir. Kültürel birimler, bir topluluğun üyelerinin paylaşılan bir ansiklopedi zeminine karşı bir ifadenin yorumlanmasından çıkarılabilecek tüm bilgileri astığı mandallardır. Eco'ya göre, bir işaretin içeriği somut referansı olsaydı, tüm işaretlerin bir anlamı olmazdı; "tek boynuzlu at" gibi terimlerin bir anlamı olmamalıydı, çünkü bu işaretleri bir yönlendiren ya da taşıyıcı yoktur. Bununla birlikte, göstergebilim, her türlü ifadenin neden kültürel bir anlama sahip olduğunu anlamaya çalışmaktadır.¹¹⁸ İşaretler kültürel bir boyuta sahiptirler. Sadece kültürel birimler semiyotik alanın ansiklopedik ağını doldurur.

Eco'ya göre, göstergebilim alanındaki konuları sadece kullandıkları ansiklopedik sözleşmelerle incelemek mümkündür. Öznellik bir paradoks temelinde semiyotik bir kimliğe bürünür. Semiyosisin kökeni değil, onun etkisidir. Bu teorik

¹¹⁶ Desogus, "The Encyclopedia in Umberto Eco's Semiotics", s.504.

¹¹⁷ Age, s.504.

¹¹⁸ Age, s.506.

seçim öznenin merkeziyetinin azaltılmasını içerir. Göstergebilim, öznelerin duygularını ve imzadaki dürtülerini nasıl süblimleştirdiğini incelemeyi, işaretin yapısına ve kültürel kodlarla olan ilişkisine odaklanır. Anlamlandırma sadece bireysel bir eylem değildir, çünkü iletişimsel süreçlerde gerçekleşir ve çok sayıda konu tarafından paylaşılan sözleşmeleri içerir. Anlam, bireysel değil sosyal ve kültürel kategoriler yoluyla tekil konuları bir araya getiren semiyotik bir stratejidir. Dolayısıyla göstergebilim, konuları yalnızca kültürel süreçlerde işaret fonksiyonu ile tanır.¹¹⁹ İnsanın kültürel bir varlık olması sebebiyle işaretler de kültürel kodlarla anlamlandırılmaktadır. Ansiklopedik sözleşme bu kültürel kodları içinde bulunduran bir bilgi sistemidir.

Örneğin, "köpek" terimi herhangi bir gerçek köpeğe değil, kültürel birimin kaydolduğu ve "köpek" ifadesini iletişimsel bir çerçevede kullanmamıza izin veren bir dizi ansiklopedik bilgi anlamına gelir. Ayrıca bir köpeğin imajı bir referansın analogik bir reproduksiyonu değildir, ancak birlikte bir yorumcunun bir köpeği tanımasına izin veren ilgili unsurların bir kombinasyonudur. Bu ilgili unsurlar, semiyotik ayrıntılar oldukları için ontolojik bir statüye sahip değildir. Aynı şekilde, tek boynuzlu at örneğinde olduğu gibi, uygun isimler taşıyıcıları anlamına gelmez, ama onlar hakkındaki bilgiler, bahsedilebilecek olanları da içerir. Bir kültürel birim, ona karşı olan ve onu sınırlayan diğer kültürel birimler sistemine yerleştirildiği gibi tanımlanır. Kültürel bir birim vardır ve karşıt olan başka bir birim olduğu sürece tanınır. Kültürel birimlerin çeşitli terimleri arasındaki ilişki, her birinin diğerinden aktardığı terimlerden çıkarılmasıdır.¹²⁰ Dilin ürünü olan kültürel birimler, dil sayesinde ansiklopedik bilgi olmaktadır.

Kültürel birimler birbirine bağımlıdır. Kültürel bir birim sadece tek başına analiz edilebilecek özelliklerin bir bütünü değildir, aksine bir değerdir. Ferdinand de Saussure'un (1857-1913) terimleriyle, her kültürel birim, hem ait olduğu sistemin geri kalanının kültürel birimlerinin değerlerine karşı olmasına hem de diğer sistemlerin kültürel birimleriyle değiş tokuş edilmesine bağlı olan bir değeri ifade eder. Örneğin, "kırmızı" değeri, ya sistemindeki öğelerin sarı, yeşil, siyah vb. değerine ya da diğer dillerin renk sistemine ait öğeye olan karşıtlığına bağlıdır, renk tayfi kültürlere göre

¹¹⁹ Age, s.505.

¹²⁰ Age, s.507.

değişir. Her kültürel birim, ansiklopedinin semiyotik kültür kodlarına uygun olarak topladığı ve yönettiği çok sayıda unsurla çok boyutlu bir farklılık ve değişim ağını devreye sokar.¹²¹ “Cane” örneğinde olduğu gibi İngilizce de baston anlamındayken İtalyanca da köpek anlamına gelmesi kültürel birimlerin birer değer olduğunu göstermektedir.

Eco'ya göre göstergebilim, bilimsel bilgi yalanları ya da çelişkiler de dahil olmak üzere her türlü metnin anlamlandırma süreçlerini inceler. Aslında Eco için semiyozun evrensel bir gerçeği yansıtması gerekmez. İşaretler geleneksel bir yapıya sahiptir; onlar gerçeği yansıtmazlar ve böylece yalan söylemek için de kullanılabilirler. Göstergebilimsel anlamda, iyi ve kötü bilgi, hakikat ve yalan, belirli bir yerel ansiklopediye atıfta bulunan ve dilsel bir toplumun üyeleri arasında müzakereye dayanan semiyotik yapılardır. Kültürel birim, kültürlerin iletişimsel faaliyetinden ortaya çıkan bir bilgi biçimidir ve bilgileri, sözlük semantiği veya kapalı bir evrensel kod kümesi tarafından sağlanan bilgilere indirgenemez.¹²²

Ansiklopedi sadece bir topluluğun sosyal alışkanlıklarına kaydettiği anlamın düzenliliğini garanti eden model değildir. Ansiklopedik yapı ayrıca işaret fonksiyonunun yenilenme koşullarını belirler. Tüm ifadeler ve hatta sabit ve gerekli bir içeriği temsil eden ifadeler bile yeni korelasyonlara yol açabilir. Örneğin, “ev” ifadesinin kültürel birimi, kendi döneminde fiziksel yapısı ile ilgili bazı ansiklopedik bilgileri kaydeder. Bu bilgi gerekli görünebilir. Duvarları ve çatısı olmayan bir evi düşünmek zordur. Ancak, dilsel bağlama göre, “ev” ifadesi de gerekli görünen anlamsal özellikleri ihmal eden yeni korelasyonlar üretebilir. “Gökyüzü kuşların evi” metaforik cümlesinde, “ev” ifadesine genellikle ilişkili olanla aynı anlamı atayamayız. Aslında, bu cümlede, “ev” ifadesi, “duvar ve çatı ile sınırlandırılmış alan” fikrinin genellikle anlamı ile çelişen bir içerikle korelasyon göstermektedir. Bu bilmeceyi çözmek için Eco dikkatimizi “ev”in kültürel biriminde kayıtlı olan ve iddia ettiği gibi metafor tarafından “gökyüzü” ifadesinde aktive edilen “barınak” özelliğine işaret etmektedir. Metaforda, Eco'ya göre, “gökyüzü” ve “ev”, “barınak” mülkiyetine dayanan benzer bir anlatı çerçevesini paylaşır. İnsan tehdit altındaysa evine sığınır. Bir kuş tehdit edilirse, gökyüzüne sığınır. Böylece, metafor bir yandan alabora olurken,

¹²¹ Desogus, “The Encyclopedia in Umberto Eco’s Semiotics”, s.509.

¹²² Age, s.512.

diğer yandan gökyüzünün anlamını yeniden düzenler. Metafor, gökyüzünün kültürel birimindeki barınak ve açık alan özelliklerini yoğunlaştırır, ancak sosyal alışkanlıklarda genellikle çelişkili görünürler. Bu bağlamda, bu metafor açık-kapalı ikilemini aşmakta ve genellikle sözlüklerin gökyüzü ve ev ifadelerine eklediği anlamsal düzeni bozmaktadır. Belli bir anlamda, bu metafor bir tür anlamsal kirlenme oluşturur; özellikle ev ifadesi gökten, açık anlamını alır. Sonuç olarak gökyüzü, sığınmacı olabilecek açık bir alandan oluştuğu sürece kuşların evidir.¹²³ Bu durum dilin gelişebilen ve değişebilen özelliğini göstermektedir. Dil ile birlikte işaretlerde değişerek yeni korelasyonların üretilmesine yol açmaktadır.

Eco'nun teorisinde metaforlar, önemli bir semiyotik analiz nesnesini temsil etmektedir. Çünkü ansiklopedinin sözlük gibi sabit bir semantik normlar seti olmadığını, ancak kendini yeniden şekillendirebilen bir sistem olduğunu göstermektedirler. Ansiklopedi, yeni metinler üretmek için bilgisini artırmaya ve yeniden düzenlemeye açık bir modeldir. Eco tarafından ansiklopedik özelliklerin çok boyutlu yapısını tanımlamak için sıklıkla kullanılan teorik model, köksaptır. Köksap, merkezleri potansiyel olarak birbirine bağlı olan, merkezi olmayan bir ağa benzer bir yapıdır. Köksap, herhangi bir noktayı başka bir noktaya bağlar ve özellikleri mutlaka aynı nitelikteki özelliklerle bağlantılı, çok farklı işaret rejimlerini devreye sokar. Ne başlangıcı ne de sonu vardır, ama her zaman büyüdüğü ve aşırı tükettiği bir çevre vardır.¹²⁴ Köksap metaforu burada kullanılmasının sebebi; köksapın her yıl toprak altına kök, yukarı doğru ise filiz vermesidir.

Köksap, her türlü bağlantının geçici olduğunu gösterir. Yeni korelasyonları ve dolayısıyla yeni anlam olasılıklarını dışlamaz. Köksapın her işareti yeni bir köksapa ve böylece daha önce küresel ansiklopedide öngörülmeyen yeni bağlantılara çimlenebilir. Gökyüzü ifadesi gökyüzü kuşların evi cümlesi bağlamında, her zamanki yorumunun ihmal ettiği anlamlarla ilişkisini yeniden düzenleyen bir köksap üretmektedir. Köksap aslında çatışmaya maruz kalan bir yapıdır. Şekli önceki eski bağlantılarla belirlenebilir; ancak eskisinin üzerinde yeni bağlantılar çimlendiğinde, köksap şeklini yeniden yapılandırır.¹²⁵ Sürekli olarak bağlantılarına bağlantı ekleyerek

¹²³ Desogus, "The Encyclopedia in Umberto Eco's Semiotics", s.514.

¹²⁴ Age, s.514.

¹²⁵ Age, s.515.

yani her anlamda yeni bir anlam üreterek bağlantı oluşturur. Bu ansiklopedinin değişim içinde olduğunu göstermektedir.

İşbirlikçi çalışma, yorumun önemli bir anıdır, çünkü birey alışkanlıklarıyla küresel ansiklopedi arasındaki ve dolayısıyla öznel ve öznelerarası bilgi arasındaki etkileşimi devreye sokar. Göstergebilimsel alana ait olabilmek için, her yorum veya üretimin ansiklopedi paylaşılabilir bir sistemi içinde tanınabilir olması gerekir. Doğal diller, sinema veya müzik gibi semiyotik sistemler, diğer insanlarla iletişim kurmamıza ve ayrıca yeni olaylar hakkında konuşmamıza, yeni cümleler oluşturmamıza ve yeni sanat eserleri yaratmamıza olanak tanır.¹²⁶ Ansiklopedi hem anlamı göstermekte hem de paylaşmaya olanak sağlamaktadır.

Ansiklopedi, göstergebilimsel süreçlerde kullandığımız bilgiyi koruyan öznelerarası hafızadır. Yetkinliğimizi oluşturan unsurlardan yararlandığımız ansiklopedi olmadan, mekanizmaları kültürel sözleşmeler tarafından yönetildiği için işaretler yorumlayamaz veya üretemeyiz. Bu semiosis anlayışı yaratıcılığı dışlamaz. Çünkü bunlar kültürlerin süreçlerine dayanan sözleşmelerdir her zaman yenilenebilmektedir. Her semiyotik aktivite, kültür üyelerinin paylaştığı ansiklopedik elementlerin seçimi ve kombinasyonu ile gerçekleşir. Bu nedenle, ansiklopedi, her türlü göstergebilimsel analiz nesnesinin yapısını oluşturan kültürel formları tanımlamak için temel bir araçtır.¹²⁷ Eco'nun göstergebilim teorisi, işaretlerin üretimi ve yorumlanması süreçlerinde yer alan bir yapıdır ve semiyozu dinamik bir süreç olarak incelemektedir. Dolayısıyla göstergebilimdeki özne ansiklopedik alanda ortaya çıkan kültürel bir konudur.

3.3. Eco Metinleri

3.3.1. Açık Yapıt

Umberto Eco Açık Yapıt'ı 1962 yılında yayımlamıştır. Bu kitapta özellikle son dönem çağdaş yapıtlardan yola çıkarak metin yorumlamada okuyucunun etkisinden bahsetmektedir. Yorum ve Aşırı Yorum kitabında “*Açık Yapıt'ta, estetik değeri olan metinlerin okunmasında yorumcunun etkin rolünü savunuyordum.*”¹²⁸ cümlesini kullanmaktadır. Kitabın başında Eco'ya göre, bazı çağdaş müzik yapıtlarında sanatçı

¹²⁶ Desogus, “The Encyclopedia in Umberto Eco's Semiotics”, s.517.

¹²⁷ Age, s.520.

¹²⁸ Umberto Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, çev., Kemal Atakay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017, s.31.

okuyucuya yorumlamada özerklik tanımaktadır. Okuyucu eseri değerlendirirken kendinden bir şeylerde katmaktadır. Örnek olarak; Karlheinz Stockhausen'ın Klavierstück XI, Luciano Berio'nun Solo Flüt için Sekans, Henri Pousseur Scambi.¹²⁹

Yeni müzik yapıtlarında bestecinin formatı parçanın yorumcusuna aktarılır ve onu yönlendirir. Bunlar birer “açık” yapıttır. Kapalı, sınırlı, önceden belirlenmiş değil, metin ile okuyucu arasında yeni bir ilişki ortaya koyan, yorumcuyu sona ulaştıran tamamlanmamış yapıtlardır.¹³⁰ Özellikle bugün sanatçı yapıtını olabildiğince açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Çünkü yazar yorum ile yapıt arasındaki ilişkinin farkına varmıştır.¹³¹ Açık yapıttan kasıt, tamamen açık, tamamlanmamış yapıtlardır. Aynı lego oyuncu gibi elimize verilen ve sonunda ortaya çıkacak şeyin ne olacağı umursanmıyor gibi gözüken belirlenmemiş yapıtlardır. Bu belirlenmemişlik belirsizliğe yol açmaktadır.¹³² Bu belirsizlik bizi sorgulamaya iter. Sanatçı neden bu yönde ilerledi, hangi tarihsel gelişmeler ve kültürel etkileşimler buna sebep oldu gibi. Açık yapıt yorumcuya belirli bir zorunluluk olmadan özgünlük verir. Tamamlanmış durumda olsa bile bir sanat yapıtı, yorumcuyla etkileşime girmeden yeniden üretildiğinde yapıt tam olarak anlaşılmaz. Çünkü “*her yapıt özgür ve yaratıcı bir yanıt talep eder.*”¹³³ Her yapıt yorumcuyla etkileşime girdiği sürece anlaşılmaktadır ve yorumlanmak istemektedir.

Bu etkileşim ile ilgili Platon, Sofist'te ressamın nesnelerin oranlarını belirlerken, belirli kurallar çerçevesinde resme bakanların gözünden belirlediklerini gözlemlediğinden bahsetmektedir.¹³⁴ Sanat yapıtı özgün bir nesnedir. Sanatçı eserini okuyucunun kendi bakış açısıyla, deneyimiyle, kültürüyle kendinde yeniden yorumlaması ve canlandırması için üretir. Okuyucunun eseri yorumlamasıyla eser özünü değiştirmeden estetik bir değer kazanır. Burada Eco, trafik levhası örneğini vermektedir. Trafik levhasının bilinen tek bir anlamı vardır. Ona farklı bir anlam yükleyemeyiz. Çünkü o zaman trafik levhası olmaktan çıkar. Kapalı bir eser de özü bozulmadığı sürece farklı biçimlerde yorumlanabilir ve bu ölçüde de açıktır. Eser her

¹²⁹ Umberto Eco, *Açık Yapıt*, çev., Tolga Esmer, İstanbul: Can Yayınları, 2016, s.63.

¹³⁰ Age, s.65.

¹³¹ Age, s.68.

¹³² Age, s.67.

¹³³ Age, s.68.

¹³⁴ Age, s.68.

yorumlandığında yeniden yapılmış olur.¹³⁵ Yani bir metinde olmayan bir şeyi ona yükleyemeyiz.

Sanat yapıtı mutlak bir anlama sahip olmadığı için farklı farklı yorumlanır, yeniden yaratılır. Bu anlamda da aslında bir yapıt bir ölçüde açık sayılır. Çünkü okur metnin çok sayıda anlam barındırdığını bilir, hatta o anki ruh durumuna uygun bir yorum seçecek ve yapıtı dilediği anlamda kullanacaktır. Kapalı bir eserde açıklık denilince akla iletişimde bir belirsizlik, biçimde sınırsızlık ya da yorumlamada tamamen bir özgürlük akla gelmemelidir. Burada yorum yapılırken yazarın denetiminden ayrılmasına izin verilmeyen ve yorum seçenekleri önceden belirlenmiş bir yorumlamadan bahsedilmektedir.¹³⁶ Burada okur yorum yaparken metnin sınırları içerisinde yazarın izin verdiği kadar özgürlük kastedilmektedir. O zaman bir sanat yapıtı, özgünlüğü ve tek olması bakımından tamamlanmış ve kapalı fakat özgünlüğü bozulmadan farklı farklı yorumlanabildiği için de açıktır.¹³⁷ Her sanat yapıtı yorumlanabildiği sürece açıktır.

Okuma süreci de bir tür açıklık ortaya koyar. Bazı yazarlar bu belirlenmemişliği anlatmak için yeni yorumlara açık eserler ortaya koymaktadırlar. Bunun en büyük örneklerinden biri Kafka'nın yapıtlarıdır. Onun yapıtlarında kavramlar sadece sözcük anlamını ifade edecek biçimde verilmez. Sayısız birçok yoruma açıktır.¹³⁸ Sayısız birçok yoruma açık olan sözcüğü yorumlayan herkes ona kendi kültüründe, deneyiminden, birikiminden bir şeyler katacak ve onu zenginleştirecektir. Bu açıdan bakıldığında bu zengin yorum sadece açık yapıtlar için değil kapalı yapıtlar için de geçerli diyebiliriz.¹³⁹ Yazar bilerek eserini okuyucunun özgür yorumuna bırakır. Çünkü her bakış açısı farklıdır tıpkı her yorumlayanın farklı olduğu gibi. Eco buna örnek olarak Finneganın Vahı'nı gösterir.¹⁴⁰ Eser aynı cümle ile başlar aynı cümle ile biter. Eser hem sonlu hem sonsuzdur. Eserdeki her sözcük ve olay birbiriyle ilişki içerisinde. Bütün anlamlar ise diğer anlamların tamamlayıcısıdır. Eserin yazarı Joyce, belirli bir anlama ulaşmak için okuyucuya yol

¹³⁵ Age, s.66.

¹³⁶ Age, s.69.

¹³⁷ Aşar, "Umberto Eco: Açık Yapıt ve Sınırsız Yorum Tartışması", s.103.

¹³⁸ Eco, *Açık Yapıt*, s.74.

¹³⁹ Mehmet Samsakçı, "Açık Yapıt ya da Metin Karşısında Okuyucu", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 391 (2006), s.48.

¹⁴⁰ Taşkın Ketenci ve Haluk Aşar, "Umberto Eco ve Kitaptaki Kurt", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2017), s.82.

gösterir. Bu ulaşılmak istenen belirlenmiş anlam evren kadar zengindir.¹⁴¹ Bu evren kadar zengin anlam yazar tarafından belirlenmiş ve metinde onun ipuçları izlenerek ulaşılabilen bir yolun sonunda bulunmaktadır.

Eco hareketli yapıtlardan bahsetmektedir ve ona göre günümüzde hareketli yapılar bulunmaktadır. Caracas Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin ihtiyaca göre değişen derslikleri, resimleme sanatında Bruno Munari'nin hareketli resmi ve Mallarme'nin Livre'sini örnek göstermiştir. Fakat Mallarme kitabını tamamlayamamıştır. Eğer tamamlayabilseydi kitabın sayfaları permütasyon düzenine göre yapılacak böylece kitap belirli görünürken aynı zamanda hareketli yapıda olacaktı. Fakat anlamdan yoksun olmayacak birbiriyle belli bir anlam içinde olacaktı. Eğer tamamlanabilseydi okuyucu için sürekli yenilenen, her seferinde farklı bir yönü gösteren, birbiri içinde anlamlı fakat belirsiz ve tek bir anlamı olmayan bir eser olacaktı.¹⁴² Hareketli yapıda sanatçı okuru yönlendirerek istediği yere çekmektedir. Tamamlanacak bir eser üretir. Ürettiği bu eseri sanatçı tamamlamamış olsa bile bu durum eseri onun yapmaktan alıkoymamaktadır. Çünkü yorumcunun ortaya çıkaracağı sonucu yönlendiren ve bir mantık üzerine oturtan sanatçıdır. Hareketli (açık) yapıtlar gelişigüzel değil, bir temel üzerine oturtulur. Her yorumda farklı sonuçlara ulaşılsa da sanatçı tarafından belirli bir yöne yönlendirilerek yapılır.¹⁴³ Açık yapıtta her durumda yazar okuru yönlendirmektedir. Her yorum farklı olsa bile sanatçı tarafından onun belirlediği yere ulaşmaktadır.

Sanat, anlam oluşturur. Her yorum eseri açıklar, gerçek kılar, tüm yorumları tamamlanmış, bitmiş bir eser gösterirken bir yandan eserin bütün çözümlemelerini verdiği için tamamlanmamıştır. Ama bunlar olurken eseri tüketmez.¹⁴⁴

Yukarıdaki söylediklerimizi toparlayacak olursak açık yapıt;

- 1) Açık yapıtlar hareketlidir ve yapıtı sanatçıyla yaratmaya davet ederler.
- 2) Hareketli yapıtlar tamamlanmış olsa bile yine de yorumcunun kendi algısıyla yeniden ve sürekli olarak içsel ilişkileri ortaya çıkaran açık yapıtlar vardır.

¹⁴¹ Eco, *Açık Yapıt*, s.76.

¹⁴² Age, s.79-82.

¹⁴³ Age, s.91-92.

¹⁴⁴ Age, s.85.

3) Her sanat yapıtı, açık veya kapalı olsun temelinde her yorumcunun deneyimine, algısına, birikimine göre sayısız birçok okumaya açıktır.¹⁴⁵

Açık yapıtlar her okumayla yeniden yorumlanabilen ve tekrar tekrar okunabilen ve anlamlandırılabilen yapıtlardır. Estetik duygulanım ve alıcının özelliğinden dolayı¹⁴⁶ aslında kapalı sanat yapıtının olmadığını, belirlenmiş olsa da sayısız yorumlanma olasılığına sahip yapıtlar vardır.

Bir çalışma, eksiksiz, tam yapılandırılmış bir formla sağlansa bile, okuyucunun görüşlerine, duygularına, ilgi alanlarına, önyargılarına bağlı olarak birçok farklı yoruma da açıktır. Bu gibi durumlarda, açıklık okuyucunun metne karşı yabancılaşmış tutumunda bulunurken, aynı zamanda estetik metnin kendisi tarafından teşvik edilir. Bu nedenle, bir sanat eseri dengeli bir organik bütün olarak özgünlüğünde tam ve kapalı bir formken, aynı zamanda katlanılmaz özgünlüğünü etkilemeyen sayısız farklı yoruma yatkınlığı nedeniyle açık bir ürün oluşturmaktadır (Alessandro Manzoni Nişanlılar romanı).¹⁴⁷

Umberto Eco, Açık Yapıt kitabındaki “Şiirsel Dilin Analizi” bölümünde bir sanat yapıtında anlamının nasıl gerçekleştiğine değinmektedir. Burada anlama tekillik-evrensellik bağlantısı ve dil ile kültür arasındaki bağlantı ile gerçekleşmektedir.

Eco’ya göre, bir sanat yapıtının anlamlı olabilmesi için geçmiş ve şuan ki yaşantı yani deneyim ile bugün birbiriyle birleşmeli ve iç içe geçmelidir. Algılayan kişinin doğru ve dikkatli algılama süreci ile karşılaştığı şey ve deneyimleri birbiriyle birleşmesidir ki nesne anlamlı olabilsin.¹⁴⁸ Bir durumla karşı karşıya kaldığımızda geçmişten gelen yaşantımız şu anki yaşadıklarımıza katkıda bulunur mu ya da katkıda bulunması neyi ifade eder? Birisiyle iletişim kurarken aradaki ilişki nasıl oluşur? Eco’ya göre iletici ile alıcı arasında birbirinden farklı dilsel işlevler bulunur. Bunlar; göndergesel, çağrışımsal ve yönlendirilmiş işlevi olan önermelerdir.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Age, s.93.

¹⁴⁶ Age, s.96.

¹⁴⁷ Valentina Pisanty, “From The Model Reader To The Limits Of Interpretation”, *De Gruyter Mouton, Semiotica* 206 (2015), s.41.

¹⁴⁸ Eco, *Açık Yapıt*, s.101.

¹⁴⁹ Age, s.103.

Gönderge işlevi olan önermelerdeki ilişki tek anlamlıdır.¹⁵⁰ “O adam Milano’dan geliyor,” önermesinde cümledeki bütün unsurları bir eylemi bildirir. Fakat ifadenin anlaşılabilmesi için okuyucunun katkısına ihtiyaç duyar. Okuyucunun şuan ki duygulanımı ile deneyimleri bir araya gelerek bir anlam bütünü oluşturur. Bir ifade net bir şekilde belirtilse bile her zaman bir açıklık vardır. Milano kelimesini duymayan birisiyle ya da cümledeki bütün kelimeleri bilen biriyle karşılaşılsa bile iletişimin bilgi değeri farklıdır. Çünkü her alıcı farklı yaşamışlıklara sahip olduğu için birbirleriyle aynı bilgi çokluğuna sahip değildir.¹⁵¹ Milano sokaklarını bilen biri ile oraya hiç gitmemiş biri bu cümleyi farklı bir şekilde değerlendirmektedir.

Bazen bir cümle algılayan kişiye göre değişerek farklı birçok yan anlam algılanabilir.¹⁵² Bu önermeleri Eco, çağrışımsal işlevi olan önermeler olarak adlandırmaktadır. “O adam Basra’dan geliyor,” cümlesine bakarsak; Milano kelimesi oralı birine ne etki ediyorsa Basra kelimesi de oralı birine aynı etkiyi yapacaktır. Basra’nın nerede olduğunu hiç bilmeyen birisini belki hiç etkilemeyecek ya da ona merak uyandıracaktır. İki farklı kişiye aynı cümleyi söylediğimizde arasında biçimsel olarak bir fark yoktur. Fark söylediğimiz kişilerdir. Alıcıya cümledeki söyleniş durumu, yer ve karşısındaki ortak bir coşku sağlar.¹⁵³ Fark yorumlayan, anlamlandıran kişilerdir.

Alıcıda farklı coşku yaratmak yani onu yönlendirmek istenirse, yönlendirilmek istenen çağrışımlar kullanılmalı ve benzer çağrışımlar tekrarlanmalıdır. “O adam, Basra’dan Bişa, Dam, Şibam, Tarib, Hofuf, Burayda, Medine ve Hayber’den geçip, Halep’ e kadar Fırat boyunu izleyerek geliyor,” örneğindeki gibi.¹⁵⁴ Burada önermenin hatırlatıcı etkisi ve cazibesi arttırılmış, estetik mekanizması harekete geçirilmiştir.¹⁵⁵ Bu estetik uyaran, alıcıyı harekete geçirir, işin içine katar ve yönlendirir. Fakat bunu yaparken onun yeteneklerini yok saymaz.¹⁵⁶

Eco’ya göre estetik uyaran algılayan tarafında kolayca çözümlenemeyen bir bütün olarak ortaya çıkar. Algılayan kişi gönderiyi ayıramaz ve parçalanamaz bir

¹⁵⁰ Göksel, “Umberto Eco’da Yorumlamanın Sınırları”, s.92.

¹⁵¹ Eco, *Açık Yapıt*, s.105-106.

¹⁵² Göksel, “Umberto Eco’da Yorumlamanın Sınırları”, s.92.

¹⁵³ Eco, *Açık Yapıt*, s.106-108.

¹⁵⁴ Age, s.108-109.

¹⁵⁵ Göksel, “Umberto Eco’da Yorumlamanın Sınırları”, s.93.

¹⁵⁶ Eco, *Açık Yapıt*, s.113.

bütün olduğu için karmaşık ifadeyi algılamak zorundadır. Gösterilen çok anlamlı ve çok biçimlidir. Bu durum alıcıda hem bir doyum hem de doyumsuzluk yaşatır. Alıcı kaçınılmaz olarak ikinci okumaya yönelir.¹⁵⁷ İkinci okuma ile birlikte alıcı gözden kaçırdığı ya da göremediği göstergeleri fark edecektir. Çünkü ikinci yönelme sonucu elde edilenler ile ilk yönelmedeki var olanlar karşılaşır ve zenginleşir.

Bu süreçte anlam karmaşıklaştıkça ilk okumadaki bilgiler tüketilmeyecek yeni okumalara olanak sağlayacaktır. Bu biçim olarak ifade edilebilen estetik uyarının gerektirmesi sonucu zincirleme bir tepkimedir. Bu tepkime kuramsal olarak durdurulamaz olup okuyucu tarafından dikkatin dağılması sonucu uyarın özelliğini kaybetmesiyle durur. Burada duran algılayan kişinin uyarın üzerinde uzun süre uyarılmasından kaynaklı olarak alışkanlık oluşması ve estetik hazzın tıkanmasıdır. Bir şarkıyı aslında uzun yıllardır dinlediğimiz, alıştığımız için sevdiğimizi fark ederiz. Aslında o şarkı bize o zamanlarda hissettiğimiz anıları hatırlatmaktan öteye gitmiyordur. Yeni bir duygu, haz uyandırmaz. Bir süre dinlemeyip tekrar dinlediğimizde bizde uyandırdığı şeyler sonucunda şaşkınlığımızı gizleyemeyiz. Çünkü artık hem taze bir uyarın¹⁵⁸ hem de geçen süreçte deneyimlerimiz ve kültür seviyemiz artmıştır. Ama bazen bu durum tam tersine sebep olur ve daha önce sevdiğimiz parça tekrar dinlediğimizde hoşumuza gitmeyebilir. Artık bu alıcıdan farklı bir alıcıya, bu zamandaki değil de başka zamandaki ve başka insanlara hitap ediyor olabilir, ya da zihinsel gelişimimiz durmuş veya azalmış olabilir. Buradan yola çıkarak açıklık estetik hazzın temelinde bulunmalıdır ve haz duyulan form estetik değere sahip olduğu sürece açıktır.¹⁵⁹ Yani bir sanat yapıtı kişinin ilgisini çektiği sürece açıktır. Bu yüzden temelinde estetik haz vardır.

Eco'ya göre açıklık kavramını tanımlamak zordur, o yüzden bilgi kurama yönelmek gerekmektedir. Bilgi kuramı iletideki bilginin miktarını ölçer ve o ileti ne kadar güvenilirse bilgi miktarı o kadar fazladır. Bilgi alıcının bilgisine eklenmektedir. Bir emlakçıyı düşünelim. Emlakçıya satmaya çalıştığı evde rutubet var mı diye sordüğümüzde, satamamayı göze alarak evet derse bilgi edinmiş olurum. Eğer hayır derse ek bir bilgi edinmem ve bu konu belirsiz bir yapıya sahiptir. Bilgi eklemelidir ve

¹⁵⁷ Age, s.116-117.

¹⁵⁸ Age, s.117-120

¹⁵⁹ Age, s.116-120.

bildiğimiz şeye yeni bir şey eklemektedir.¹⁶⁰ Burada Eco, Rudolf Clausius'un (1822-1888) termodinamiğinin ikinci yasası olan entropi kavramını kullanmaktadır. Entropi, doğal sürecin yöneldiği en yüksek eş olasılık durumunun ölçüsüdür. İletideki bilgi miktarını ölçmektedir. Doğa her zaman dengeyi seçmektedir. Örneğin, ısı sıcak bir nesneden daha soğuk bir nesneye geçer, çünkü eşit olan durumun, düzensiz olan duruma göre olasılığı daha fazladır.¹⁶¹ Her dengesizlikte tekrar denge haline gelmek için uğraş vermektedir.

Entropi doğadaki düzensizliği düzenli hale getiren bir kavramken, bilgi kuramında kullanımını Hans Reichenbach (1891-1953) açıklamaktadır. Fiziksel bir süreçte entropideki artış, her zaman karşılaşılabileceğimiz basit bir durum da olabilir, belirli bir olasılıksızlık dahilinde yani entropide azalmaya sebep olarak bir düzen içinde olan fiziksel bir süreç haline getirir. Bir plaj düşünelim. Birisi plaja basarak ayak izi oluşturuyor. Entropi eğrisinden saparak artış eğilimi gösteriyor. Rüzgar ise zaman içinde bu ayak izini siliyor ve artan entropi azalarak olasılıksızlık çerçevesinde bir düzen haline geliyor. Düzen burada anlamdır. Düzensizlik düzenli hale geliyor ve neden-sonuç ilişkisi meydana geliyor.¹⁶² Kum eski bilgiyi, plajdaki ayak izi yeni bilgiyi, rüzgarın kumu tekrar eski haline getirmesi eski bilgi ile yeni bilginin karşılaşarak dengeyi kurmasını temsil etmektedir. Kurulan denge ise anlamdır.

Entropinin azalarak düzenli hale gelen bir sistemde ortaya çıkan neden-sonuç ilişkisi anıyı oluşturur. Anılar bizim bilgiyi kaydetmemize yarar. Bu yüzden bilgi kuramcılarını entropi ile bilgi arasında bir ilişki kurar. Entropi, nedensellik bağlantısını kurmayı sağlayarak bilgi miktarını ölçer.¹⁶³ Öğrenilen her yeni bilgide nedensellik ilişkisi kurulur, entropi oluşturulan her yeni dengedeki bilgi miktarını ölçmek için kullanılmaktadır.

Düzensizlik ile bir mesajda bulunan matematiksel bilgi teorisine atıfta bulunan entropi seviyesi kastedilmiştir. Eco tarafından araştırılan farklı sanatsal temsiller arasındaki ortak faktör, kasıtlı olarak eksik ve belirsiz yapılarıdır. Bu nedenle, bazı müzik eserleri tarafından tercümana izin verilen belirgin özerklik, soyut ve gayri resmi resmin belirsizliği örneğidir. Dinleyici tarafından belirli bir çaba gerektiren, bazen

¹⁶⁰ Eco, *Açık Yapıt*, s.126-127.

¹⁶¹ Age, s.130-131.

¹⁶² Age, s.132.

¹⁶³ Age, s.133.

sadece zihinsel değil aynı zamanda fiziksel olan bir çabadır. Eco'nun amacı, olasılıkları çoğaltılan eserler tarafından üretilen belirli estetik deneyimi hesaba katmak ve metnin içinde kullanıcının eserin ortak yazarı olmaya ne teşvik edileceğini anlamaktır.¹⁶⁴ Kasıtlı olarak belirsiz yapıda olan metni okurun üstlenmesini sağlamak için tasarlanmaktadır.

Norbert Wiener'in (1894-1964) görüşüne göre, entropi bilginin tersidir çünkü bilgi hem düzenliliğin hem de düzensizliğin ölçüsüdür. İletideki bilgi olasılıksızlık çerçevesinde düzensizlikten düzene geçer. Dil olasılıksızdır ama doğal olarak kendi içinde olasılıklara dayanır. İki sessiz harften sonra gelecek harfin büyük ihtimalle sesli harf olma olasılığıdır. Tahmin etmeyi sağlayan olasılık diyebiliriz.¹⁶⁵ Çünkü entropi önce düzeni bozarak düzensiz hale getirmekte, sonra tekrar düzenli hale getirmektedir. Bunu olasılıksızlık ile yapmaktadır.

Bir ileti aktarılırken bazen ileti dış etkenlerden dolayı zayıflamaktadır. Eco buna gürültü demektedir. Anlam iletinin olasılık kurallarına uygun değilse entropi artarak iletiyi düzene sokma amacıyla iletiyi tamamen silebilir. Bilgiyi bu gürültüden dolayı yok olmaktan kurtarmak için olasılıkları arttırmak gerekir. Bu olasılığın çokluğu artıkbilgidir. Artık bilgi, açıklamaya yardımcı olarak kullanılır. Fakat bilgi aktarmak için telgraf kullanılıyorsa artıkbilginin anlam bozulmayacak şekilde iletiden çıkarılması gerekmektedir. Bu artık bilgi yerine düzenin bozulmaması için deyim kullanılmaktadır. İletin düzeni ve anlamı arttıkça öngürülebilirliği artar, onu zenginleştirir.¹⁶⁶ Bir iletide artık bilgi kullanıldığı zaman anlamlandırabilme olasılığı arttırılmaktadır. Bu sayede tekrar dengeyi kurmak kolaylaştırılarak entropinin yeni düzen için iletiyi silmesi engellenmiş olmaktadır. Fakat bilgi aktarılırken kullanılan artıkbilginin sayısı arttıkça bir süre sonra bilginin unutulmasına sebep olabilmektedir.

Bolca artık bilgi kullanılarak yazılan bir metin ile şiirsel bir dille daha az kelime kullanılarak yazılan bir metin karşılaştırıldığında, ikinci yazı daha bilgilendiricidir. Çünkü düzensizlik ve olasılık dışında öngörülmez olduğu için verdiği bilgi artmaktadır.¹⁶⁷ Aslında iki yazıda bilgilendiricidir ve anlam anlaşılabilir. Aradaki

¹⁶⁴ Pisanty, "From The Model Reader To The Limits Of Interpretation", s.40.

¹⁶⁵ Eco, *Açık Yapıt*, s.134.

¹⁶⁶ Age, s.136-137.

¹⁶⁷ Age, s.140.

fark ilki uzun olduğu için daha kolay unutulabilirken, diğeri daha özgün bir dil kullandığı için daha zengindir.

Burada bilgiyi arttıran sadece şiirsel dilin öngörülmezliği değildir. Anlatılmak istenen şey, dilin olasılık sistemine karşı duran bir dil ile aktarılması olasılığıdır. Düz yazı veya şiir iletisi fark etmez yani bilgi düzensiz ve entropi ile ölçülebilir olmalıdır.¹⁶⁸ Bilgi bütün olasılıkların dışında bize geliyorsa, iletişim belirsizlik içinde ve detaylı bir şekilde düzensiz olarak ortaya konursa ancak bilgi edinebiliriz.¹⁶⁹ Buradaki düzensizlik, var olan düzenin bir düzensizliğidir.

Açık yapıt, anlam çokluğu ve olasılığı arasındaki diyalektiğin ortaya çıkmasıdır. Bilginin olasılığını arttırmak için sanat yapıtının yaratıcısı var olan dilde yeni bir sistem kurar, bunu yaparken dil kurallarını tamamen yok saymaz, düzensizlik biçimi ortaya koymaktadır. Bu diyalektik salınım var olan dili kabul etmek ve reddetmek arasında ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁰ Bu salınım açık yapıtın yaratıcısını estetik hazdan yoksun ve tekdüzelikten kurtarmaktadır.

Bilgi kuramında bilgiyi aktarırken, daha geniş bir kitleye ulaşma çabasıyla çok miktarda kelime süzgeçten geçirilmeden, çok miktarda kelime aktarılma olasılığı vardır. Fakat bu durum anlaşılammaya sebep olabilir. Düzensizliğe yönelmek açıklığı olumlu anlamda etkilemektedir. Bu düzensizlik yani olasılığın belirli bir alanda sınırlandırılması, karşıdaki kişiye özgürlük sağlayarak biçimlendirilmiş bir alana yönlendirir. Entropi ve bütün olasılığı içinde bulunduran bilgini içinden eş olasılıklar süzüldeğü zaman bir seçim yapılır, düzen ve anlam oluşur. Burada bilginin iletebilmesi için anlam zorunludur. Bilgiyi alan bir bilgisayarsa anlam tektir ve bu gürültü kabul edilir. Fakat insana iletiliyorsa çağrışım olur.¹⁷¹ Çünkü bilgisayardan farklı olarak insan anlamlandırma çabasına sahiptir.

Eco'ya göre sanat yapıtı ile okuyucuda oluşun yaşantı arasında bir ilişki vardır. Çünkü okuyucu kendi yaşantısı ile yapıtı değerlendirir. Bunu yapabilmesi için yazarın niyeti ile okuyucunun estetik haz olasılığı birbiriyle uymalıdır. Yapıt ile açıklık arasındaki diyalektiğin sürebilmesi için yapıt, yapıt olarak kalmalıdır. Böylece açık

¹⁶⁸ Eco, *Açık Yapıt*, s.141.

¹⁶⁹ Age, s.144-145

¹⁷⁰ Age, s.148.

¹⁷¹ Age, s.153-157.

olur. Aksi halde gürültüden ibarettir.¹⁷² Okur, yazarın ulaşmak ve iletmek istediği bilginin alıcısı konumunda, hitap ettiği kesimden ise yorumlanabilir ve açıktır.

Ayrıca son olarak Eco, estetik bir işlev sergileyen metinlerin yanı sıra, diğer tüm iletişim araçlarının kendilerini bir dereceye kadar açıklığa kavuşturduğunu, çünkü toplama karşılaştıkları önermeleri bir araya getiren tercümanların işbirliğini gerektirdiğini öne sürmektedir. Sanat eserleri, tüm metinlerin kullanıcılarına, metnin türüne göre değişebilen yorumlayıcı manevra için biraz boşluk sağlayacak şekilde yapılandırıldığı sürece, her metinde doğal olarak belirsizlik ve eksikliğin stratejik kullanımını sağlayan cihazlardır.¹⁷³

Bu tanımda örtük olan, ön varsayımların mekanizması üzerindeki dilbilimsel çalışmalardan türetilmiş metnin yorumlayıcı sonuçlarının bir şekilde başlangıçtan beklendiği ve tercümanların kendi çıkarımsal faaliyetleriyle metinde örtük olan şeyleri doldurmaları gerektiği fikridir. Zaten kelimenin tam anlamıyla, metin tarafından açıkça sağlanan bilgiler, metnin yalnızca ön varsayım olarak sunduğu bilgilerle bütünleştirilir.¹⁷⁴

3.3.2. Metin ve Okur İlişkisi

Umberto Eco'ya göre, her sanat yapıtı, sayısız tanımlara açık bir nesnedir. Yapıt, kendi başına bitip tükenmeyen bir deneyim kaynağıdır. Bu deney, yapıtı aydınlatmakta ve her seferinde yeni bir yanını ortaya çıkarmaktadır.¹⁷⁵ Her yorumlanma ile birlikte yapıtın başka bir yönü açığa çıkarılmaktadır.

Eco, Açık Yapıt kitabında metin ile okuyucu arasındaki diyalektiği ele aldığını belirtmektedir. Bir kitabın çekirdeği, metin ile okuyucusu arasındaki iletişimdir. Bu iletişimi “örnek okur” kavramıyla kurmaya çalışır.¹⁷⁶ Metin okur ile iletişim kurar ve yazılma amacına ulaşır.

Okur hikayeyi oluşturan öğedir. Metin okura anlaması gereken her şeyi söylemez. Bu yüzden işin içine okuru da katar. Eğer söyleseydi metin sürekli devam eder, hiç bitmez, sonsuza kadar sürerdi. Burada Eco, örtük anlatımı kastetmektedir.

¹⁷² Age, s.208.

¹⁷³ Pisanty, “From The Model Reader To The Limits Of Interpretation”, s.42.

¹⁷⁴ Age, s.43.

¹⁷⁵ Umberto Eco, “Sanat Dilinin Çözümlemesi”, *Felsefe Dergisi*, 32-33 (1990), s.227-228.

¹⁷⁶ Aşar, “Umberto Eco”, s.108.

Yazar, okur hikayeye dahil olabilsin diye hikayeyi anlatırken örtülü bir biçimde anlatmaktadır. Okur metin tarafından seçim yapmaya yönlendirilir. Cümleyi okurken farkında olmadan ya da yazarın ne diyeceğini tahmin ederek okur bir seçim yapmaktadır. Bazen de yazar eseri öyle bir şekilde bırakır ki hikayenin devamını okur getirerek özgür kılınır.¹⁷⁷

Eco, bunu başarabilen okura örnek okur adını vermektedir. Onun örnek okuru ampirik okurdan farklıdır. Ampirik okur, metni farklı biçimlerde okur. Örneğin, mutsuz ve üzgün birisi bir komedi filmi izlediğinde filmde hiçbir zevk alamayabilir. Bu örnekteki kişi ampirik okurdur. Çünkü filmin hitap etmek istediği seyirci profiline uygun değildir. Filmi yanlış okumaktadır. Yazar eserin ilk cümlesiyle kime hitap ettiğini belli ederek kendi örnek okurunu oluşturur ve ona yol göstermiş olur.¹⁷⁸ Oysa örnek okur metin ile işbirliği içinde olan, o komedi filmi izlemeye hazır olan seyircidir. İlk cümleyle birlikte okur, anlatıcıyla birlikte metnin içine girer ve anlatıcın yol göstermesi ile ilerler.¹⁷⁹ Eco'yu anlayabilmek için örnek okur olunmalıdır çünkü bu sayede metin çözümlenebilmektedir.

Bir hikayenin örnek okuyucusu ampirik okuyucu değildir. Ampirik okuyucular birçok yönden okuyabilirler ve onlara nasıl okunacaklarını söyleyen bir yasa yoktur, çünkü metni sık sık kendi tutkuları için, metnin dışından gelebilecek veya metnin şans eseri uyandırabileceği bir kap olarak kullanırlar.¹⁸⁰ Ampirik okur, örnek okur gibi bilinçli ve nasıl okuma yapması gerektiğini bilen, yazarın ulaşmak istediği okur değildir.

Eco, Foucault Sarkacı romanının yayımlanmasından sonra bir arkadaşından romanda bahsedilen kişilerin kendi akrabası olduğunu, ona anlatmadığı halde nereden bildiğini bilmediğini ve bu durumdan duyduğu memnuniyetsizliği anlatan bir mektup aldığından bahsetmektedir. Eco buna karşılık arkadaşına bahsi geçen kişilerin kendi akrabaları olduğunu ve onunla bir ilgisi olmadığını belirten bir yazı gönderdiğini anlatmaktadır. Burada arkadaşı metni okurken hikayeyi kendiyle özleştirmiştir.

¹⁷⁷ Umberto Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, çev., Kemal Atakay, İstanbul: Can Yayınları, 1995, s.7-13.

¹⁷⁸ Age, s.15.

¹⁷⁹ Kadir Can Dilber, "Anlatı Romanlarında Saf ve Düşünceli (Bir) Romancı Olmak Yahut Beyaz Kale'den Baudolino'yu Selamlamak", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 6/12(2014), s.99-100.

¹⁸⁰ Umberto Eco, *The Limits of Interpretation*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1994, s.61.

Metnin içine girmeyi ve yol almayı bilmeyen bir ampirik okurdur. Ama metin kişiye özel yazılmış değildir. Bu yüzden kurguyu kişileştirmeyiz. Metni okumanın belirli kuralları vardır ve örnek okur bu kuralları unutup kendini olayın akışına bırakmamalıdır.¹⁸¹ Eğer unutursa örnek okurdan ampirik okura geçiş yapar. Örnek okur kendinin ve metnin farkında olan ve kurguya dalıp gitmeyen okuyucudur.

Eco'ya göre arkadaşı metnini yorumlamıyor, daha çok kullanıyordu. Gündüz rüyası için bir metin kullanmak hiç yasak değildir ve sık sık yapılan bir şeydir, ancak bu bir kamu meselesi değildir; bu, sanki kendi özel dergimizmiş gibi bir metin içinde hareket etmek anlamına gelmektedir. Oyunun belirli kuralları vardır ve örnek okuyucu böyle bir oyun oynamak için istekli biridir.¹⁸² Eco'nun arkadaşı oyunun kurallarını unutmuş ve yazarın bir örnek okuyucudan üstlenmesini istediği beklentileri ampirik okuyucu olarak kendi beklentilerini üstlenmiştir.

Eco, örnek okurunu Wolfgang Iser'in (1926-2007) örtük okuruna benzetiyor. Örtük okur metni tekrar tekrar okuyarak eleştirel bir bakış açısıyla metni tamamlar. Ayrıca bu okur metnin çeşidine göre ve metnin şekillendirmesine göre oluşmaktadır.¹⁸³ Örnek okur metinle oluşur ve onun dışına çıkamaz. Bu yüzden metnin izin verdiği kadar özgürdür.¹⁸⁴ Metnin ipiyle bağlıdır ve o ipini uzattığı kadar uzaklaşabilir.

Ayrıca yazar kelimeleri o kadar iyi kullanır ki okuyucuyu yanıltmak için uğraşır. Okur ipuçlarını kullanarak metinde nereye gideceğini bulabilir. Fakat metinde dolaşmak o kadar kolay değildir. Okur kurguya dalarak metinde yolunu kaybedebilir.¹⁸⁵ Romanda anlatıcının içinde gezindiği orman anlatı romanlarıdır.¹⁸⁶ Eco'nun ormanda kaybolmak terimi buradan gelmektedir. Metnin bir kurgu olduğu unutulmamalı ki ormanda kaybolmadan gezebilmelidir.

Her yazar yapıtını kendi okuruna özel bir dille oluşturur. Eco'nun örnek okuru, metnin içine girebilen, yazarın işaretlerini fark edip onu yönlendirmesine izin veren, boşlukları doldurabilen ve metinden doğru bir şekilde çıkabilen bir okurdur. Eco'nun

¹⁸¹ Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, s.15-16.

¹⁸² Eco, *The Limits of Interpretation*, s.61.

¹⁸³ Abdullah Şevki, *Edebiyat ve Yorum*, Ankara: Havuz Yayınları, 2009, s.429.

¹⁸⁴ Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, s.23.

¹⁸⁵ Dilber, "Anlatı Romanlarında Saf ve Düşünceli (Bir) Romancı", s.101-102.

¹⁸⁶ Mehmet Narlı, "Postmodern Roman ve Gerçekliğin Yitimi", *Türkbilig*, 18 (2009), s.83.

tabiriyle ormana girebilen, orada oyalanabilen ve ormandan çıkabilen kişidir.¹⁸⁷ Metindeki işaretleri doğru yorumlayabilen bir okur için metinden çıkış kolaydır. Tabii bunun için okur, metin düzeyinde ve metnin hitap ettiği çevreden olmalıdır. Bu sayede okur metine belli bir bakış açısıyla bakar ve belli algılara sahip olarak, farklı bir bakış açısıyla metinden çıkar. Metni okumadan önceki ve okuduktan sonraki bakış açısı değişmiş olarak ormandan ayrılır.

Sonuç olarak bakıldığında, metin okur odaklıdır ve onun üzerinden yola çıkılır. Kurgu okurun metne girebilmesi orada oyalanabilmesi ve oradan başarılı bir şekilde ayrılabilmesi üzerinedir.¹⁸⁸ Charles Sanders Peirce'ın (1839-1914) terimleriyle, yazar metni doldurulması gereken bir boş alan (semantik boşluk) olarak sunduğu zaman okuyucu çıkarımsal yürüyüşlerini yapmaya teşvik edilir. Bu nedenle, bir metnin olası her yorumunun kökeninde olan örnek okuyucu, metinde ve ampirik okurları arasındaki karşılaşmanın tetiklediği, bir akıl yürütme çizgisinin ürünü olmaktadır.¹⁸⁹

En azından sözlü metinlerde, anlam verme eyleminin bir süre boyunca gerçekleştiğini akılda tutarak, her okuyucu metnin doğrusal ifadesi ile etkileşime girdiğinden, örnek okuyucu düzenli yorumlama eylemleri dizisine metnin önerdiği, yani metnin teşvik ettiği yorumlayıcı stratejiyle denk gelmektedir. Örnek okuyucu, metin tarafından yetkilendirilen, önerilen yorumlayıcı seçeneklerle karşılaşır. Genellikle okuyucuya çeşitli farklı seçenekler sunulur ve okuyucular tarafından yapılan seçimler metnin izin verdiği bir dizi seçenek içinde gerçekleşir. Bu nedenle dikkat merkezi, kendi öngörülen alıcının izlerini kapsayan bir yapı olarak alınan metinden, anlam üretiminde ayrılmaz bir şekilde dokunan metin-okuyucu çiftine geçer.¹⁹⁰

3.3.2.1. Metnin niyeti

Eco'ya göre bir metni okurken nasıl ki onu yazanın ve okuyanın bir niyeti varsa metnin de bir niyeti vardır.¹⁹¹ Bir yapıtta 3 tür niyet vardır. Yazarın niyeti (intentio

¹⁸⁷ Dilber, "Anlatı Romanlarında Saf ve Düşünceli (Bir) Romanc", s.112.

¹⁸⁸ Age, s.113-114.

¹⁸⁹ Pisanty, "From The Model Reader To The Limits Of Interpretation", s.48.

¹⁹⁰ Age, 49-51.

¹⁹¹ Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, s.33.

auctoris), yazardan bağımsız olarak metnin niyeti, anlamı (intentio operis) ve okuyucuların niyeti, beklentileri, istekleri, inançları (intentio lectoris).¹⁹²

Eco, metnin niyeti (intentio operis) ve okuyucunun niyeti (intentio lectoris) arasında bir diyalektik kurmaya çalıştığını söylemektedir. Okuyucunun niyeti ile neyin kastedildiğini daha kolay bilinebilirken, metnin niyeti ile neyin kastedildiğini soyut olarak tanımlamak daha zordur. Kişi metnin amacını görmeye karar vermek zorundadır. Bu nedenle, metin niyetinden sadece okuyucunun bir varsayımı sonucu konuşmak mümkündür. Okuyucunun inisiyatifi temel olarak metin niyeti hakkında bir tahmin yapmayı içerir.¹⁹³ Okuyucu kendi bakış açısıyla birlikte metinden aldığı ipuçlarıyla beraber bir sonuca ulaşır. Yani metnin niyeti okuyucunun çıkarsamasıdır.

Metin, örnek okuyucusunu ortaya çıkarmak için oluşturulan bir cihazdır. Fakat bu okuyucunun tek ve doğru varsayımını yapan kişi değildir. Bir metin, sonsuz varsayımları deneme hakkına sahip bir örnek okuyucu öngörebilir. Yorumlamayı doğrulamak için kullanılacak bir değişkenin ötesinde, metin, yorumlamanın sonucu olarak ne oluşturduğuna göre kendisini doğrulamak için yapılan dairesel çabalar sırasında oluşturduğu bir nesnedir.¹⁹⁴ Metnin amacı temelde onun hakkında yorum yapabilecek bir örnek okuyucu oluşturmak olduğu için, örnek okuyucunun inisiyatifi ampirik olmayan ve sonunda niyetle çakışan bir örnek yazarını bulmasıyla meydana gelir.

Eco yorumlamanın her zaman metnin anlamı ve okuyucunun beklentisi arasındaki sentetik bir salınımın sonucu olduğunu savunmaktadır. Böylece okuyucunun kendine özgü ve potansiyel olarak uyumsuz niyeti, metnin bazen karmaşık bir bağ ve istem sistemi tarafından kontrol altında tutulur. Ona göre, ampirik okuyucular, bir metni sorgularken başlayacakları alaka düzeyini keyfi olarak seçerler. Metnin doğasında kabul edilebilir ve kabul edilemez okumalar arasında bir ayırım yapılmasına izin veren belirli bir kriter yoktur. Herhangi bir okuma her zaman yanlış olur. Çünkü mutlaka kısmi ve eksiktir.¹⁹⁵ Yani hiçbir zaman tam olarak metnin ne demek istediği bilenemez, sadece tahmin edilebilir.

¹⁹² Age, s.53.

¹⁹³ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.58.

¹⁹⁴ Umberto Eco, *Interpretation and Overinterpretation*, der., Stefan Collini, Cambridge: Cambridge University Press, 1992, s.64.

¹⁹⁵ Pisanty, "From The Model Reader To The Limits Of Interpretation", s.53.

Eco metnin gerçek anlamına ulaşmak istemektedir. Okuyucu tarafından metne atfedilen ikincil ve mantıksız anlamlar ne olursa olsun, bu anlamlar metnin en acil ve tartışılmaz ifadeleriyle çelişemez. Olası antropolojik, ideolojik, psikolojik ve diğer anlamları üzerinde durmadan önce, örneğin, Külkedisinin hikayesi, kahramanın bir üvey annesine sahip olduğunu, bir ayakkabı kaybettiğini ve sonunda bir prens ile evlendiğidir. Yapısal bir matris olarak metnin altında yatan anlam daha geniş anlamından bir kısıtlama sistemi olarak daha dar anlamına geçer. Bu açıdan bakıldığında, bir metnin niyeti, belirli bir okuma metninden alınabilecek gerçek anlamıyla çarpıştığında negatif olarak ortaya çıkar. Kelimenin tam anlamıyla yani, metnin okuyucunun yapmasına izin verdiği sözcüksel bağlı çıkarımların tamamı azaltılmış olan metin, belirli hipotezleri açık bir şekilde yanlış olarak görmemizi sağlayan parametrelerdir. Külkedisi veya Kırmızı Başlıklı Kız hikayesine atfedilebilen derin (antropolojik, dini, sembolik vb.) izotoplar ne olursa olsun, halk hikayelerinin gerçek anlamları ve öykü çelişmeyebilir.¹⁹⁶

Metnin anlamını bilmek göstergebilimsel bir stratejiyi görmektir. Bazen göstergebilimsel strateji yerleşik üslup sözleşmeleri temelinde tespit edilebilir. Bir hikaye “Bir zamanlar” ile başlarsa, bunun bir peri masalı olma ihtimali ve varsayılmış örnek okuyucunun bir çocuk veya çocukça bir ruh halinde davranmak isteyen bir büyük olma olasılığı yüksektir.¹⁹⁷ Metin, örnek okuyucusunu ortaya çıkarmak için oluşturulan bir cihazdır. Bu yüzden bir metnin niyeti hakkında bir varsayımı kanıtlamak için tek yol metni dengeli bir birlik içinde kontrol etmektir. Bu fikir eskidir ve Aurelius Augustinus’tan (MS 354-430) gelmektedir. Bir metnin belirli bir kısmından verilen herhangi bir yorum metin tarafından onaylanırsa kabul edilebilir ve başka bir kısmı tarafından itiraz edilirse kabul edilmez. Bu anlamda metin tutarlılığı,¹⁹⁸ okuyucunun yorumunu kontrol etmekte ve belirli sınırlar içinde tutmaktadır.

Anlatı metni gerçek veya hayal edilmiş bireyler ve eylemler ile ilgilidir. Eco'nun metni, okuyucuya anlam oluşturma çalışmalarının önemli bir bölümünü bırakırken, yorumcunun çıkarımsal yürüyüşleri üzerinde sıkı kontrol sağlayan son derece sofistike bir iletişim aracıdır. Okuyucunun metin tarafından teşvik edildiği veya

¹⁹⁶ Age, s.54.

¹⁹⁷ Eco, *Interpretation and Overinterpretation*, s.65.

¹⁹⁸ Rocco Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1997, s.60.

gerçekleştirilmesine izin verilen tüm yorumlayıcı eylemler aralığı olarak tanımlanabilen örnek okuyucu kavramı, bir metnin yorumlayıcı sonuçlarının metnin yapısına gömülü olduğunu açıklamak için ortaya konmaktadır. Bir işaretin anlamı, işaretin bir kişide ürettiği veya potansiyel olarak üretebileceği etkileri süresiz olarak genişletilebilir ve dolayısıyla olası yorumlarının açık serisinde bulunmaktadır.¹⁹⁹ Yani metinde bulunan işaretler okurun yorumuna etki etmektedir. Bu işaretler okurun yorumunda sezilmekte ve aslında okurun yorumlamasını kontrol etmektedir.

Yaratıcı bir metnin görevi, çelişkili çok sayıda sonucu göstermek, okuyucuları seçmek için serbest bırakmak ya da olası bir seçenek olmadığına karar vermek olduğundan bu anlamda yaratıcı bir metin her zaman açık yapıttır.²⁰⁰ Çünkü yorumlanmaya olanak sunan, yorumlanmak için okurunu bekleyen metinler, yaratıcı metinlerdir. Yazarın erişilemeyen niyeti ile okuyucunun tartışmalı niyeti arasında metnin tartışılmaz bir yorumu çürüten şeffaf niyeti her zaman vardır.²⁰¹ Metnin niyeti açıktır ve metnin içinde bulunmaktadır. Bu niyet metnin kendi içinde kendini göstermekte ve okuru yönlendirmektedir.

3.3.2.2. Yazarın niyeti

Her yazar yapıtını okunması ve yorumlanması için yazmaktadır. İletmek istediği aslında kendi niyetidir. Metnin amacı temelde onun hakkında tahminlerde bulunabilecek bir örnek okuyucu üretmek olduğundan, örnek okuyucunun girişimi ampirik olmayan ve sonunda niyetle çakışan bir örnek yazarı bulmaktan ibarettir. Bir metin, sonsuz varsayımları deneme hakkına sahip bir örnek okuyucu ile öngörebilir. Ampirik okuyucu sadece metin tarafından öne sürülen örnek okuyucu türü hakkında varsayımlar yapan bir aktördür.²⁰²

Eco buradan örnek yazar kavramına geçmektedir. Örnek yazar, örnek okuru metinde doğru bir şekilde yönlendiren anlatıcıdır. Okura oyunun kurallarını göstermektedir.²⁰³ Metni okuyan okur iki türdür diyebiliriz. Biri hikayenin sonunu merak eden okur, diğeri örnek yazarı merak eden okur. İlki için bir okuma yeterlidir. İkincisi için tek okuma yeterli olmaz.²⁰⁴ Çünkü örnek okur örnek yazarı bulduğu ve

¹⁹⁹ Pisanty, "From The Model Reader To The Limits Of Interpretation", s.44-46.

²⁰⁰ Eco, *Interpretation and Overinterpretation*, s.140.

²⁰¹ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.66.

²⁰² Eco, *The Limits of Interpretation*, s.59.

²⁰³ Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, s.22.

²⁰⁴ Age, s.35.

onun taleplerini anladığı zaman örnek okur haline gelmektedir. İşte metinde örnek yazarı bulmak isteyen ve onu yönlendirmesine izin veren bu örnek okura hitap etmektedir.

Okurla direk iletişime geçen metinlerde örnek okuru tekrar okumaya çağırın örnek yazarın kendisidir. Hatta örnek yazarı arayan örnek okura tekrar okuma yapması için yardım eder. Örnek yazar karakterin aracı olmasıyla bizimle direk işbirliği yapar. Fakat bazen örnek yazar kendini göstermez. Tekrar okuma yapmamızı istemez ya da belirsiz olduğu için okuru tekrar okumaya iter.²⁰⁵ Bu bir anlatım yöntemidir.²⁰⁶ Bunu ancak örnek yazarı arayan örnek okur fark edebilir.

Bir metnin olmazsa olmazı hikayesi ve ifade biçimidir. Metnin içinde zamansal ifadeler bulunmaktadır. İlk okuyuşta bu ifadeler gözden kaçmaktadır, ancak tekrar okuma yapıldığında bulunabilir. Tekrar okuma, örnek yazarı arayan okurun her geri dönmede zamansal ifadelerin belli bir düzen ve temposu olduğunu anlamasını sağlamaktadır. Metni okurken hikayenin nasıl ilerlediğiyle ilgili öngöründe bulunabiliriz. Bunu yaparken yaşantı ve tecrübelerimizden yararlanırız. Bu öngörü okuyucuya metni okurken hikayedeki karakterlerle özdeşleşmesini sağlayarak bir heves ve istek uyandırmaktadır. Bu durum örnek yazarın okura çözümleme yapması için imkan sağladığını ve yol gösterdiğini göstermektedir. Okurun metnin içerine girebilmesi için bir yaklaşımdır.²⁰⁷ Örnek yazar ancak tekrar okuma ile bulunabilmektedir. Her okumada örnek yazarın bıraktığı işaretler ve yönlendirmesi ile yazarın niyetine ulaşılabilir.

Okur metni okurken bir kurgu olduğunu unutmamalıdır. Fakat kurgudan kasıt yazarın yalan söylemesi değildir. Kurgu olduğunu bilen okur anlatılanları doğruymuş gibi kabul eder. Bir nevi okur ile yazar sessiz bir anlaşma yapar. Masallar örnek verebilir. Masallar hayal gücünün eserleridir. Bir masal okurken kurgudaki olaylar tecrübelerimizle uyuşmayan hayal gücünün ürünleridir. Kurdun, Kırmızı Başlıklı Kız ve büyük annesini yiyip sonra avcı tarafından kurdun karnı yarılarak kurtarılması yaşadığımız dünyada olası bir durum değildir. Kurgu bizi içine alır ve ona inanmamızı sağlar.²⁰⁸ Ya da inanmış gibi yapmayı sağlamaktadır.

²⁰⁵ Age, s.36-37.

²⁰⁶ Age, s.41.

²⁰⁷ Age, s.44-63.

²⁰⁸ Age, s.87-90.

Nadiren güvenilir olmasına rağmen birçok şeyin verilmesi gereken ve diğerlerinin de kabul edilmesi gereken kurgusal bir dünyayı özetlemek için yazar, bir metnin örnek okuyucusuna söylediklerini gerçekmiş gibi kabul etmesini söylemektedir. Bu anlamda kurgusal bir metnin icracı bir doğası vardır. Gerçekleştirilemeyen olası bir durum, edebi bir dille kimliğini kanıtlayarak kurgusal bir varlık haline gelmektedir.²⁰⁹

Kurgu ne kadar hayal gücü olsa da sonuçta yaşadığımız gerçekliğe dayanmaktadır. Eco'ya göre yazar, yaşadığımız dünyanın bilinmeyen yönlerini okura anlatır çünkü işi odur.²¹⁰ Sonuçta yapıtların sahipleri bizim yaşadığımız dünyada yaşamakta ve eserlerini bu dünyadan esinlenerek oluşturmaktadırlar. Okur, metni yorumlarken örtük olan boşlukları doldurarak çıkarım yapabilir. Fakat bu çıkarımlar yazarın demediği şeyler değildir, okur olmayan bir şeyi metinden çıkaramaz.²¹¹ Okur çıkarımlarını okuduğu metinden kendi birikimleri, deneyimleri yardımıyla yapmaktadır.

Bir metin tek bir muhatap için değil, bir okuyucu topluluğu için üretildiğinde, niyetlerine göre değil, okuyucuları da içeren karmaşık bir etkileşim stratejisine ve sosyal hazine olarak dil yeterliliklerine göre yorumlanacaktır. Sosyal hazine ile sadece bir dilbilgisi kuralı kümesi olarak belirli bir dil değil, aynı zamanda bu dilin performanslarının uyguladığı tüm ansiklopedi, yani o dilin ürettiği kültürel sözleşmeler ve önceki yorumların tarihi birçok metin, okuyucunun okuma sürecinde olduğu metni kavramaktadır. Bu nedenle, her okuma eylemi, okuyucunun yetkinliği ve okuyucunun dünya bilgisi ile belirli bir metnin ekonomik bir şekilde okunabilmesi için öne sürdüğü yetkinlik türü arasında zor bir işlemdir.²¹² Çünkü ansiklopedik bilgi kültür birimlerini içermektedir.

Eco'nun bir örnek yazarının yalnızca metinsel bir strateji olarak görünen ideal karşılığı olarak tasarlanan bir örnek okuyucu üretmeyi amaçlayan bir stratejinin keşfi olarak metinsel yorumlama fikri, ampirik bir yazarın niyeti kavramını radikal bir şekilde işe yaramaz hale getirmektedir. Eco'ya göre bir arkadaşla konuşurken konuşmacının niyetini tespit etmekle ilgilenirken ve bir mektup okurken yazan kişinin

²⁰⁹ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.75.

²¹⁰ Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, s.108.

²¹¹ Age, s.105.

²¹² Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.60-61.

ne söylemek istediğini fark etmekle ilgilenilmektedir. Ancak, tek bir muhatap için değil, bir okuyucu topluluğu için bir metin üretildiğinde ise sadece yazarın niyetine göre değil, aynı zamanda okuyucuları da içeren karmaşık bir etkileşim stratejisine ve sosyal hazine olarak dil yeterliliklerine göre yorumlanmaktadır. Sosyal hazine ile sadece bir dilbilgisi kuralı kümesi olarak belirli bir dil değil, aynı zamanda bu dilin performanslarının uyguladığı tüm ansiklopedi, yani o dilin ürettiği kültürel sözleşmeler ve önceki yorumların olduğu metinleri anlamadır.²¹³ Eco'nun burada ansiklopedi ismini verdiği bütün bilgi sistemini içeren semiyotik bir akıştır.

Eco'ya göre yazarlar sadece daha iyi yazmak ya da dili iyi kullandığı için değil, aynı zamanda hayret ve dolayısıyla merak tüm bilginin kaynağı olduğu için yazmaktadır. Bilgi bir zevk kaynağıdır ve belirli bir metnin neden ve nasıl bu kadar çok iyi yorum üretebileceğini keşfetmek çok güzeldir.²¹⁴ Yazar, merak ve yeni bilgiye ulaşmanın verdiği haz ile eser üretmektedirler.

Kesinlik ve belirsizlik derecelerindeki bariz farklılıklara rağmen, bilimsel bir yasa ya da roman olsun kendi başına, daha fazla yoruma açık bir kitaptır. Ancak, bazı yorumlar bir katık gibi olduklarından, yani yeni yorumlar üretmedikleri veya önceki yorumların gelenekleriyle yüzleşemedikleri için başarısız olarak kabul edilebilirler.²¹⁵ Ampirik okurun yorumları bu yorumlara örnek gösterilebilir.

Ampirik okuyucu örnek okuyucudan farklıdır, çünkü ampirik okuyucular birçok şekilde okuyabilmektedirler. Örnek okuyucu ise belirli bir metnin varsaydığı kapasiteleri ve yönelimleri tanımlayan bir yapıdır.²¹⁶ Eco, ampirik yazarın amacını bilmenin gerekli olmadığını, metnin amacının açık olduğunu söylemektedir. Dahası, metnin amacı okuyucunun geçersiz yorumunu reddetmek için bir kriterdir.²¹⁷ Okurun yorumu metnin içinde denerek yorumun geçerli olup olmadığı bilinebilmektedir.

Eco'nun hermeneutik ilkesine göre bir metnin anlamı, ondan kaynaklanan kültürel olarak kanıtlanmış yorumlarla yavaş yavaş kaplanmış ve aynı zamanda bir metnin etkilerinin toplamıdır. Okur metinde tanıdığı metinsel ipuçlarıyla deneyim

²¹³ Eco, *Interpretation and Overinterpretation*, s.66-68.

²¹⁴ Age, s.147.

²¹⁵ Age, s.150.

²¹⁶ Sadegh Maleki, "Between Author and Text", *Academia*, Son güncelleme 2 Mayıs, 2020, s.1-3.

[https://www.academia.edu/19984287/Umberto_Eco_-_Between_Author_and_Text?email_work_card=view-paper.](https://www.academia.edu/19984287/Umberto_Eco_-_Between_Author_and_Text?email_work_card=view-paper)

²¹⁷ Age, s.1-3.

kazanarak yeni yorumlar üretebilmektedir. Gerçekten de, yazar metindeki niyetlerini tanınabilir bir iletişim stratejisi şeklinde ifade etmeyi başarır, ne olduklarını bilmek için kara kutuya bakmaya gerek yoktur. Öte yandan, niyetlerini ifade etmeyi başaramazsa, geri dönüşü olmayan bir şekilde kaybolurlar.²¹⁸ Çünkü okur, yazarın niyetinin yönlendirmesi ile doğru yoruma ulaşabilmektedir.

Eco tarafından tasarlanan okuyucu bile kendine edebi bir metni yorumlarken “bu kişi bana ne anlatmaya çalışıyor?” veya “benden ne istiyor?” diye sormaktan kaçınmamaktadır. Bu soruyu cevaplamak için, metni oluşturan kelimelerin her birinin olası tüm anlamlarından akla yatkın olarak yazarın aklına gelmiştir. Yorumlamayı yalnızca yazarın varsayılan psikolojik niyetine bağlamak, gerçekten de okurun tarafında kısır ve zayıf bir strateji olacaktır. Yine de, yazarın ne demek istediği kendi başına aşılmaz ve en azından bugün anladığımız gibi bir metnin yorumlanması durumunda, büyük ölçüde ihmal edilebilir olsa da, yorumlama süreci üzerindeki etkisi asla tamamen ortadan kalkmaz.²¹⁹ Ayrıca Eco’ya göre metnin niyetini bulmak yazarın niyetini bulmaktan daha zordur. Çünkü metin niyetini açıkça belirtmez. Okur bu konuda fikir üretebilir. Tabii metnin bütünüyle bunu onaması gerekir.²²⁰ Okurun yaptığı yorum metnin bir yerinde doğrulanmalıdır. Aksi takdirde doğru kabul edilmez. Tekrar okuma ile örnek okur örnek yazarına ulaşabilir. Yani derin okuma ile gerçekleşmektedir.

3.3.3. Yorum

Hermeneutiği tanımlamaya başladığımızdan beri anlam varsa yorumunda olduğunu, anlam ve yorumun hermeneutiğin olmazsa olmazı olduğunu bize göstermiştir. Umberto Eco'nun göstergebilim teorisinde de, metin ve yorumlama kavramları birbiriyle iç içe geçmiştir. Birini diğerine başvurmadan tanımlamak imkansızdır. Eğer yorum varsa yorumlanacak bir şey olması gerektiği açıktır. Bir metnin yorumlayıcı olanaklarının belli bir ölçüde metnin içinde gömülü olduğunu varsaymaktadırlar.²²¹ Bu sayede okur, metni okumaya başladığında yorum metin tarafından verilmeye başlanmaktadır.

²¹⁸ Pisanty, “From The Model Reader To The Limits Of Interpretation”, s.55-59.

²¹⁹ Age, s.55-59.

²²⁰ Aşar, “Umberto Eco”, s.113-115.

²²¹ Pisanty, “From The Model Reader To The Limits Of Interpretation”, s.37.

Eco bazen metni tüm olası anlamların kökü veya kaynağı olarak algılamakta ve diğerlerinde onu olası yorumların görünümünü sınırlayan bir kısıtlama sistemi olarak görmektedir. Üretken anlam sürecinde okuyucuya atfedilen aktif rol, metnin kendisinin ne kadar geniş veya dar olarak tasarlandığına ters orantılı olarak genişlemekte veya daralmaktadır.²²²

Yorumlamak, başka metinler üreterek dünyanın metnine veya metnin dünyasına tepki vermek anlamına gelir. Güneş sisteminin çalışma şeklini Newton yasalarını kullanarak açıklamak veya verilen bir metnin en azından ne anlama geldiğini söylemek için bir dizi cümle kullanılmasıdır.²²³ Yorumun gayesi, yapıtı yazan kişinin neyi kastettiğini anlamak, yani örnek yazarın niyetini öğrenmektir.²²⁴ Bir metnin yorumunu yapmak, yapıtın kurgusuyla ne denilmek istendiğini, niye kastedilenin bu değil de şu olduğunu anlamak ve izah etmektir. Fakat bu her yorumun iyi olabileceği anlamına gelmemektedir. Kötü diyebileceğimiz yorum imkanı da vardır.²²⁵ Yorumun iyi ya da kötü olduğunu belirlemek için bazı etkenler vardır.

Bazı çağdaş eleştiri kuramları bir metnin tek güvenilir okumasının yanlış okuma olduğunu, bir metnin varlığının ortaya çıkardığı yanıtların zincirleri tarafından verildiğini ve bir metnin sadece yazarların kelimeleri ve okuyucuların anlamı getirdiği bir piknik olduğunu iddia etmektedir. Eco'ya göre bu doğru olsa bile, yazarın getirdiği kelimeler, okuyucunun sessizce veya gürültüyle geçemeyeceği oldukça şaşırtan bir grup maddi delildir. Yazarın da bir metin teorisyeni olduğu bir durum olabilir. Bu durumda, ondan iki farklı tepki almak mümkün olabilir. Bazı durumlarda yazar "Hayır, bunu kastetmedim, fakat metnin bunu söylediğine katılıyorum ve beni haberdar eden okuyucuya teşekkür ediyorum" diyebilir. Veya: "Bunu kastetmediğim gerçeğinden bağımsız olarak, makul bir okuyucunun böyle bir yorumu kabul etmemesi gerektiğini düşünüyorum diyebilir.²²⁶ Yani yazar yapılan yorumun doğru olup olmadığını tasdikleyebilmektedir.

Her metin hem semantik hem de eleştirel olarak yorumlanmaya yatkındır, ancak sadece birkaç metin bilinçli olarak her iki yanıtı da öngörebilmektedir. Sıradan

²²² Age, s.39.

²²³ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.23.

²²⁴ Aşar, "Umberto Eco", s.109.

²²⁵ Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, s.32-33.

²²⁶ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.63.

cümleler, sadece semantik bir yanıt bekler. Aksine, estetik metinler eleştirel bir tercüman öngörmektedir. Benzer şekilde, her metnin kendi örnek okuyucusunu tasarladığını söylendiğinde, aslında birçok metnin, metnin söylediklerini anlamsal olarak anlaması gereken bir birinci seviye veya saf bir metin modeli olmak üzere iki örnek okuyucu üretmeyi amaçladığını ima etmektedir.²²⁷

Uçan uçaklar gibi bir cümle, en iyi seçimi desteklemek için hangi anlamın seçildiğine ve sözde metin ortamına veya söyleme durumuna baktığına merak eden naif bir okuyucu ve sözdizimsel açık ve net bir şekilde açıklayabilen kritik, eleştirel bir okuyucuyu öngörmektedir. Benzer şekilde, bir gizemli masal, anlatıcı tuzaklarına düşmeye hevesli naif bir örnek okuyucu üretmek için zeki bir anlatı stratejisi görüntüler, ancak genellikle aynı zamanda ikinci bir okumada, saf okuyucunun tasarlandığı parlak anlatı stratejisi vardır. Semantik (anlambilimsel) okuyucu sözel strateji tarafından planlanırken ya da yönlendirilirken, eleştirel olanın metinde, ikinci bir okumayla açık bir itiraz olarak görünen sadece yorumlayıcı bir kararın gerekçesiyle böyle olduğu söylenebilmektedir. Metin, eleştirel bir okuyucunun dikkatini çekecek şekilde yapılmaktadır.²²⁸ Metnin eleştirel okuyucuyu çağıran bir yapısı vardır.

Ayrıca, açıkça ikinci düzey bir okuma gerektiren metinler de vardır. Metnin ne kadar olduğu gösterilirken, adım adım naif okuyucular aldatılırken aynı zamanda onlara düşmelerini önleyebilecek birçok ipucu da sağlamaktadır. Açıkçası bu ipuçları sadece ikinci bir okuma sırasında tespit edilebilir.²²⁹ Yazar kurgusunu o kadar güzel kurar ve gerçekçi anlatır ki saf ve naif okuyucu ona hemen inanır. Okur gözünü açık tutarak metnin yönlendirmesiyle ilerlemelidir. Fakat bunların farkına ikinci bir okuma ile varabilir.

Yazarın niyeti ve yanlış okuma ile ilgili olarak Richard Rorty (1931-2007) iki tür metincilik arasında ayrım yaptığını söylemektedir. Birincisi, yazarın niyetini göz ardı eden ve metinde iç tutarlılık ilkesi ve tahmin edilen örnek bir okuyucu üzerindeki belirli çok kesin etkilerin yeterli bir nedeni için arayanlar tarafından başlatılırken, ikincisi, her okumayı yanlış okuyan olarak değerlendiren eleştirmenler tarafından başlatılmıştır. Onlar için eleştirmen ne yazara ne de metnin niyetlerine dair soru

²²⁷ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.55.

²²⁸ Age, s.55-56.

²²⁹ Age, s.56.

sormaktadır, ancak metni kendi amacına hizmet edecek bir şekilde sokmaktadır. Metnin bu amaçla ilgili olan her şeyi ifade etmesini sağlamaktadır.²³⁰ Yani burada yazarın ya da metnin niyetini bir önemi yoktur. Okur amacı için metni kullanır, amacına uygun yeri alır, gerisi onun için bir şey ifade etmemektedir.

Rorty, için iki pozisyon da bir tür pragmatizmdir. Fakat pragmatizm gerçeği gerçekliğin yazışması olarak düşünmeyi reddetmiştir. Ona göre, yazarın niyeti bir sırdır ve bir kez keşfedildiğinde metni doğru bir şekilde elde etmiş oluruz, eleştiri yaratımdan ziyade keşif olmaktadır. Bunun aksine, güçlü pragmatist, bulma ve yapma arasında hiçbir fark yaratmamaktadır.²³¹ Bir metni eleştirel olarak yorumlamak, ona karşı verdiğimiz tepkilerle birlikte, doğası hakkında bir şeyler keşfetmek için okumak anlamına gelmektedir. Bir metni kullanmak, başka bir şey elde etmek için metinden başlamak, anlambilimsel açıdan yanlış yorumlama riskini kabul etmektir.

Yorum mantığı Peirce'in kaçırma mantığıdır. Bir tahmin yapmak, bir sonucu açıklayabilecek bir yasa bulmak demektir. Metinsel yorumlamada iyi bir yasanın keşfi, sonucu kabul edilebilir kılmaktadır. Bir olguyu meraklı bir sonuç olarak izole etmek, o gerçeğin sonuç olabileceği bir yasayı belirsiz bir şekilde düşünmüş olmak anlamına gelmektedir. Bir metni okumaya başladığımızda, başından beri, ona uygun bir niyet açısından yaklaşım yaklaşmadığımızı bilemeyiz. Niyetimizin bu metnin niyetini karşılayabildiğini keşfettiğimiz zaman bu girişim heyecan verici olmaya başlamaktadır.²³² Burada doğru olana ulaşıyor olmanın verdiği heyecan oluşmaktadır.

Peirce bunu bir örnekle anlatmaktadır. Bir zamanlar bir Türk eyaletindeki bir limana indiğini ve ziyaret edeceği eve doğru yürürken, at sırtında, başının üstünde bir gölgelik tutan dört atlıyla çevrili bir adamla tanıştığında bahsetmektedir. Eyalet valisinin o adam olduğunu düşündüğünü çünkü ancak böyle onurlandırılan birisinin vali olacağı düşüncesinde olduğunu belirtmektedir. Bu bir hipotezdir. Peirce ansiklopedik bilgisi sayesinde bir varsayım yapmaktadır. Eco bu örneği okurken, Peirce'in, gölgeliğin geleneksel olarak belirli bir toplulukta önemli olduğu kabul edilenler tarafından kullanılan bir araç olduğunu bildiğini ve bu bilgiyi kullandığının farkında olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Peirce, önceki bilgisinin sağladığı kural

²³⁰ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.63.

²³¹ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.55-56.

²³² Age, s.58-59.

uyarınca valinin, gölgelik tutan dört atlı ile çevrelenmiş bir adam olduğunu varsaymaktadır.²³³ Peirce kendinde bulunan ansiklopedik bilgisiyle karşılaştığı görüntüyü eşleştirerek eski bilgiyi yeni durumla eşleştirmekte ve varsayımla yorum oluşturmaktadır.

Bu bize gerçekte, üretim ve yorum arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Bir işaret ürettiğimizde bile, aktarmamız gereken anlamları ifade eden ifadeleri seçmek için ansiklopediyi yorumlamamız gerekmektedir. Aynı şekilde, yorumladığımızda semiyosis üretiriz, çünkü eylemimiz korelasyonel bir sürece yol açmaktadır. Dolayısıyla, yorum ve üretim her semiyotik eylemin paralel süreçleridir.²³⁴ Böylece Pierce’ın kaçırma mantığıyla yorum ve üretim ikilemi ortadan kalkmış olmaktadır. Yani üretim ve yorum aynı ansiklopediden çıkmaktadır.

Bir metinde yorumu tetikleyen şey örnek okuyucudur. Bu dilbilimsel bir stratejidir. Bu yorum metin ve örnek okuyucu arasındaki işbirliği etkileşimi sırasında özetlenen olası dünyayı temsil etmektedir. Dünyaları karşılaştırmak için, gerçek veya aktüel dünyayı bile kültürel bir yapı olarak ele almak gerekmektedir. Sözde gerçek dünya, açıkça veya yanlış yaptığımız dünyadır. Gerçek dünya, çok sayıda dünya resmi ya da belirtilen açıklama ile bildiğimiz dünyadır ve bu resimler sıklıkla birbirini dışlayan epistemik dünyalardır. Gerçek dünyanın tüm resimleri, potansiyel olarak maksimum ve tam ansiklopedisidir. Gerçek dünya kültürel bir yapı olarak görülse de, tarif edilen evrenin ontolojik durumu hala merak edilebilir. Böyle bir sorun anlatı dünyaları için mevcut değildir. Bir metinle özetlenerek, metnin dışında yalnızca bir yorumun sonucu olarak bulunurlar ve diğer herhangi bir dokusal dünyanın aynı ontolojik statüsüne sahiptirler. Olası dünyalar her zaman küçük dünyalardır, yani, gerçek dünyanın bir köşesinde nispeten kısa bir yerel olay zinciridir. Aynı şey kurgusal dünyalar için de geçerlidir: okuyucularını olası bir kurgusal dünyayı düşünmeye yönlendirmek için, bir metin onları nispeten kolay bir kozmolojik görevlere davet etmelidir.²³⁵ Kurgu metni hiçbir zaman gerçek dünyadan bağımsız değildir. Zaten onu kurgulayan bu gerçek dünyanın yaşantısına sahiptir. Olası dünya bu yüzden gerçek

²³³ Desogus, “The Encyclopedia in Umberto Eco’s Semiotics”, s.518.

²³⁴ Age, s.519.

²³⁵ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.66-67.

dünyanın izini taşıyan, ondan esinlenen hatta yaşanmış olabilir. Bu kurgu okuru yönlendirerek yorumlamaya iter.

Eco, kendi yorum biliminde Iser ve diğer kabul teorisyenlerinin okuyucuyu bir eserin ortak yapımcısı haline getirme pozisyonuna yaklaştığını belirtmektedir: her sanat eseri, onun bir yorumu ve performansdır, çünkü her iş kendisi için yeni bir bakış açıdır. Burada en az üç farklı fakat ilgili süreç birlikte yürütülmektedir. İlk olarak performans yoluyla bir müzikal puanın gerçekleşmesi, ikincisi, okuyucu için bir metni gerçekleştirdiği yorumlama süreci ve daha açık bir şekilde, okuyucuyu yorumlamada Iser'in bir çalışmanın belirsizliğini neyi belirlediğine karar verdiğine dair bir öneri vardır. Eco bu noktada metnin okuyucudan aktif bir işbirliği istediğini savunan Roland Barthes'ı (1915-1980) desteklemektedir. Her iki eleştirmenin de ortak bir amacı, konvansiyonel tüketimin pasifliğinden mümkün olduğunca uzaklaşmak için okuma eylemine yeniden enerji verme arzusudur. Bir eserin sınırsız müstehcenliğine sahip edebiyatın şiirsel etkisi, bir metnin, tamamen tüketilmeden, farklı okumalar üretmeye devam etmek için gösterdiği kapasitedir. Burada, bunun tüm metinlerin genel bir özelliği mi yoksa göreceli zenginlikleri hakkında nitel bir yargı olup olmadığı tam olarak açık olmadığı için Eco, performansın önemini ön plana koymaktadır. İlk örneklerinin müzik olmasının sebebi budur.²³⁶

Eco'nun örnek okuyucu teorisi gibi benzer olarak yorumlayıcı işbirliğinin semiyotik teorileri, metin stratejisine, profili metin tarafından ve içinde tasarlanan olası bir okuyucu üretmeyi amaçlayan bir talimatlar sistemi olarak bakmaktadır. Herhangi bir ampirik okumadan bağımsız olarak ve tamamen farklı bir şekilde, yapısökümün en radikal uygulamaları, okuyucunun inisiyatifini ayrıcalıklı kılar ve metni hala şekillendirilmemiş olasılıkların belirsiz bir grubuna indirgeyerek metinleri yorumsal sürüklenme için sadece uyaranlara dönüştürür.²³⁷

Eco'ya göre, herhangi bir evrensel hiyerarşi tarafından yönetilmediğinden, metinlerin yapısı yerel anlambilimsel organizasyonunu anlamak için yapısal bir yorumlama süreçleri ile tanımlanmalıdır. Bu anlamda, bir metni analiz etmek için, yorumcular stratejisini anlamalıdır. Metinlerin bölümleri arasındaki ilişkilerin bir veya daha fazla karmaşık anlamı nasıl ürettiğini keşfetmeleri gerekmektedir. Bu prosedüre

²³⁶ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.73-74.

²³⁷ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.52.

göre, yorumcuların görevi, yorum sırasında birbiriyle karışan iki eyleme ayırabileceğimiz işbirliğine dayalı bir çalışma yürütmektir. İlk olarak, yorumcular bu anlamları seçtikleri kendi ansiklopedilerini kullanırlar. Metin içinde düzenlendikçe öğelerin birleşimini tutarlı kılar. İkinci olarak, yorumcular seçimlerinin doğru olup olmadığını doğrular ve analizin devam etmesine izin verir. Tabii ki, her türlü metin aynı şekilde yorumlanamaz. Örneğin, suç kurgu metinleri gibi bazı metinler, yorum sırasında, yorumcuların öncekilerle birleştirmesi gereken sonraki bölümlere ihanet edileceği beklentilerini kışkırtmak için düzenlenmiştir. Diğer analiz nesnelere farklı semiyotik sistemlerden, görüntülerden, doğal dillerden, müzikten gelen işaretleri karıştırır. Her durumda, her yorumcu, metinsel öğelerin farklı ansiklopedik değişkenlerini ve bağlamsal yerleştirmelerini birleştirmek için kendi işbirliği yeteneğini kullanmalıdır.²³⁸

3.3.4. Aşırı Yorum

Umberto Eco, açık yapıt kavramını ele alırken “açıklık”tan anlatmak istediği açık uçlu okuma okuma değildir. Ona göre yorumun ölçütünün olmadığı düşüncesi yanlıştır.²³⁹

Her metnin yorumlanmasının farklı olması gibi, yorumlarında farklılıkları ve sınırları vardır. Bu anlamda aşırı yorumu ihtiyacımızdan fazla yemek yemeye benzetebiliriz. Nasıl ki kararında yeme varsa, kararında yorum da vardır. Aşırı yorumcularda aşırı yiyenler gibi bırakmaları gereken yerde bırakmadıkları için bu sürer gider.²⁴⁰ Aşırı yorum, normal zamanda birisiyle iletişim kurarken gerekli olmayan, fakat iletişimin nasıl olduğu, ilerlediği ve nasıl işlediğiyle ilgili düşünme sürecidir. Yorumlama, metni okurken onun yönlendirmesiyle onun sorularına yanıt aramaktır. Aşırı yorumlama ise metinde sorulmayan sorularla ilgilenir. Aşırı yorum, bir metni bir düşünce, ideoloji ve başka metinlerle ilişkilendirme uğraşdır. Metinleri yeniden kurma ve onlar hakkında ilginç bir şeyler söylemeye çalışmadır.²⁴¹

Eco’ya göre metin, okura ormana girebileceği ve içinde dolaşabileceği geniş bir alan sağlar. Fakat bu alanın bir sınırı vardır. Okur bu sınırlar içinde gezebilir. Bu sınır metnin içerdiği ve bizi yönlendirdiği duvarlar içerisindedir. Anlam, metindeki ve

²³⁸ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.54.

²³⁹ Ketenci ve Aşar, “Umberto Eco ve Kitaptaki Kurt, s.83.

²⁴⁰ Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, s.122.

²⁴¹ Age, s.127-128.

metinler arasındaki ilişkinin sonucunda ortaya çıkar. Fakat anlamın tabii olduğu bu çerçeve sınırsızdır. Bir sınır koyamayız, çünkü her zaman çıkarım yapabileceğimiz bağlamsal imkan vardır.²⁴² Anlama sınır koyamama çıkarım yapılan her anlamın doğru ya da tutarlı olacağı göstermez. Bu yüzden Eco, okuru metin içinde tutmaya çalışır.

Bir metin, bir sistemin olasılıklarının manipüle edilmesinin sonucu olduğu sürece, açık değildir. Çünkü üretme sürecinde kişi olası dilbilimsel öğelerin aralığını azaltır. Eğer biri "John yiyor" yazıyorsa, aşağıdaki kelimenin bir isim olması ve bu ismin merdiven olamayacağına dair güçlü olasılıklar vardır. Bir metin, sonsuz dizgiler üretme olasılığını azaltarak, belirli yorumları deneme olasılığını da azaltır. Bir metnin yorumlarının potansiyel olarak sınırsız olduğunu söylemek, yorumlamanın bir nesnesi olmadığı ve her yorum eyleminin mutlu bir sonu olabileceği anlamına gelmez. Belirli bir yorumun iyi olup olmadığına karar vermek zordur ve aynı metnin iki farklı yorumu arasında hangisinin daha iyi olduğu konusunda Eco, Karl Popper (1902-1994) benzeri bir yanlışlanabilirlik kriteri önerdiğini söylemektedir. Bu sayede, belirli bir yorumun ne zaman açık bir şekilde yanlış, çılgınca ve çok uzak olduğunu tanımak her zaman mümkündür.²⁴³ Eco, Popper'ın yanlışlanabilirlik ilkesini aşırı yorumu belirlemek için kullanmaktadır. Bu ilke sayesinde yorumun iyi mi yoksa kötü mü olduğu anlaşılabilir. Bu yorumlar metnin içinde denenir ve metinde doğrulanabilirse iyi, doğrulanamazsa kötüdür ve kabul edilemezdir.

Eco'nun göstergebilimini desteklediği ve kültürel birimlerin paylaşılan bilgiyi nasıl kaydettiğini anlamamıza yardımcı olduğu için Peirce'ın işaret teorisine bakmak gerekmektedir. Özellikle, Peirce'ın yansıması yorumlayıcı kavramı aracılığıyla önemli bir rol oynamaktadır. Peirce teorisinde semiyoz, birbiriyle ilişkili üç unsur arasında bir süreçten oluşur: işaretler, nesne ve yorumcu. İşaretler dikkatimizi çeken ve bir anlamda nesnesini temsil eden herhangi bir etkileyici olaydır. Amaç yorumlayıcı eylemin sorguladığı şeydir, yorumcu ise, işaretler ve nesnesi arasındaki ilişkiye atıfta bulunan bir başka işarettir. Örneğin bir köpek resmine baktığımızda, köpeğin dört bacağı, bir kuyruğu ve şekli ile ilgili diğer özellikleri olduğunu çıkarabiliriz. Bu nedenle, işaretler olarak görüntü, bazı özellikleri göz ardı ederken (köpeğin evcil bir hayvan olduğunu, avlanmak için kullanılabileceğini ve köpek nesnesiyle

²⁴² Age, s.132.

²⁴³ Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.63.

ilişkilendirilebilecek diğer bilgiler vb.) bazı özellikleri ayırt eden köpek nesnesini aydınlatmaktadır.²⁴⁴ Burada bakış açısı ve resmin kısıtlı şeyleri göstermesi devreye girmektedir. Yorumlayıcı işaretleri ve onun nesnesini anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

Peirce'a göre, göstergebilimsel süreç ancak işaretlerin ardışıklığı olarak açıklanabilir. Yorumcular ve nesnesi arasındaki ilişkiyi sadece yorumcu ve ilkini belirli bir şekilde aydınlatan ikinci bir işaret aracılığıyla anlarız. Yorumlayıcı bir işaret olduğundan, başka bir yorumcu tarafından daha fazla yorumlanabilir. Bu yinelemeli süreç potansiyel olarak sınırsızdır çünkü semiyotik araştırma her zaman kendi soruşturma nesnesinden daha fazlasını keşfedebilmektedir. Sadece indirgenemez tekliği göz önüne alındığında, başka bir şeyin işareti olarak kabul edilemeyen somut bir eylemi kışkırtırsa durmaktadır.²⁴⁵ Yorumlayıcının da bir işaret olması ve başka yorumcu tarafından daha fazla yorumlanması açık yapıtın önemini ortaya koymaktadır. Çünkü açık yapıt sürekli yorumlanabilen ve yorumlanmaya açık yapıtlardır.

Bir köpek aniden havladığında, ısırılacağı korkusuyla ilk sırada köpek nesnesine takılabilecek renk, cins veya büyüklüğü gibi diğer özellikleri ihmal edilebilir. Korkunun ilk anlarından sonra, bu durumla yüzleşmek için uygun yorumlayıcılar üretmeye başlanır. İlk yorumculardan sonra köpeğin gerçekte herkese havlayan zararsız olduğunu keşfedilebilir. Bu özel deneyim olan köpeğin havlaması, köpeğin tehlikeli olmadığı belirlendiği önceki deneyimle ilişkilendirilecektir.²⁴⁶ Yani yabancı bir olayla karşılaşıldığında eski deneyimler ile yeni olay arasında bağlantı kurularak yeni deneyimler oluşturulmaktadır.

Örnekte görüldüğü gibi, yorumcuların üretimi, yorumlamanın dinamik doğasını kavramaya ve belirli bir olayın yarattığı anlamın detaylandırılmasına açıklık getirmeye izin vermektedir. Böylece yorumcular semiyotik süreçte yer alan bilgileri oluştururlar. Yorumcuların üretimi, yorumlayıcı deneyimin kategorizasyon sürecini gösterir, çünkü hangi özelliklerin uygun ve hangilerinin belirli bir bağlamla uyumlu

²⁴⁴ Desogus, "The Encyclopedia in Umberto Eco's Semiotics", s.508.

²⁴⁵ Age, s.509-510.

²⁴⁶ Age, s.510.

olmadığını göstermek için araştırma nesnesini aydınlatırlar.²⁴⁷ Yorumcular sayesinde gelen işaretleri ve nesnesi hakkında bilgi sahibi olunarak çözüme ulaşılmaktadır.

Oysa Peirce'a göre, yorumcu zihinsel bir gerçekle çakışmaz ve en fazla zihinsel aktivitenin bir işareti olarak önemlidir. Her durumda, yorumcu bir işarettir ve bu nedenle onun varoluş biçimleri sadece semiyoz çerçevesinde tanınabilir. Yorumcu tercüman değildir. Dolayısıyla, yorumlayıcı her zaman göstergebilim alanına ait bir işarettir. Yorumlayıcı, bir yorumcuya ait olmayan bir işarettir, ancak üreticilerinin ötesinde incelenebilen ilişkisel bir varlıktır. Sonuç olarak alışkanlıklar sadece bireysel değildir, kolektif olabilirler. Peirce'a göre, alışkanlık hiçbir zaman sadece zihinsel bir gerçek değildir. Alışkanlıklar, bir bireye ve bir topluluğa mensup kişiler tarafından kabul edilebilir çok sayıda semiyotik eylemi dikkate alır. Bu alışkanlıkların sosyal bir ilişki kurabileceği ve bir tür ortalama bilgi, bu küresel ansiklopedinin bir parçasıdır.²⁴⁸

Bir ifadeyle ilişkili yorumcular bir topluluğun üyeleri tarafından paylaşıldığında, bu ifadenin kültürel birimini oluştururlar. Kültürel birim, yorumcular şeklinde bir ifadeye bağlanabilir ve küresel ansiklopedide farklı bir ilkeye göre düzenlenmiş olan tüm bilgidir. Yorumcuların ilişkisel doğası nedeniyle, kültürel birim atomistik bir açıdan düşünülmemelidir. Aslında, farklı kültürel birimler aynı yorumlayıcıları paylaşabilir. Örneğin, hem köpek hem de kedi ifadeleri hayvan gibi yorumlayıcıları paylaşır. Bu şekilde kültürel birimler birbirine bağlıdır, hepsi ansiklopedik bilgi toplamaktadır.²⁴⁹

Kültürel birimler de, ansiklopedi sistemini Peirce' ın sınırsız semiyosisi aracılığıyla oluşturur. Kültürel bir birimin yorumcuları, diğer yorumcular tarafından yeniden yorumlanabilir ve sonsuz bir oyuna yol açabilir. "Köpek" teriminin tipik bir sözlük tanımı etobur hayvandır. Hem etçil hem de hayvan, diğer sözlük tanımlarına ve dolayısıyla diğer girdi gruplarına atıfta bulunan girdilerdir. Gözleyebildiğimiz gibi, her bir girişin sözlük anlamı, diğer yorumcular aracılığıyla daha fazla yorumlanabilen yorumcular tarafından oluşturulan kültürel bir birime benzer. Bununla birlikte, sözlüğün modeli yakındır ve bize sadece dilsel bilgiyi dikkate aldığı ve dünya bilgisini ihmal ettiği göz önüne alındığında, kültürel birimlerin ait olduğu ilişkisel sistemin

²⁴⁷ Age, s.510-511.

²⁴⁸ Age, s.508-511.

²⁴⁹ Age, s.511.

sadece kısmi bir görüntüsünü verir. Tersine, Eco'ya göre, işaretler farklı bir bilgi türünü taşır. Semiyoz sadece dil bilgisini değil, aynı zamanda dünya ve sosyal alışkanlıklar hakkındaki inançları da içerir.²⁵⁰ Onun ansiklopedik bilgisi dilin ürünü olan kültürel birimleri de içermektedir.

Peirce olası sonsuz bir yorumdan bahsetmektedir. Bu Eco'ya göre mümkündür, çünkü gerçeklik bize mutlak bireylerin olmadığı bir süreklilik şeklinde görünür ve bu synechism ilkesidir: bu ilke gerçek bir süreklilik, çok sayıda kişinin tüketemediği belirleme olasılıkları olan bir şeydir. Gerçeklik belirsizlikte yüzen bir sürekliliktir ve sadece bu nedenle süreklilik ilkesinde yanıltıcılık nesneleştirilir. Sonsuz belirsiz bireyleri izole edebilen bir süreklilikte, hata olasılığı her zaman mevcuttur ve bu nedenle semiyosis (gösterme olasılığı) potansiyel olarak sınırsızdır.²⁵¹ Ancak Eco'ya göre sınırsız semiyosis kavramı, yorumun hiçbir kriteri olmadığı sonucuna götürmez. Sınırsız yorum süreçlerle değil sistemlerle ilgilidir. Dilbilimsel sistem, sonsuz dilbilim dizilerinin üretilebildiği bir cihazdır. Eğer bir terimin anlamı için bir sözlüğe bakarsak, tanımları ve eş anlamlıları buluruz, başka bir deyişle bu kelimelerin ne anlama geldiğini görmeye gidebiliriz ve böylece sonsuza dek tanımlarından diğer kelimelere geçebiliriz.²⁵² Tanımlarından eş anlamlarına oradan tanımları ve eş anlamlarına derken sonsuza kadar böyle sürüp gitmektedir. Göstergeler evreninde olan birisi bir şeyi yorumlarken tek bir açıdan değil, bir bütün olarak yorumlar.

Eco metnin akla gelebilecek her şekilde yorumlanmasına izin vermez. Ancak olası yorumlarının bir parametresi olarak durur. Bu, her okumanın metnin kendisinin kabul edilebilir yorumları grubuna kabul edilmeden önce metin tarafından açıkça sağlanan bilgilerle karşılaştırılması gerektiği anlamına gelir. Belirli durumlarda metnin, okuyucuya yorumlayıcı hareket için yeterli boşluk sağladığı doğrudur. Bununla birlikte, en uç durumlarda bile, metin, evreni meşru yorumlarının inşası için her zaman arka planda kalır ve okuyucuya verilen özerklik, tam hareket özgürlüğü yerine bir denetimli serbestlik sistemine benzemektedir. Ampirik okuyucular istedikleri gibi yapmakta özgürdür ve metnin nasıl okunmasını beklediğini göstermek için metnin sağladığı tüm ipuçlarını görmezden gelir. Ancak bu durumda, okuyucular metnin yorumlanması eylemine dahil olmayacaklardır. Çünkü kısıtlayıcı ve kontrolsüz

²⁵⁰ Age, s.512.

²⁵¹ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.37.

²⁵² Copozzi, *Reading Eco An Anthology*, s.59.

kullanımla yorumlayıcı işbirliğinin yerini alacaklardır.²⁵³ Popper'ın yanlışlanabilirlik ilkesini Eco, metnin aşırı yorumunu anlamak için ölçüt olarak kullanmaktadır. Yorumun yanlışlanabilmesi ile aşırı olduğu anlaşılabilir (iyi ya da kötü).

Eco, bir metnin nasıl çalıştığını anlamak için, kişinin oluşturduğu veya üretebildiği okuma deneyiminden başlaması gerektiğini önermektedir. Metni kendi yorumlama eylemlerinden bağımsız olarak hem analistte hem de metinsel olarak kaydedilen okumalar (metnin okunmasını takiben eleştirel yorumlar, yeniden yazma ve davranış biçiminde) göstergebilimsel araştırmaya dahil edilebilir. Bu kayma, bazı yapışökümcü eleştirmenlerin söylediği gibi, bir metnin anlamının yalnızca metnin kendisinin olası okumalarında bulunduğunu belirten okuyucuya aşırı sert bir hareket riski taşımaktadır. Eco, okuyucunun sınırsız özgürlüğü kavramını çürütür ve metnin haklarını yapışökümcü okuyucunun orantısız iddialarına karşı korur. Yorumlayıcı eylemdeki her bir ortağın anlam üretmede özel bir rolü olduğunu belirtir.²⁵⁴

Ayrıca Eco, hermetik semiyosis kavramıyla yorumun sınırı ve ölçüsünü belirlemektedir. Kelime anlamı sınırsız gösterme sürecidir. Benzerlik mantığı kavramından yola çıkarak, bir şeyin her zaman için bir şeyi anımsatabileceğini savunmaktadır. Böylece metnin niyeti sonsuz sayıda bir düşünme süreci olur.²⁵⁵ Yorumlamanın böyle bir gücünün olması, onun hedefinin olmadığını göstermez. Çünkü yazar yapıtını meydana getirirken kurduğu cümleleri okuyucu göz ardı edemez, onlar birer delildir.²⁵⁶ Yazarın kelimeleri metnin yorumlanmasının sınırlarını oluşturan en büyük ipuçlarıdır.

Hermenetik semiosiste bir işaret, yorumunu aşağı yukarı belirsiz bir şekilde bıraktığı müddetçe objektif olarak belirsizdir veya başka bir olası işaret için ayırır veya kararlılığı tamamlama işlevini deneyimler. Bir metnin söz konusu kişinin niyetinden bağımsız olarak yorumlanabileceğini söyleyebiliriz, ancak herhangi bir metnin gerçek amacına göre biri tarafından söylendiğini ve bu orijinal niyetin bir dinamik nesne, bir düşünce, bir duygu, bir hareket tarafından motive edildiğini veya kendisinin dinamik bir nesne olduğunu inkâr edilmemelidir.²⁵⁷ Metinlerin birden fazla okumaya açık

²⁵³ Pisanty, "From The Model Reader To The Limits Of Interpretation", s.52-53.

²⁵⁴ Age, s.51.

²⁵⁵ Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, s.54-55.

²⁵⁶ Aşar, "Umberto Eco", s.112.

²⁵⁷ Eco, *The Limits of Interpretation*, s.38.

olduğunu varsayarken, bir yorum teorisinin, bir metnin teşvik ettiği anlamlar olmasa da, en azından bir metnin caydırdığı şeyler hakkında bir anlaşmaya varmanın m¼mk¼n olduğunu varsayması gerekmektedir.²⁵⁸

²⁵⁸ Age, s.45.

4. SONUÇ

Anlama sanatı olan Hermeneutik, her dönemde kendini birilerine anlatma, iletme amacı ile kullanılmıştır. Antik Yunan'da tanrıların buyruklarını insanlara iletme için ortaya çıkmış, günümüzde ise değişimlere uğrayarak ama temelde aynı kalarak; özellikle metinlerin doğru bir şekilde anlamlandırılması ve yorumlanması amacıyla kullanılmaktadır. Bir metni anlamak demek kelimelerden nelerin kastedildiğini anlamaya çalışmak demektir. Yorumlamak, sanatçının neyi kastettiğini anlamaktır. Yorum, hermeneutiğin olmazsa olmazlarından biridir. Yorumun amacı, Eco'nun ulaşmak istediği örnek yazarın niyetine ulaşmaktır.

Yazar, yapıtını oluştururken metni okunsun diye yazmaktadır. Fakat burada sadece yazara değil okura da görev düşmektedir. Okur bir metni rastgele ve öylesine okumamalıdır. Yoksa Eco'nun ampirik okuruna dönüşmekten kendini alıkoyamaz. Okur metnin içine girerek kurguya dalarken kendini tamamen akışa bırakmamalı ve metnin sınırlarından taşmamalıdır. Felsefi bir tartışma içerisindeymiş gibi metne sorular sorarak ve metnin onu yönlendirmesine izin vererek okuma yapmalıdır.

Heraklitos'un düşüncesi gibi her şey değişmektedir. İnsan sürekli olarak değişmekte, kendine bir şeyler katmakta ve kendinden bir şeyler kaybetmektedir. Deneyimler kazanmakta ve bakış açısı değişmektedir. Bu yüzden bir metin okunduktan sonra tekrar okunmalıdır. Her okumada gözden kaçan şeyler daha kolay fark edilmektedir. Ayrıca bir yazı anlaşılmadığında tekrar okuyarak bilişsel süreç içerisinde daha derin bir şekilde anlaşılabilir. Buna en büyük örnek, felsefe yazılarıdır. Bir metni okumak onun niyetini görmektir.

Eco'nun göstergebiliminde küresel ansiklopedi adını verdiği semiyotik süreç ile işaretler yeniden yorumlanabilmektedir. Bu ansiklopedi, kültürel değerlerin oluşturduğu bilgi sistemidir. Bu sistem gelenekseldir yani her kültürel birime göre değişiklik göstermektedir. Her ansiklopedi kendi kültürel altyapısında anlamlıdır. İki kişiye aynı metin okutulduğu zaman metin değişmez, değişen kişilerdir. Çünkü kişilerin ansiklopedik bilgileri farklıdır. Bunu Dilthey'in tarihsel deneyimine ve Gadamer'in ufukların karşılaşmasına benzetebiliriz. Her okumada okur ve yazarın, deneyim ve ufukları karşılaşarak etkileşim içine girmektedirler. Ayrıca her okur kendi ansiklopedik bilgisine göre anlamakta ve yorumlamaktadır.

Bu durumda okur ile yazarın ansiklopedisi uyuşmuyorsa Eco'nun örnek okurunu arayan örnek yazarı, örnek okuruna ulaşamadığı ve metin de amacını gerçekleştiremediği için yok olup gidebilir. Çünkü yazar metinleri okunsun ve yorumlansın diye yazmaktadır. Bazı genel geçer ifadeler her kültürün ansiklopedisinde bulunabilmektedir. Kedi ve köpeğin her kültürde hayvan olarak yorumlanması bu ifadelere örnek olarak gösterilebilir. Fakat yine de bu durum okur ve yazarın ansiklopedik bilgilerindeki farklılıkları göz ardı edemez.

Ayrıca Eco'ya göre ansiklopedi içerisindeki anlam sürekli olarak yeni anlamlar doğurmaktadır. Kelime anlamı tanımdan diğer kelimelere yani eş anlamlılara geçmektedir. Bu durum sonsuza kadar sürüp gider. Fakat bu durum okurun metni istediği gibi yorumlayabileceği anlamına gelmemektedir. Eco yorumlamanın önüne bir sınır çizmektedir. Okur istediği gibi sınırı olmadan, aşırıya kaçarak yorum yapamaz. Yorum sınırları yanlışlanabilirlik ilkesiyle çizilmektedir. Bu ilke ile yorum metnin içinde denenerek, yorumun yanlış ve kötü olduğu belirlenmektedir. Okurun yaptığı yorum metnin içinde yalıtıldığında bu yorum okur tarafından geriye bırakılmalıdır. Yazarın metindeki cümleleri okur için birer ipucudur.

Eco'ya göre yorumlanabilen yapıtlar açık yapıtlardır. Açık yapıttan kastı tamamlanmamış ve önceden belirlenmemiş eserlerdir, tamamlanmamışlıktan kastedilen bitmemiş eserler değildir. Tamamlanmış olsa bile yorumlamaya ve tekrar okumaya açık olan yapıtlardır. Bu belirlenmemişlik bizi sorgulamaya itmektedir. Açık yapıtlar aynı zamanda hareketli yapıtlardır. Hareketli yapıttan kastedilen bir yapıtın okuyucuyu yönlendirmesiyle her okumada farklı yorumlara ulaşılmasıdır. Yani her okumada yeniden kurmadır. Sokrates'in yazıya karşı olmasının sebebi belki de yazının hareketi kısıtladığı düşüncesidir.

Eco, metin ile okur arasındaki diyalektik örnek okur ile kurulmaktadır. Her örnek yazar yapıtı okunsun ve yorumlansın diye örnek okurunu aramaktadır. Örnek okurdan kasıt, yapıtın niyetini ve yapıtın hitap ettiği kişilerin anlaması için yönlendirdiği okurdur. Metin, okurunu kendi seçer ve ilk cümlesinde bunu belli eder. Örnek okur, kültürel birikimlerinin sonunda oluşturduğu ansiklopedik bilgisi ile bir metni okurken oluşan niyeti ile metnin niyeti karşılaşır ve uyuşursa, okur metnin niyetine ulaşabilmek için doğru yolda demektir. Örnek yazar, örnek okuru doldurabilsin diye metinde boşluklar bırakmaktadır. Eğer yazar, metnine bu boşlukları

koymasaydı her okur metni yorumlamada başarılı olurdu. Halbuki Eco'nun aradığı örnek okur, metnin ve yazarın geri planda oluşturduğu zihinsel olgunluğa, bilgisine, kültürel değerlerine aynı ansiklopedisine saygı gösteren okurdur. Örnek okurun ampirik okurdan asıl farkı budur.

Ampirik okurun yorumları, ansiklopedik bilginin kültürel altyapısına uymadığı ve yenilenmediği için başarısız kabul edilmektedir. Ampirik okur, metnin içindeki bilgiye, tutarlılığa, anlama ve ne denilmek istediğine bakmaksızın ele almaktadır. Metni sadece içindeki bilgiyi alıp amacı için kullanan ve yorumlanması amacı gütmeyen araştırmacılar da ampirik okur olarak sayılabilirler. Metnin niyetini anlamak için değil kendi amaçları için kullanmaktadırlar.

Metin ve okurun işbirliği aktif bir işbirliktir. Metni analiz edebilmek için metnin yöntem ve planını anlamalıdır. Metnin kendi içinde konularıyla kurduğu ilişkiyi, tutarlılığı ve anlamı nasıl oluşturduğunu bulmalıdır. Okur kendi ansiklopedik bilgisini kullanarak, yazarın ansiklopedik geçmişiyle yazdığı metinde denemler yaparak yorumunun doğruluğunu kontrol eder.

Eco'ya göre metnin de bir amacı vardır ve amacı kendi örnek okurunu oluşturmaktır. Metin, niyetini açıkça belli eder ve onu bulmak örnek okurun görevidir. Fakat metnin niyetine örnek okurun tahmin ve varsayımlarıyla ulaşılabilir. Örnek okurun amacı ise kendi niyetiyle uzlaştığı örnek yazarı bulmaktır. Örnek yazara ulaşmak için tek okuma yetmez. İkinci okuma gerekmektedir. Okuru ikinci okumaya çağıran metnin kendisidir. Metin ilk okumada okuru bir nevi doyumsuz bırakarak kendine tekrar yönelmesini sağlamaya çalışır. Yazar metine koyduğu ipuçlarıyla yönlendirerek okuru ikinci okumaya çağırılmaktadır. İkinci okumayla birlikte okur başlangıçta göremediği ya da ihmal ettiği işaretlerin farkına vararak öne çıkartır.

Buna karşılık örnek yazar ise metinde örnek okuru doğru bir şekilde yönlendirir. Oyunun kurallarını gösterir. Her yapıtı onu yorumlayacak bir yorumcuya ihtiyaç duymaktadır. Yorumcunun yapıtı doğru anlayabilmesi için yazarın niyetine uygun olarak yapıtı yorumlaması gerekmektedir. Eco'ya göre metin tembeldir ve örnek okurun gelip onu yorumlamasını beklemektedir.

Bu çalışma, Umberto Eco'nun görüşlerinden yola çıkılarak, bir metni okuma, anlama ve yorumlama sürecinin bilinenden daha derin ve sistemli ilerlediğini göstermektedir. Özellikle felsefi araştırmalar yapılırken, anlaşılması daha güç

metinlerle karşılaşılmaktadır. Ancak Eco'nun metin değerlendirme biçimi, araştırma yapılırken anlaşılması güç metinleri anlayıp yorumlamada kolaylık sağlayacaktır ve doğru okumanın da nasıl yapılması gerektiğini ortaya koyacaktır. Ayrıca bu çalışma, okura eleştirel akıl yürütme, göstergebilim ve hermeneutik çerçevesinde analiz etme bakış açısını da kazandıracaktır.

KAYNAKLAR

- Acar Vanleene, Sengün M. “William Dilthey’da Anlama Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 52/1 (2012): 159-171.
- Arslan, Zahide. “Dilthey Hermeneutiğinin Oluşumu ve Temel Kavramları”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, 2007.
- Aşar, Haluk. “Umberto Eco: Açık Yapıt ve Sınırsız Yorum Tartışması”, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 5, (2016): 99-118.
- Becermen, Metin. “Dilthey, Heidegger ve Gadamer’de Anlama Sorunu”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 6/5 (2004): 35-66.
- Bingöl, Ulaş. “Gadamer’in Felsefi Hermeneutiğinde Anlam Sorunu”, *Edebiyat Eleştiri Dergisi, Eleştiri Kuramları Özel Sayısı*, 3/3 (2019): 260-273.
- Bollnow ,O.F. İfade ve Anlam, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995.
- Bulutoğlu, Seval. “Dilthey ve Gadamer’de Anlamanın Kapsamı”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Bülbül, Melik. “Yazınsal Metinlerde Anlam ve Çok Boyutluluk”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2016): 45-50.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005.
- Ceylan, Şilan Ceren. “Paul Ricoeur Hermeneutik Kuramında Metaforun İşlevi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.
- Copozzi, Rocco. *Reading Eco An Anthology*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1997.
- Coşkun, Seyit, “Gadamer’de Hermeneutik Yöntem”, *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 12 (2009): 59-72.
- Çağlar, Bilgehan. “Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim”, *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/2 (2012): 22-34.
- Çotuksöken, Betül. “Gülün Adı ve Ortaçağ Felsefesi”, *Felsefe Dergisi*, 17 (1986): 15-16.
- Dematrio III, F.P.A. “Hermeneutics: The Philosophy of Interpretation” Academia, Son güncelleme 6 Mayıs, 2020.
https://www.academia.edu/7425492/Hermeneutics_the_Philosophy_of_Interpretation.
- Dematrio III, F.P.A. “Introduction to Hermeneutics”, Academia, Son güncelleme 6 Mayıs, 2020.
https://www.academia.edu/7425496/Introduction_to_Hermeneutics.
- Demir, Sedat. “Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergebilime Katkıları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Desogus, Paolo. “The Encyclopedia in Umberto Eco’ s Semiotics”, *De Gruyter Mouton, Semiotica* 192 (2012): 501-521.
- Dilber, Kadir Can. “Anlatı Romanlarında Saf ve Düşünceli (Bir) Romancı Olmak Yahut Beyaz Kale’den Baudolino’yu Selamlamak”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 6/12 (2014): 97-116.
- Dilthey, Wilhelm. *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, Çev., Doğan Özlem, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.

- Dombaycı, Mehmet Ali, Olcay Bayraktar ve S. Gülay Doğru. *Felsefi Okuma ve Yazma*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2020.
- Dorairaj, Joseph. "What is Literary Hermeneutics", *Suvidya Journal of Philosophy and Religion*, 4/1 (2010): 105-121.
- Eco, Umberto "Sanat Dilinin Çözümlemesi", *Felsefe Dergisi*, 32-33 (1990), s.227-248.
- Eco, Umberto. *Açık Yapıt*, Çev., Tolga Esmer, İstanbul: Can Yayınları, 2016.
- Eco, Umberto. *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, Çev., Kemal Atakay, İstanbul: Can Yayınları, 1995.
- Eco, Umberto. *Foucault Sarkacı*, Çev., Şadan Karadeniz, İstanbul: Can Yayınları, 1992.
- Eco, Umberto. *Interpretation and Overinterpretation*, Der., Stefan Collini, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Eco, Umberto. *Popüler Roman Kahramanları*, Çev., Kemal Atakay, İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- Eco, Umberto. *The Limits of Interpretation*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1994.
- Eco, Umberto. *Yanlı Okumalar*, Çev., Mehmet H. Doğan, İstanbul: Can Yayınları, 2018.
- Eco, Umberto. *Yorum ve Aşırı Yorum*, Çev., Kemal Atakay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Erdemli, Atilla. "Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher - Felsefe Tarihçisi Gözüyle Bir Tanıtma", *İstanbul Üniversitesi Yayınevi Felsefe Arkivi*, 28 (1991): 243-276.
- Fıncıoğulları, Sevrâ. "Hermeneutik Yöntem, Ontolojik Hermeneutik ve Hans Georg Gadamer", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 53 (2016): 286-293.
- Fıncıoğulları, Sevrâ. "Sosyal Bilimler ve Hermeneutik Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 33 (2016): 37-48.
- Gadamer, H.G. *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995.
- Göksel, Nil. "Umberto Eco'da Yorumlamanın Sınırları", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2006.
- Grondin, Jean. "Hermeneutics", *New Dictionary of the History of the Ideas*, Vol. 3 (2005): 1-15.
- Grondin, Jean. "Hermeneutik", *Cogito Yapı Kredi Yayınları- Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 89 (2017).
- Güneş, Ahmet. "Çağdaş Bir Çözümleme Yöntemi: Göstergebilim", *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7/2 (2012): 31-43.
- İbiş, Fatih. "Hermenötik ve Yapısöküm Kuramına Genel Bir Bakış", *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6/11 (2012): 31-40.
- Japp, Uwe. *Hermeneutik, Filoloji ve Edebiyat*, *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Çev., Doğan Özlem, Ankara: ARK Yayınları, 1995.
- Ketenci, Taşkın ve Haluk Aşar. "Umberto Eco ve Kitaptaki Kurt", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2017): 75-91.

- Kıran, Ayşe. “Çağdaş Bir Düşünme Biçimi Olarak Göstergebilim”, *Dilbilim Dergisi*, 29 (2009): 1-16.
- Koskinsen, Camilla A-L. “Hermeneutic Reading of Classic Text”, *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27/3 (2013): 757-764.
- Maleki, Sadegh. “Between Author and Text”, *Academia*, Son güncelleme 2 Mayıs, 2020.
https://www.academia.edu/19984287/Umberto_Eco_Between_Author_and_Text?email_work_card=view-paper.
- Narlı, Mehmet. “Postmodern Roman ve Gerçekliğin Yitimi”, *Türkbilig*, 18 (2009): 122-132.
- Nesterova, Svitlana. “Hans- Georg Gadamer’ in Hermeneutiğinde Bir Anlama Modeli Olarak Diyalog”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004.
- Ökten, Kaan. “Hermeneutik”, *Cogito Yapı Kredi Yayınları-Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 89 (2017).
- Pisanty, Valentina. “From The Model Reader To The Limits Of Interpretation”, *De Gruyter Mouton, Semiotica* 206 (2015): 37-67.
- Rençberler, Alize Can. “Çeviri Göstergebilimi Ekseninde Özgün Metin Okuma Ve Çözümleme Modeli İle Anlam Arayışı”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9/18 (2019): 127-141.
- Samsakçı, Mehmet. “Açık Yapıt ya da Metin Karşısında Okuyucu”, *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 391 (2006): 46-50.
- Signori, Lisa F. “The (W)hole in the Text: A Hermeneutic Reading of Marguerite Duras’ s La Pluie d’ ete”, *The Universty of North Carolina At Chapel Hill, Romance Notes*, 53/1 (2013): 3-10.
- Şevki, Abdullah. *Edebiyat ve Yorum*, Ankara: Havuz Yayınları, 2009.
- Topakkaya, Arslan. “Felsefi Hermeneutik”, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2007): 75-92.
- Ulukütük, Mehmet. “Geleneğin Dili Mi? Varlığın Evi Mi? Heidegger ve Gadamer’de Dil, Gelenek ve Varlığın İnsanlık Halleri Üzerine”, *Özne Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları Dergisi*, 17 (Bahar 2012): 1-26.
- Ulukütük, Mehmet. “Hakikate Giden Yollar: Metin-Yazar-Okur Diyalektiğinde Beliren Anlam Sorunu”, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, 147 (2009): 40-54.
- Ulusoy, Kadir. “Tarih Eğitiminde Hermeneutik Yaklaşım”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1 (2009): 51-68.
- Ünal, Mehmet Fatih. “Göstergebilimin Serüveni”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 3/6 (2016): 379-398.
- Yılmaz, Zennube Şahin. “Umberto Eco’ nun Gülün Adı Romanında Anlatıcı ve Kurmaca Dünya”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/55 (2018): 194-202.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YÜKSEL, Müzeyyengül

Eğitim

Derece **Eğitim Birimi**
Yüksek lisans Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Lisans Akdeniz Üniversitesi - Felsefe

Lise Özel Ankara Öncü Anadolu Lisesi

Yabancı Dil

İngilizce

